

Povijest ISIS-a kroz prizmu revolucionarnih teorija

Katić, Laura

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:567347>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Laura Katić

Povijest ISIS-a kroz prizmu revolucionarnih teorija

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za povijest

Laura Katić

Matični broj: 0009081621

Povijest ISIS-a kroz prizmu revolucionarnih teorija

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studiji: Povijest i Filozofija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Vjeran Pavlaković

Rijeka, 2023.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova "Povijest ISIS-a kroz prizmu revolucionarnih teorija" izradila samostalno pod mentorstvom prof. dr. sc. Vjerana Pavlakovića.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student:

Potpis:

Laura Katić

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Revolucionarni pokret	4
3. Pozadina i podrijetlo ISIS-a	7
3. 1. Rat u Iraku	7
3. 2. Arapsko proljeće	9
3. 3. Građanski rat u Siriji	12
3. 4. Ideologija ISIL-a	16
3. 5. Zamjena postojećih sustava.....	19
4. Formiranje i rane godine	24
4. 1. Al-Qaida	24
4. 1. 1. Al-Qaida u Iraku.....	27
4. 2. Islamska Država u Iraku.....	30
4. 3. Abu Bakr al-Baghdadi.....	32
4. 4. Širenje i zauzimanje teritorija.....	37
4. 4. 1. Sirija	38
4. 4. 2. Irak	42
5. Kalifat.....	45
5. 1. Al-Baghdadijeva uspostava kalifata	46
5. 2. Struktura kalifata	50
5. 3. Pravila života u Islamskoj državi	51
6. Godine nakon uspostave kalifata.....	56
6. 1. Smrt Abu Bakra al-Baghdadija	58
6. 2. ISIS nakon smrti Abu Bakr al-Bahgdadija.....	58
6. 3. Teroristički napadi u Europi.....	60
6. 4. Trenutno stanje	61
7. Zaključak	63
8. Literatura	65
8. 1. Mrežni izvori	67

1. Uvod

Uspon Islamske države Iraka i Sirije, poznate kao ISIS, ističe se kao složen i višestruki fenomen koji je privukao široku pozornost. Ovaj diplomski rad nastoji prodrijeti u podrijetlo, evoluciju, motivacije i utjecaje Islamske države, rasvjetljavajući zamršenu interakciju društveno-političkih čimbenika, religijskih tumačenja i regionalne dinamike koji su pridonijeli njezinu usponu i utjecaju.

Posljednjih desetljeća Islamska država predstavlja značajan izazov globalnoj sigurnosti i stabilnosti. Njezino brzo širenje, brutalne taktike i sposobnost privlačenja stranih boraca uzdrмали su temelje međunarodnog poretka. U središtu ovih rasprava leži pitanje kako je skupina s ekstremističkim tumačenjem islamskih učenja uspjela osvojiti teritorij, uspostaviti samoprogllašeni kalifat i privući sljedbenike iz različitih sredina.

Ovaj diplomski rad ima za cilj pružiti sveobuhvatnu analizu fenomena koji predstavlja Islamska Država, analizirajući njezine korijene u Islamu, ideološki okvir, strategije i način djelovanja. ISIS je postao poznat po svom ekstremnom nasilju, uključujući teroristička djela, masovna ubojstva i brutalno ugnjetavanje stanovništva pod njegovom kontrolom. Njegovi postupci naširoko su prepoznati kao kršenje ljudskih prava i međunarodnih prava. Iako je nastojala preoblikovati politički krajolik u regiji, pojam "revolucionarni pokret" obično ima pozitivniju konotaciju, no ovaj će rad pokušati doći do odgovora na pitanje "Možemo li Islamsku Državu smatrati revolucionarnim pokretom?". Kroz aspekte i čimbenike koji čine pokret revolucionarnim, te detaljnih objašnjenja aspekata koji prožimaju temelje ISIS-a, u nastavku rada vidjet ćemo možemo li tvorevinu toliko jedinstvenu svrstati pod pojam revolucionarnog pokreta.

Dok se neki elementi djelovanja ISIS-a mogu usporediti s revolucionarnim karakteristikama, važno je napomenuti da se pojam "revolucija" tradicionalno povezuje s naporima da se dovedu do značajnih društvenih, političkih ili kulturnih promjena, često uključujući masovne pokrete i ideološke promjene. Akcije ISIS-a naširoko se osuđuju kao činovi terorizma i ekstremizma, a njihovi ciljevi bitno su drugačiji od onih tipičnih revolucija. Također, često se naziva terorističkom organizacijom, a ne revolucionarnim pokretom. Iako je sudjelovao u aktivnostima usmjerenim na svrgavanje postojećih vlada i uspostavu vlastitog kalifata, njegove metode i ciljeve uvelike osuđuje međunarodna zajednica.

Govoreći o ideologiji koja stoji iza organizacije, strategija regrutiranja i taktika slanja poruka, važno je otkriti mehanizme putem kojih je postala privlačna ranjivim populacijama i pridobila

globalnu pozornost. Nadalje, ovaj će rad istražiti, osim ideoloških korijena, nastanak organizacije i uvjete koji su doveli do njenog formiranja. Također, u radu će biti riječ o usponu organizacije, no i o njenom padu, te što se događa sa organizacijom u današnje doba. Pomnim ispitivanjem primarnih i sekundarnih izvora, uključujući akademsku literaturu, službene izjave i medijska izvješća, ovaj diplomski rad nastoji pridonijeti razumijevanju Islamske države. Literatura koja mi uvelike pomaže pri istraživanju je mješavina lokalnih i međunarodnih analiza, kao i Kur'an koji je zapravo baza cijelog pokreta. Uz literaturu koja se veže uz sam pokret ISIS-a, korištena je literatura vezana uz revolucije odnosno revolucionarne pokrete poput knjiga *"Revolutionary Movements in World History: From 1750 to the Present"* autora Jamesa DeFronza, te *"From Mobilization to Revolution"* autora Charlesa Tillya. Pri analizi nastanka i uspona ISIS-a kao pokreta literatura koja je korištena uglavnom se, osim Kur'ana, temelji na međunarodnim knjigama koje pružaju dubinsku analizu razumijevanja okolnosti pod kojima se pokret razvio. Neke od knjiga koje pružaju takvu analizu su *"From al-Qaeda in Iraq to Islamic State: The Story of Insurgency in Iraq and Syria in 2003-2015"* autora Tomaša Kaváleka, *"The Rise of Islamic State: ISIS and the New Sunni Revolution"* autora Patricka Cockburna te knjiga *"The ISIS Apocalypse"* autora Williama McCantsa. Kada govorimo o ISIS-u kao samostalnoj tvorevini detaljan izvor informacija pruža literatura poput knjiga *"The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency"* autora C. R. Listera, djelo *"The ISIS Reader: Milestone Texts of the Islamic State Movement"* skupine autora, te *"The legal foundations of the Islamic State"* autorice Mare Revkin. Što se tiče internetskih izvora daleko najkorišteniji online izvor u radu je Encyclopedia Britannica.

Istražujući socio-kulturne, ekonomske i političke kontekste unutar kojih se grupa pojavila, nastojat će rasvijetliti temeljnu dinamiku koja je omogućila takvoj organizaciji napredovanje. Iako se obično označava kao teroristička organizacija, analiza će otkriti složenu mrežu ideoloških, političkih i društvenih elemenata koji potiču kontroverzno pitanje: "Može li se ISIS smatrati revolucijom, a ne samo terorističkom skupinom?" Ovo istraživanje, otvara vrata preispitivanju konvencionalnog narativa koji okružuje ISIS i potiče dublje istraživanje čimbenika koji su doprinijeli njegovom usponu i trajnom utjecaju. U svojoj srži, revolucija utjelovljuje duboki preokret, radikalno preuređivanje uspostavljenih normi, institucija i struktura moći. Ova promjena paradigme dovodi u pitanje status quo, često mobilizirajući segmente društva koji se osjećaju marginalizirano ili potlačeno, tražeći transformaciju drastičnim mjerama. Iako su takvi preokreti povijesno bili povezani s težnjama za društvenim

boljitkom, oni su također bacali sjene razaranja, što je prikazano u terorističkoj vladavini Francuske revolucije ili kaotičnim posljedicama ruske revolucije.

Ovaj rad će na svijetlo pozornice postaviti istraživanje uklapa li se ISIS u ovaj zamršeni okvir revolucionarnih promjena. Nadilazeći senzacionalističke medijske prikaze, nastoji secirati višestruke dimenzije ISIS-a, njegove ideološke temelje, njegovu sposobnost da mobilizira i regrutira pristaše na globalnoj razini i njegov utjecaj na preoblikovanje regionalne geopolitike. Uzimajući u obzir korijene organizacije, njenu sposobnost da uspostavi kvazidržavne strukture i njenu stratešku upotrebu nasilja kao sredstva za postizanje cilja, nastojimo rasvijetliti dijeli li ISIS sličnosti s prošlim revolucionarnim pokretima, iako s modernim manifestacijama. Ovo istraživanje ne nastoji opravdati teroristička djela, niti umanjiti patnju koju su bezbrojni pojedinci nanijeli djelovanjem ISIS-a. Umjesto toga, bavi se istraživanjem koje dovodi u pitanje unaprijed stvorene predodžbe i ima za cilj potaknuti kritičko razmišljanje o zamršenoj međugri povijesnih okolnosti. Pitanje koje izaziva podjele "Je li ISIS revolucija?", postaje katalizator za dublju analizu, razumijevanje i na kraju, nijansiranije razumijevanje fenomena koji nastavlja oblikovati naš svijet. U nastavku koji slijedi, ispitat ću njegovo podrijetlo, njegove ideologije, njegov modus operandi i njegov utjecaj na globalnu scenu, te na posljetku dati odgovor na pitanje "Može li se ISIS smatrati revolucijom, a ne samo terorističkom skupinom?".

2. Revolucionarni pokret

Za početak bitno je definirati što revolucija uopće jest. Revoluciju možemo definirati kao naglu i temeljitu promjenu, odnosno sveukupnost zbivanja koje dovode do kvalitativne promjene.¹ Također revoluciju možemo opisati i kao korjenit društveni prevrat koji nastaje kao posljedica dugotrajna nagomilavanja suprotnosti u temeljima društva, a očituje se naglim oslobađanjem potiskivanih društvenih snaga, koje zbacuju stare odnose i ostvaruju uvjete za nove oblike društvenih, političkih i ekonomskih odnos.²

Revolucije su vrlo složeni i višestruki događaji koji dovode do značajnih promjena, te su s ciljem lakšeg razumijevanja prirode revolucija razvijene razne teorije koje objašnjavaju zašto i kako se one događaju. Primjerice, teorija relativne deprivacije tvrdi da se revolucije događaju kada postoji jaz između očekivanja ljudi i njihovih stvarnih životnih uvjeta. Kada se značajan dio stanovništva osjeća relativno uskraćenim i vidi da im se situacija pogoršava, mogu biti motivirani da se pridruže revolucionarnim pokretima. Teorije političkih čimbenika tvrde da se revolucije često događaju kada su političke institucije oslabljene ili kada se pojave prilike za političke promjene. Te prilike mogu biti rezultat promjena u vodstvu, međunarodnih događaja ili drugih čimbenika koji stvaraju mogućnosti za oporbene pokrete. Također, teorija neuspjeha države sugerira da se revolucije mogu pojaviti kada se naruše autoritet i legitimitet države, što dovodi do sloma upravljanja i pojave vakuuma moći. Takvi uvjeti mogu stvoriti prilike za oporbene snage da izazovu postojeći poredak. No, postoje i teorije koje su više bazirane na ideološkim i kulturološkim aspektima poput teorija kulturne revolucije koja tvrdi da revolucije mogu biti potaknute kulturnim promjenama i promjenama u društvenim normama. Kulturne revolucije često uključuju transformaciju vrijednosti, uvjerenja i kulturnih praksi, što dovodi do zahtjeva za političkim promjenama. No, revolucije mogu biti potaknute širenjem novih ideologija koje dovode u pitanje postojeće strukture moći. Te ideologije mogu biti političke, društvene, vjerske ili njihova kombinacija, o tome govore ideološke teorije. Uz navedeno, postoje i teorije nasilja i represije, etničke teorije, te teorije vanjskih utjecaja. Te se teorije međusobno ne isključuju i mogu međusobno utjecati na složene načine kako bi oblikovale revolucionarnu dinamiku. Revolucije su često rezultat kombinacije čimbenika koji se razlikuju ovisno o povijesnom, kulturnom i političkom kontekstu.

---

¹ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. *revolucija*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 6. 8. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52629>

² Ibid.

U knjizi *"From Mobilization to Revolution"*³ autora Charlesa Tillya vidimo opsežnu analizu dinamike i procesa koji dovode do transformacije pokreta u ono što nazivamo revolucijom. Tillyjev rad temelji se na povijesnim i komparativnim istraživanjima te identificira nekoliko ključnih čimbenika i mehanizama koji doprinose ovoj transformaciji. Pod aspektom kolektivne akcije i sukobljene politike Tilly ispituje kako se pokreti razvijaju od početnih faza kolektivne akcije i protesta do intenzivnijih oblika sukoba i na kraju do revolucionarnih ishoda. Naglasak stavlja na činjenicu da uspješne revolucije uključuju proces eskalacije gdje ulozi i intenzitet sukoba rastu s vremenom. Pod aspektom državne represije i mobilizacije Tilly naglašava ulogu državne represije u oblikovanju putanje kretanja. Represivne mjere države ponekad se mogu obiti o glavu, što dovodi do povećane mobilizacije i radikalizacije skupina koje prosvjeduju. Tilly govori i o važnost učinkovite mobilizacije resursa i organizacije za pokrete kako bi se održali i eskalirali svoje aktivnosti. Dobro organizirani pokreti sposobniji su nositi se s izazovima koje postavljaju državna tijela i koordinirati akcije na različitim lokacijama. Također, postoji čimbenik kojeg Tilly objašnjava kao čimbenika saveza i mreža, pod time misli na saveze i mreže između različitih prosvjedničkih skupina, te kako oni mogu pridonijeti eskalaciji sukoba. Pokreti koji mogu izgraditi široke koalicije i uspostaviti mreže podrške često su otporniji i sposobniji izdržati dugotrajni otpor. Uz navedeno, Tilly prepoznaje ulogu nasilja koja je jedan od glavnih obilježja revolucija, te govori kako konzumacija nasilja od strane državnih vlasti i prosvjedničkih skupina može utjecati na tijek događaja i potencijalno dovesti do radikalnijih ishoda. Finalno, Tilly spominje čimbenik koji uključuje transformaciju kolektivnog identiteta, posebice pomak s relativno uskog identiteta na širi politički identitet.

Ako gledamo povijesno revolucionarni pokreti će se dogoditi kada je pet faktora prisutno istovremeno.⁴ Jedan ključni element bio je razvoj visoke razine nezadovoljstva postojećim političkim ili ekonomskim sustavima među velikim dijelom stanovništva društva. Promjena u moralnoj prihvatljivosti postojećeg životnog standarda, ljudi počinju vjerovati da njihovi životi moraju biti bolji, kako navodi DeFronzo, takva promjena gledišta može proizlaziti iz poruka priopćenih priznatim moralom vlasti, kao što su vjerski vođe, no važan je i dolazak razdoblja općeg poboljšanja životnog standarda nakon čega je uslijedio značajan pad. Da bi nezadovoljstvo dovelo do revolucionarnog pokreta, ljudi moraju povjerovati da su za njihove nevolje zaslužni ne samo sadašnji čelnici vlade, već i društvene institucije njihovog društva.⁵

---

³ Tilly C. (1978). *From Mobilization to Revolution*. Random House. New York.

⁴ DeFronzo J. (2006). *Revolutionary movements in world history: From 1750 to the present*. ABC-Clio. str. 20

⁵ Ibid.

Također, postojanje podjele unutar elitnog sektora jedan je od čimbenika uspješnog revolucionarnog pokreta, istodobno s masovnim nezadovoljstvom stvara mogućnost da osobe elite mogu postati vođe nezadovoljnih masa stanovništva, rame uz rame s ideologijom za motiviranje i mobilizacijom. Takva ideologija obično uključuje; sustavne kritike postojećeg režima i njegove politike; obrazloženje potrebe za revolucionarnim pokretom; plan rušenja vladajuće skupine i prijedloge za revolucionarne promjene u društvu.⁶ DeFronzo također spominje i vrlo važan faktor, a to jest ujedinjujući motiv kao treći čimbenik u uspješnim revolucionarnim pokretima. Skupine se povežu putem mržnje prema određenom vladaru; ideologiji; vladi za koju se smatra da služi strane interese. Četvrti bitan element za uspjeh revolucije je pogoršanje legitimiteta i kapaciteta države, na primjer zbog poraza u ratu kada narod krivi postojeću vladu. Peti ključni čimbenik je jesu li druge nacije spremne pomoći u suzbijanju revolucionarnog pokreta. Ako je svijet je popustljiv prema revolucionarnom tada revolucionarni pokret ima šansu uspjeha.

Prikazivanje Islamske države Iraka i Sirije kao revolucionarnog pokreta vrlo je kontroverzan, kompleksan, zahtjevan i slojevit zadatak. Upravo iz tih razloga, vrlo je važno napraviti razliku između revolucionarnih pokreta koji zagovaraju promjene nenasilnim sredstvima ili se pridržavaju načela ljudskih prava i demokracije i skupina poput ISIS-a koje koriste nasilje i teror kao svoju primarnu taktiku. Primjeri nenasilnih revolucionarnih pokreta su brojni poput Indijskog pokreta za neovisnost predvođenim Mahatmom Gandhijem čiji je cilj bio okončati britansku kolonijalnu vlast u Indiji nenasilnim otporom. Masovni prosvjedi, bojkoti britanske robe i činovi građanskog neposluha odigrali su ključnu ulogu u postizanju neovisnosti Indije 1947. godine. Pokret za građanska prava u Sjedinjenim Državama, imao je za cilj okončati rasnu segregaciju i diskriminaciju Afroamerikanaca. Predvođeni osobama poput Martina Luthera Kinga Jr., aktivisti su organizirali mirne prosvjede i marševe kako bi skrenuli pozornost na rasnu nejednakost i potaknuli zakonske promjene.

U nastavku rada bit će uspoređen ISIS-ov pokret sa pokretima koje doista smatramo revolucionarnima s ciljem boljeg razumijevanja onoga što revolucija zapravo jest, te kada neki pokret možemo smatrati revolucionarnim.

---

⁶ Ibid.

3. Pozadina i podrijetlo ISIS-a

Islamska država od samih početaka predstavlja organizaciju bez presedana. Obilježja Islamske države poput uređenja, okrutnosti, organizacije, medijske pažnje te brojnosti pripadnika nikada do sada nisu viđena u drugim terorističkim organizacijama kroz povijest.

S ciljem sagledavanja slike u potpunosti vrlo je važno objasniti povijesni kontekst i društveno političke aspekte koji su doveli do nastanka, te kasnije i razvoja Islamske države. Prije uspona Islamske države, Bliski istok se već suočavao sa značajnim izazovima i sukobima.

Da bi lakše shvatili nastanak već spomenute Islamske države, moramo sagledati povijest Bliskog Istoka, međusobnih odnosa država, te odnos različitih pripadnika Islama. Islam se kao religija dijeli u dvije velike skupine, sunita⁷ i šijita⁸. Prema istraživanjima koja su se održala 2009. godine, sunitska populacija čini oko 87% do 90%, dok je šijitskih muslimana oko 10% do 13%.⁹ ISIS slijedi radikalnu interpretaciju sunitkog islama i ciljaju na razne vjerske i etničke skupine, uključujući šijitske muslimane koje smatraju hereticima.

Proučavajući povijest Bliskog Istoka, možemo izdvojiti tri najvažnija događaja koja su temelj nastanka i razvoja ISIS-a, to su bili Rat u Iraku, Građanski rat u Siriji, te Arapsko proljeće.

3. 1. Rat u Iraku

Godine 1990. iračka invazija Kuvajta završila je porazom Iraka od koalicije predvođene Sjedinjenim Američkim Državama, no irački ogranak stranke Ba'ath, na čelu sa Saddamom Husseinom, uspio je zadržati vlast oštrim suzbijanjem ustanaka manjinskih Kurda u zemlji i većinskih šijitskih Arapa.¹⁰ S ciljem izvršavanja egzodusa Kurda iz Iraka, saveznici su uspostavili utočište u kurdskim regijama na sjeveru Iraka. Kako bi obuzdali buduću iračku agresiju, Ujedinjeni narodi uveli su ekonomske sankcije protiv Iraka kako bi spriječili napredak programa naoružanja, uključujući one za razvoj nuklearnog, biološkog i kemijskog oružja.¹¹ Inspekcije UN-a sredinom 1990-ih otkrile su niz zabranjenog oružja i zabranjene tehnologije diljem Iraka. Kontinuirano kršenje zabrane oružja od strane Iraka dovelo je do toga da predsjednik SAD-a Bill Clinton 1998. naredi bombardiranje nekoliko iračkih vojnih

---

⁷ arap. Sunni

⁸ arap. At ShiaAli

⁹ *Pew Research Center's Forum on Religion & Public Life*. (7. 10. 2009.) Mapping the Global Muslim Population. <https://www.pewresearch.org/religion/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population/> pristupljeno: 9. 7. 2023.

¹⁰ Britannica. *Iraq War*. (15. 5. 2023.) <https://www.britannica.com/event/Iraq-War/Occupation-and-continued-warfare> pristupljeno: 9. 7. 2023.

¹¹ Ibid.

postrojenja. Godine 2002. novi američki predsjednik, George W. Bush, ustvrdio je da je ranjivost Sjedinjenih Država nakon napada 11. rujna 2001., u kombinaciji s navodnim iračkim kontinuiranim posjedovanjem i proizvodnjom oružja za masovno uništenje te iračka potpora terorističkim skupinama, glavni razlog da se Irak u potpunosti razoruža.¹²

Nakon napada Al-Qaide na Sjedinjene Države 11. rujna 2001., Bushova administracija proglašava stanje "rata protiv terorizma". Posljedično progonu Al-Qaide u Afganistanu, Sjedinjene Države zahtijevale su da Irak poštuje UN-ove sigurnosne odredbe rezolucije Vijeća i omogući puni pristup inspektorima za oružje.¹³ Predsjednik Iraka Saddam Hussein to odbija. Sjedinjene Države počinju raditi na izgradnji koalicije protiv Iraka, zapravo dosta slično koaliciji koja je branila Kuvajt tijekom rata sa Irakom. Sjedinjene Države tvrdile su da je Hussein posjedovao oružje masovnog uništenja, pokušavao kupovati materijal za izradu nuklearnog oružja, te je imao veze s Al-Qaidom i stoga predstavlja neposrednu prijetnju Sjedinjenim Državama.¹⁴ Irak je nastavio negirati da posjeduje oružje za masovno uništenje, ali je nastavio i odbijati pristup inspektorima UN-a.

U studenom 2002. UN je donio Rezoluciju Vijeća sigurnosti zahtijevajući od Iraka da ponovno primi inspektore za oružje, iako su se inspektori vratili u Irak, Bush i Blair su početkom 2003. izjavili da Irak nastavlja ometati inspekcije UN-a i da još uvijek zadržava zabranjeno oružje.¹⁵ Dana 18. ožujka 2003. predsjednik George W. Bush dao je Saddam Husseinu rok od 48 sati da abdicira i napusti Irak. Dan nakon Sjedinjene Države pokreću operaciju "Iraqi Freedom", te je u roku od tri tjedna režim Saddama Husseina pao, a iračka vojska se predala.¹⁶ Dana 8. travnja 2003. američke snage zauzele su Bagdad i srušile kip Saddama Husseina, čin kojim je simbolično okončana njegova vladavina.

No, kakve je sve to veze imalo sa uspostavom ISIS-a? Rat u Iraku odigrao je značajnu ulogu u usponu Islamske države, dok su točni uzroci i čimbenici koji pridonose pojavi ISIS-a složeni, rat u Iraku stvorio je uvjete koji su olakšali njegov uspon. Jedan od važnijih čimbenika pojave ISIS-a je novonastali vakuum moći i nestabilnosti koji je došao uklanjanjem režima Saddama Husseina i raspuštanja iračke vojske. Taj vakuum moći omogućio je pojavu raznih militantnih skupina i natjecanje za utjecaj. Al-Qaida u Iraku bila je jedna od skupina koje su iskoristile nestabilnost i nedostatak upravljanja kako bi uspostavile svoju prisutnost.

---

¹² Ibid.

¹³ Hunt C. (2005). *The history of Iraq*. Greenwood Press. London. str. 105

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid. str. 106

¹⁶ Ibid.

Rat u Iraku pogoršao je postojeće sektaške napetosti između sunitskih i šijitskih zajednica. Marginalizacija sunitskih Arapa, koji su držali ključne položaje na vlasti pod režimom Saddama Husseina, pridonijela je osjećaju otuđenosti i ogorčenosti. Al-Qaida i kasnije ISIS iskoristili su te sektaške podjele, predstavljajući se kao zaštitnici sunitskih interesa i kapitalizirajući pritužbe sunitskih zajednica.

Uz navedeno, rat u Iraku svjedočio je nasilnoj pobuni raznih militantnih skupina, uključujući Al-Qaidu. Te su skupine iskoristile kaos i sigurnosni vakuum za pokretanje napada i izvođenje bombaških napada, ciljajući i koalicijske snage i civile. Kontinuirano nasilje i gubitak života doveli su do radikalizacije i novačenja, a neki su se pojedinci pridružili ekstremističkim skupinama poput ISIS-a.

Nestabilnost uzrokovana ratom u Iraku imala je regionalne posljedice. Sukob je omogućio ISIS-u da uspostavi sigurna utočišta u Iraku, što je kasnije olakšalo njegovo širenje u susjednu Siriju. Sirijski građanski rat pružio je dodatnu priliku ISIS-u za rast, pri čemu je grupa zauzela teritorije i resurse.

Sukob u Iraku imao je neizbježne posljedice za početak stvaranja ISIS-a, te je postao zemlja postanka samog pokreta. Iako rat u Iraku nije bio jedini uzrok uspona ISIS-a, nedvojbeno je stvorio kontekst u kojem je skupina mogla iskoristiti postojeće nezadovoljstvo, političku nestabilnost i regionalne sukobe kako bi rasla i uspostavila se. Ukoliko se vratimo na faktore koji čine pokret revolucionarnim, vidimo već u ovim ranim stadijima neke od faktora koji čine revoluciju, poput općeg nezadovoljstva, ujedinjujućih motiva, te postojeće političke krize. Također, produbljuje se i podjela unutar stanovništva koja postoji oduvijek. Naime, poslijeratni politički proces u Iraku marginalizirao je sunitsku manjinu, koja je držala vlast pod Saddamom Husseinom. Suniti, koji su se osjećali isključenima iz nove vlade kojom dominiraju šijiti, postali su razočarani i ogorčeni, pružajući plodno tlo sunitskim pobunjeničkim skupinama za dobivanje podrške.

3. 2. Arapsko proljeće

Arapsko proljeće naziv je za val prodemokratskih ustanaka i prosvjeda koji su zahvatili Bliski Istok krajem 2010. i početkom 2011. godine, s ciljem rušenja autokratskih režima.¹⁷ Zajednički elementi u gotovo svim državama bili su: korupcija, nepoštovanje ljudskih prava i sloboda, djelovanje represivnog aparata nad svim oponentima i neistomišljenicima te veliki

---

¹⁷ Tomaš, K. (2021). *Arapsko proljeće ili Arapska zima? Uspon i pad jedne ideologije: Slučaj Tunisa, Libije i Sirije*. (Diplomski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.

jaz između bogatih i siromašnih.¹⁸ Početak prosvjeda kreće u Tunisu, te se ubrzo širi na sve zemlje arapskog svijeta. Tunis postaje uzor i primjer svim zemljama, prosvjedi se ubrzo šire na Egipat, Alžir, Jemen, Maroko, Saudijsku Arabiju, Oman, Jordan itd. Međutim, nije svaka zemlja doživjela uspjeh, a prosvjednici koji su izražavali svoje političke i ekonomske probleme često su nailazili na nasilno gušenje od strane sigurnosnih snaga njihovih zemalja.¹⁹ Iako su prosvjedi 2011. bili jedinstveni u borbi za demokraciju u cijeloj regiji, nastojanje da se zaustavi korupcija i poboljša kvaliteta života građana nije završila s formalnim krajem Arapskog proljeća. Prosvjedi se nastavljaju, a dodatni val prosvjeda događa se u arapskom svijetu krajem 2010-ih i početkom 2020-ih.

Ukoliko pogledamo primjere iz povijesti, jedna povijesna revolucija dijeli sličnosti s ciljevima Arapskog proljeća, a to jest Francuska revolucija iz 1789. godine. Iako postoje razlike zbog različitih konteksta i vremenskih razdoblja, Arapsko proljeće i Francuska revolucija imale su neke zajedničke teme poput svrgavanje autokratske vladavine. Tijekom Arapskog proljeća ljudi diljem regije ustali su protiv dugotrajnih autoritarnih režima koje je karakterizirao nedostatak političke slobode i raširena korupcija. Slično tome, Francuska revolucija nastojala je demontirati apsolutnu monarhiju i feudalne privilegije, utirući put demokratičnijem sustavu. U oba slučaja, postojala je snažna potražnja za povećanjem političkog predstavljanja i sudjelovanja. Prosvjednici Arapskog proljeća nastojali su uspostaviti odgovornije i transparentnije vlade, gdje su građani imali pravo glasa u procesu donošenja odluka, dok je Francuska revolucija imala za cilj zamijeniti apsolutnu vlast monarhije predstavničkim institucijama koje bi dale glas običnim ljudima. Također, socioekonomska pitanja igrala su ulogu u obje revolucije. Arapsko proljeće bilo je potaknuto nezadovoljstvom zbog visoke nezaposlenosti, siromaštva i ekonomskih razlika, dok su na Francusku revoluciju utjecale ekonomske poteškoće s kojima su se suočavale niže klase, koje su bile opterećene velikim porezima i nejednakom raspodjelom resursa. Uz navedeno, Francuska revolucija je crpila inspiraciju iz prosvjetiteljskih ideala slobode, jednakosti i bratstva.²⁰ Također, Arapsko proljeće bilo je potaknuto težnjama za individualnim pravima, slobodom govora i ljudskim dostojanstvom. Uz navedeno, oba pokreta imala su značajan utjecaj izvan svojih regija. Francuska revolucija nadahnula je druge pokrete za demokraciju i samoodređenje diljem svijeta, promičući širenje liberalnih ideala. Arapsko proljeće je na sličan način privuklo

---

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Britannica. *Arab Spring*. (17. 5. 2023.). <https://www.britannica.com/event/Arab-Spring> pritupljeno: 10. 7. 2023.

²⁰ Shama S. (1990). *Citizens: A Chronicle of the French Revolution*. Vintage.

globalnu pozornost i dovelo do rasprava o demokraciji, ljudskim pravima i ulozi društvenih medija u oblikovanju političkih kretanja.

Što se tiče uspona i širenja ISIS-a, taj niz prodemokratskih pobuna koje su započele krajem 2010., imale su neizravan utjecaj na uspon ISIS-a. Kao i u Iraku, događa se vakuum moći zbog širenja Arapskog proljeća, ono dovodi do značajnih političkih previranja i destabilizacije u nekoliko zemalja, uključujući Tunis, Libiju, Egipat i Jemen. Kolaps ili slabljenje središnjih vlada stvorio je vakuum moći i omogućio ekstremističkim skupinama poput ISIS-a da iskoriste nastali kaos. Prije Arapskog proljeća, u mnogim zemljama pogođenim ustancima vladali su autoritarni režimi koji su suzbijali političko neslaganje. Ova represija, u kombinaciji sa socio-ekonomskim nezadovoljstvima i političkim frustracijama, potaknula je nezadovoljstvo naroda i, u nekim slučajevima, radikalizaciju. Neki pojedinci koji su sudjelovali u prosvjedima ili tražili promjene razočarali su se ishodom i okrenuli su se ekstremnijim ideologijama, uključujući one koje propagira ISIS. Ustanci Arapskog proljeća doveli su do proliferacije oružja i povećane dostupnosti oružja u regiji. Kako su se vlade suočavale s narodnim pobunama i oružanim otporom, oružje je slobodnije teklo, a ovo obilje oružja pridonijelo je usponu naoružanih skupina, uključujući ISIS. Te su skupine uspjele nabaviti oružje i vojne sposobnosti koje su unaprijedile njihov plan i teritorijalno širenje.

Nedostatak učinkovitog upravljanja i napetosti pružili su plodno tlo skupinama poput ISIS-a za iskorištavanje postojećih linija rascjepa, pogoršavanje podjela i regrutiranje članova koji su se osjećali marginaliziranima ili obespravljenima.

Mnogi autori arapsko proljeće smatraju revolucijom, odnosno nizom revolucija zbog dubokog utjecaja na politički i društveni krajolik regije Bliskog Istoka, pa tako i Sjeverne Afrike. Arapsko proljeće možemo usporediti sa nekoliko revolucija koje su se dogodile u 20. st. i na početku 21. st. Niz nenasilnih, narodnih ustanaka koji su se dogodili u raznim zemljama početkom 2000-ih., za cilj su imale svrgnuti autoritarne režime i provesti demokratske reforme. Primjeri uključuju Revoluciju ruža u Gruziji, Narančastu revoluciju u Ukrajini i Revoluciju tulipana u Kirgistanu. Ti su pokreti dijelili karakteristike s Arapskim proljećem, kao što su masovni prosvjedi, korištenje društvenih medija i zahtjevi za političkim promjenama. Također, revolucije koje su se dogodile u istočnoj Europi tijekom kasnih 1980-ih i ranih 1990-ih, zajednički poznate kao "Pad komunizma", također pokazuju sličnosti s Arapskim proljećem. Te su revolucije dovele do pada komunističkih režima i uspostave demokratskih sustava u zemljama poput Poljske, Mađarske, Istočne Njemačke i Čehoslovačke. Korištenje mirnih prosvjeda, masovnih pokreta i zahtjeva za političkom slobodom i ekonomskim reformama podsjećaju na Arapsko proljeće. U svibnju 1968. godine

prosvjedi i štrajkovi događaju se u raznim dijelovima svijeta., uključujući Francusku, Sjedinjene Države i druge zemlje, bili su potaknuti nizom društvenih, političkih i kulturnih pitanja. Iako nisu bili striktno "revolucija" u tradicionalnom smislu, ti su događaji uključivali raširene pokrete predvođene mladima, demonstracije i zahtjeve za društvenim promjenama.

3. 3. Građanski rat u Siriji

Građanski rat u Siriji sukob je koji počinje 2011. godine protiv vlasti predsjednika Bashara al-Assada. Ovakvi ratovi nisu povijesna nepoznanica, postoji cijeli niz revolucionarnih pokreta koji su započeli kao sukob protiv vlasti, Libijski građanski rat, revolucija u Ukrajini, Jemenska kriza, Rumunjska revolucija, Filipinska revolucija narodne noći i sl. U Libiji ustankom protiv al-Gaddafija započela je pobuna koju su predvodile različite oporbene snage. Sukob je na kraju eskalirao u građanski rat punih razmjera, s pobunjeničkim skupinama koje su se borile protiv al-Gaddafijeva režima. Revolucija u Ukrajini započela je kao prosvjed na odluku predsjednika Viktora Janukoviča da napusti sporazum s Europskom unijom u korist bližih veza s Rusijom. Prosvjedi su prerasli u veći pokret koji je zahtijevao Janukovičevu ostavku, koji je na kraju pobjegao iz zemlje i uspostavljena je nova vlada. Također, Jemenska kriza proizašla je iz prosvjeda Arapskog proljeća protiv predsjednika Ali Abdullaha Saleha. Oporba i pobunjeničke skupine nastojale su svrgnuti Salehov režim, što je dovelo do složenog i trajnog sukoba koji je uključivao različite frakcije i vanjske aktere, uključujući Saudijsku Arabiju i Iran. Uz navedeno, i Rumunjska revolucija dovela je do svrgavanja i pogubljenja predsjednika Nicolaea Ceaușescua, a ustanak je započeo kao niz prosvjeda protiv Ceaușescuova represivnog režima i brzo je eskalirao u pobunu punih razmjera. Ceaușescu i njegova supruga su uhvaćeni, suđeno im je i pogubljeni. Finalno, Revolucija narodne moći na Filipinima imala je za cilj svrgavanje predsjednika Ferdinanda Marcosa, koji je vladao pod vojnim zakonom više od dva desetljeća. Pokret je uključivao široke prosvjede i građanski neposluš, što je na kraju natjeralo Marcosa u egzil i dovelo do inauguracije Corazon Aquino kao nove predsjednice.

Nemiri su izbili u sklopu Arapskog proljeća koje je pokrenulo cijeli val demonstracija na Bliskom Istoku i Sjevernoj Africi. Zahtjevi su bili jasni, političke reforme, prava i demokratizacija zemlje. Sirijska vlast trudila se ugušiti prosvjede uz pomoć vojske, što dovodi do još veće eskalacije nasilja, a prosvjednici se počinju udruživati, naoružavati i organizirati u tzv. Slobodnu sirijsku vojsku koja protiv vlade vodi gerilski rat.

Tri desetljeća vlasti Hafiza al-Assada, od 1970. do 2000., obilježeni su kontinuitetom strukture moći režima u Siriji.²¹ Većina časnika koji su bili na vrhu oružanih snaga 1970-ih, bili su na tim položajima i narednih 25 godina. Po tome možemo zaključiti da su ljudi zaista bili lojalni režimu i al-Assadu, ali i da je država održavala veliki stupanj kontinuiteta. Hafiz al-Assad ubrzo je uspostavio autoritarni režim pomoću apsolutne centralizacije političke moći, njegova je vladavina karakterizirana represijom, kršenjem ljudskih prava i cenzurom. Njegova je vlast ostavila dubok trag u političkom, društvenom i vojnom aspektu Sirije. Režim koji održava stvara sistem koji osigurava dugotrajnu vlast obitelji al-Assad i kontinuitet cenzura, nasilja, represija i političke kontrole.

Bashar al-Assad nasljeđuje svog oca 2000. godine te dolazi na mjesto predsjednika sa reputacijom reformatora i modernizatora, no u političkom svijetu dolazi do zaokreta kada je al-Assad oživio autoritarnu taktiku administracije svoga oca, uključio je cenzuru, nadzor, te brutalno nasilje. Paralelu možemo povući sa nasljeđivanjem vlasti s oca na sina u Francuskoj, kralja Luja XVI. nasljeđuje njegov sin Luj-Charles, što posljedično dovodi do Francuske revolucije.

Rat u Siriji počeo je 2011. godine, protuvladine demonstracije započele su u južnom gradu Darae u ožujku. Policija je uhitila nekoliko tinejdžera zbog ispisivanja antirežimskih grafita po zidovima škole.²² Kao i u prošlosti, policija je tukla i mučila, ali ovaj put, ljudi iz Darae su reagirali ljutito i javno. Više od šest stotina prosvjednika suočilo se s lokalnom vlašću, tražeći slobodu za ozlijeđenu djecu, no snage sigurnosti napale su i ubile dvojicu prosvjednika. Stanovnici Darae nisu bili voljni prihvatiti stare načine, vijest o brutalnosti brzo se proširila, te su do sredine ožujka demonstracije izbile u Damasku i drugim dijelovima zemlje.²³ Demonstracije su bile nenasilne i sekularne, ali režim je odgovorio nasiljem i represijom, koristeći se vojskom s ciljem gušenja demonstracija. No, to je samo potaknulo širenje prosvjeda, građanski je otpor postepeno postao naoružan, a sukob se krenuo širiti po cijeloj Siriji.²⁴

Kako je sukob eskalirao, formirale su se različite vojne frakcije i opozicijske grupe. S vremenom, u sukob su se uključile i ekstremističke grupe, uključujući i Islamsku državu. Situacija se postepeno razvila u otvoreni rat između vladinih snaga i različitih opozicijskih

---

²¹ Van Dam N. (2017). *Destroying a nation: The civil war in Syria*. I.B.Tauri. London. str. 71

²² Erlich R. (2014). *Inside Syria: The Backstory of Their Civil War and What the World Can Expect*. Prometheus Books. New York. str. 41

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

grupa. Uz navedeno, u sukob su se uključili regionalni i međunarodni akteri, podržavajući različite strane sukoba, što je dodatno otežalo rješavanje problema.

Prvi veliki igrač u sirijskom građanskom ratu je vladajuća koalicija koju predvodi Bashar al-Assad. Al-Assad je alavit, odnosno pripadnik šijitskog Islama, oni čine 10% do 15% sirijskog stanovništva.²⁵ Druzi su još jedna manjina plemena u Siriji za koje se vjeruje da su pružali značajnu podršku u al-Assadu sve do nedavno kada su vođe Druza najavili da će prestati podržavati al-Assadov režim i zaštititi se protiv bilo kakvog napada pobunjenika.²⁶

Drugi veliki igrač građanskog rata bila je Islamska država, njihov cilj je uspostava islamskog zakona odnosno šerijata, no o tome više u nastavku rada. Treći igrač u građanskom ratu je Islamski front, koji se sastoji od podružnice Al Qaide Jabhat al Nusra, kao i islamske skupine poput Liwa al Tawheed, Ahrar al Sham (Islamski pokret slobodnih ljudi), Jaysh al Islam (Vojska islama), Jund al Aqsa (Vojnici al Aqse) i Ansar al Sham (Pristalice Sirije).²⁷ Ova nova koalicija najavljuje da im je primarni cilj rušenje al-Assada, kraj njegovog režima u Siriji i zamjena s islamskom vladavinom.²⁸

Četvrti front građanskog rata su kurdske Jedinice za narodnu zaštitu, čiji je cilj uspostaviti samoupravu u područjima kojima dominiraju Kurdi dijeleći njihova naselja u kantone i upravljanje njima pod sekularni režim.²⁹ Oni tvrde da je ovaj sustav demokratske autonomije nije samo najbolje rješenje za Siriju, već za cijeli Bliski istok. Ukoliko pogledamo primjere nekih drugih revolucija koje su bile obilježene višebrojnosti frakcija prvenstveno možemo uzeti primjer iz Rusije. Naime, Ruska revolucija 1917. je vrhunski primjer revolucije u kojoj su se pojavile brojne vojne frakcije i igrale značajnu ulogu. U veljači i listopadu 1917. tijekom ustanka pojavljuje se više frakcija unutar samih revolucija, vojnički odbori, odbor Dume, boljševici, Crvena garda, vlada Kerenskog, no postojale su i razne druge vojne frakcije, uključujući umjerenije socijalistički orijentirane frakcije, poput socijalističkih revolucionara i manjševika, koje su bile manje utjecajne od boljševika. Ruska revolucija rezultirala je složenim i fluidnim razdobljem borbi za moć između ovih različitih frakcija, što možemo povezati sa stanjem u Siriji 2011. godine, te kasnije.

Godine 2013. islamistički militanti počeli su zauzimati središnje mjesto dok su neislamističke frakcije posustajale od iscrpljenosti i unutarnjih sukoba. Front Nusrah, podružnica Al-Qaide koja djeluje u Siriji, surađivala je s nizom drugih oporbenih skupina i općenito se smatrala

---

²⁵ Uludag, M. (2015). *Syrian Civil War: Important Players and Key Implications – A Factsheet*. Counter Terrorist Trends and Analyses, 7(7), str. 4–10. <http://www.jstor.org/stable/26351370> pristupljeno: 10. 7. 2023.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

jednom od najučinkovitijih borbenih snaga.³⁰ No ubrzo ju je zasjenila nova skupina: u travnju 2013. Abu Bakr al-Baghdadi, vođa al-Qaide u Iraku, izjavio je da će udružiti svoje snage u Iraku i Siriji pod imenom Islamska država Iraka i Levanta. U istočnoj Siriji, ISIS je zauzeo područje u dolini Eufrata sa središtem u gradu Al-Raqqah. Odatle je ISIS pokrenuo niz uspješnih operacija u Siriji i Iraku, proširivši se na kontrolu širokog pojasa teritorija koji se proteže preko iračko-sirijske granice.³¹

Razdoblje nakon 2013. godine obilježeno je velikim usponom ekstremističkih skupina poput ISIS-a, napadima kemijskim oružjem u Damasku koje se pripisuje sirijskoj vladi i al-Assadu, veća uključenost drugih država npr. Sjedinjenih Američkih Država i Rusije, te mirovnim procesima gdje se pokušalo naći rješenje sukoba, no ono još uvijek nije pronađeno.

Ukoliko građanski rat u Siriji sagledamo iz aspekta različitih teorija revolucije, možemo vidjeti nekoliko podudarnosti. Teorija relativne deprivacije, kao što je već naglašeno u drugom poglavlju, sugerira da se revolucije događaju kada postoji jaz između očekivanja ljudi i njihovih stvarnih životnih uvjeta. Sirijski građanski rat uklapa se u ovaj obrazac zbog činjenice da su ekonomske poteškoće, nedostatak mogućnosti i nejednaka raspodjela resursa potaknuli nezadovoljstvo protiv al-Assadovog režima. Nadalje, teorija mobilizacije resursa naglašava važnost učinkovite organizacije i mobilizacije resursa, uključujući ljudske, materijalne i ideološke, za održavanje revolucionarnog pokreta, vidimo sposobnost sirijske oporbe da mobilizira lokalnu podršku, međunarodnu pomoć i medijsku pozornost koja je pridonijela je nastavku sukoba. Također, Sirijski građanski rat ima jake etničke i sektaške dimenzije, posebice između al-Assadovog režima kojim dominiraju alaviti i pretežno sunitske oporbe. Te podjele doprinose složenosti i dinamici sukoba, koji su bili baza za uzdizanje ekstremističke skupine islamista.

Dakle, građanski rat u Siriji uvelike je utjecao na rast i širenje Islamske države, kao i u Iraku, događa se vakuum moći i nestabilnost. Građanski rat stvara vakuum moći s različitim pobunjeničkim skupinama koje su se borile protiv vladinih snaga, ta nestabilnost omogućava procvat ekstremističkih skupina koji iskorištavaju nastali kaos, zauzimaju teritorij i uspostavljaju samoproglašeni kalifat . Sukob je privukao strane borce iz raznih zemalja koji su se pridružili redovima ekstremističkih skupina, uključujući ISIS. Privlačnost sudjelovanja u džihadističkom pokretu i percepcija obrane sunitskih muslimana od percipiranog ugnjetavanja potaknuli su napore novačenja ISIS-a. Također, iskorištavaju dostupnost oružja i resursa u

---

³⁰ Britannica. (5. 1. 2023.). *Syrian Civil War*. <https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War/Civil-war> pristupljeno: 10. 7. 2023.

³¹ Ibid.

Siriji. Zaplijenili su velike količine oružja kako od sirijske vlade tako i od drugih oporbenih skupina. Ovo oružje, zajedno s prihodom ostvarenim nezakonitim aktivnostima poput krijumčarenja nafte, pomoglo im je da prošire svoju teritorijalnu kontrolu. Uključivanje regionalnih sila u sirijski sukob također je pridonijelo usponu ISIS-a. Podrška koju su određene zemlje pružale pobunjeničkim skupinama neizravno je koristila ISIS-u, budući da su uspjeli zauzeti teritorij koji su napustile druge frakcije ili oslabljen unutarnjim borbama. Na posljetku, ISIS je koristio sofisticirane propagandne kampanje kako bi privukao pristaše i regrutirao pojedince iz cijelog svijeta. Njihova ekstremistička ideologija, brutalne taktike i obećanja o kalifatu svidjeli su se nekim pojedincima koji su razočarani tekućim sukobom i nestabilnošću u Siriji.

3. 4. Ideologija ISIL-a

Početak razumijevanja ideologije Islamske države, započinje u Islamu, odnosno u interpretaciji Islama koju Islamska država razvija. Kroz povijest smo upoznali nekoliko revolucija koje su bile pod utjecajem vjerskih čimbenika poput protestantske reformacije čiji je pokret doveo do nevjerojatnih razmjera i posljedično odvajanja protestanata od Rimokatolika. Ova je revolucija nastojala reformirati praksu Katoličke crkve i rezultirala je trajnim vjerskim promjenama diljem Europe. Također, u 19. stoljeću u Kini dogodila se još jedna revolucija vjerskoga tipa. Pobuna Taipinga u Kini bila je masovna i nasilna pobuna koju je vodio Hong Xiuquan, koji je tvrdio da je mlađi brat Isusa Krista. Pokret je imao za cilj uspostaviti "Nebesko kraljevstvo velikog mira" i svrgnuti dinastiju Qing, što je rezultiralo značajnim društvenim poremećajem i gubitkom života. Stoga, ne možemo Islamsku državu izdvajati u smislu jedine religijski vođene revolucije, jer ona to nije bila.

Kada govorimo o ideologiji, možemo ju definirati kao sustav ideja i vjerovanja koje pružaju orijentaciju za razumijevanje stvarnosti i društveno djelovanje, ona ima više funkcija: pridonosi razvijanju osobnog osjećaja identiteta, osigurava perspektivu i orijentaciju, motivira na djelovanje, olakšava odvijanje procesa odlučivanja te omogućuje jedinstvo neke skupine ili cijele zajednice.³²

Islam je monoteistička religija koja svoj razvoj započinje u 7. stoljeću kada ju osniva Božji poslanik Muhammed. Islamsko se vjerovanje temelji na šest vjerskih istina: vjerovanje u postojanje jednoga Boga; vjerovanje u postojanje anđela; vjerovanje u sve četiri pisane

---

³²Hrvatska enciklopedija. (2021). *Ideologija*. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26914> pristupljeno: 12. 7. 2023.

objave; vjerovanje u Božje poslanike; vjerovanje u sudnji dan; vjerovanje u predodređbu.³³ No, ono što je esencijalno su njihove dužnosti prema vjeri, odnosno pet stupova vjere, pet stupova Islama: ispovijest vjere, obredna molitva, ramazanski post, obvezni vjerski prinos i hodočašće u Meku.³⁴ Osim glavnih odredbi vjere postoje i druge poput obrezivanja, zabrane alkohola i džihada.³⁵

Iako je Kuran osnovno načelo zakona, odnose u obitelji, društvu i vjeri propisuje šerijatsko pravu koje obuhvaća vrlo strogo pisane obaveze i preporuke za život. Ukoliko se na trenutak osvrnemo na indijski pokret za neovisnost, vidjet ćemo kako ISIS nije bio jedini koji je temelje svojih učenja preuzeo iz svetih tekstova. Naime, filozofija nenasilnog otpora Mahatma Gandhija bila je pod dubokim utjecajem hinduističkih i đainskih učenja o nenasilju. Njegovo čitanje vjerskih tekstova, uključujući Bhagavad Gitu, vodilo je njegova načela pasivnog otpora i građanskog neposluha tijekom indijske borbe za neovisnost od britanske vlasti.

Danas, Islam se dijeli na dvije velike frakcije, sune i šijite. Iako se one slažu oko većine temeljnih vjerovanja i praksi, njihov razlaz traje već 14. stoljeća. Podjela je nastala iz spora oko toga tko bi trebao naslijediti Muhammeda kao vođa vjere koju je on stvorio i širio. Danas, većinsko stanovništvo čine Suni, dok Šijiti čine većinu stanovništva u Iraku, Iranu, Bahreinu, Azerbajdžanu i Libanonu.³⁶ No, korijeni podjele mogu se pratiti sve do smrti proroka Muhammeda, dok je većina sljedbenika smatrala da bi članovi islamske zajednice trebali izabrati nasljednika, manja skupina smatrala je kako Muhammeda može zamijeniti samo netko tko je dio njegove obitelji. Ova grupa postala je poznata kao sljedbenici Alija, odnosno Shia.³⁷

Velika problematika stoji iza imena "Islamska" država zbog povezanosti sa samom religijom islama. Naime, korištenje izraza "islamski" u nazivu "Islamska država Iraka i Sirije" izvor je velikih kontroverzi i zabrinutosti za muslimane diljem svijeta. Većina muslimana smatra kako je to vrlo uvredljivo i neprikladno da se ISIS povezuje sa Islamom, budući da su njihova učenja i radnje protivni načelima islama kao religije. ISIS pogrešno tumači islamska učenja kako bi opravdao svoja djela nasilja, terorizma i uspostave samoproglāšenog kalifata. Vrlo selektivno koriste vjerske simbole s ciljem pridavanja legitimiteta svojim postupcima i

---

³³Hrvatska enciklopedija. (2021). *Islam*. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27927> pristupljeno 12. 7. 2023.

³⁴ Ibid.

³⁵ Sveti rat

³⁶Pruitt S. *Islam's Sunni-Shia Divide*. History. <https://www.history.com/news/sunni-shia-divide-islam-muslim> pristupljeno: 12. 7. 2023.

³⁷ Ibid.

privlačenja novih sljedbenika. Radnje ISIS-a, koje uključuju široko rasprostranjeno nasilje, terorizam i ciljanje nedužnih civila, potpuno su u suprotnosti s vrijednostima mira, pravde i suosjećanja koje su ključne za islamska učenja. Njihovo tumačenje Kur'ana naglašava strogo i doslovno razumijevanje određenih stihova dok zanemaruje širi kontekst, povijesne okolnosti i golemi korpus islamske znanosti i tradicije. Primjer gdje vidimo doslovno shvaćanje svetih zapisa je i već spomenuta Taipinška pobuna koju je vodio Hong Xiuquan, tvrdeći da je mlađi brat Isusa Krista. Hong Xiuquan se susreo s kršćanskim misionarskim traktatima i Biblijom, te je kombinirao elemente kršćanstva s tradicionalnim kineskim vjerovanjima i praksama kako bi formulirao jedinstvenu ideologiju. Na ideale pobune Taiping uvelike je utjecalo Hong Xiuquanovo razumijevanje Biblije koje je dovelo do odbacivanja konfucijanizma, daoizma i tradicionalnih kineskih društvenih hijerarhija.

ISIS se fokusira na stihove za koje tvrde da opravdavaju oružani džihad, nasilje nad nemuslimanima i uspostavu islamske države putem sile. Zanemaruju brojne Kur'anske ajete³⁸ koji promoviraju mir, toleranciju i suživot s ljudima drugih vjera. Za ovu temu važno je razmotriti i koje to točno stihove odnosno ajete Kur'ana krivo tumače. Prvi ajet naziva se ajet o maču, on se često izvlači iz konteksta i pogrešno tumači od strane ekstremista. U ajetu piše: "A kada prođu sveti mjeseci, onda ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete i hvatajte ih i opsjedajte ih i čekajte ih na svakom mjestu u zasjedi."³⁹ Međutim, ključno je razmotriti povijesni kontekst ovog ajeta, koji se odnosio na specifičnu situaciju tijekom ranih dana islama i nije bio namijenjen kao opća naredba za sve muslimane kroz vrijeme. Slijedeći ajet možda je i najvažniji, to je ajet džihada. Naime, ekstremističke grupe ovaj ajet često pogrešno tumače kao poziv na vječni rat, a u njemu stoji slijedeće: "Borite se na Allahovom putu "samo" protiv onih koji ratuju protiv vas, ali ne prekoračujte granice. Allah ne voli prijestupnike."⁴⁰ No, "Nemoj prekoračiti granice" odnosi se na smjernice islamskog ratovanja koje je postavio Muhammed. Poslanik, Sallallahu alejhi ve sellem, također kaže: "Nemojte željeti da se sretnete sa svojim neprijateljem u borbi, ali se uvijek molite za dobrobit. Ako je borba obavezna, onda budi postojan."⁴¹ Međutim, širi kontekst Kur'ana i učenja proroka Muhammeda naglašavaju samoobranu i očuvanje života, a ne neizazvanu agresiju ili nasilje. Posljednji važan ajet govori o ubijanju nevjernika, no ekstremističke grupe ponekad iskrivljaju ovaj ajet kako bi opravdale nasilje nad nemuslimanima. Kaže: "Mi ćemo utjerati

---

³⁸ Stih Kur'ana

³⁹ Kur'an. *Sura At-Tawbah*, 9:5. <https://quran.com/9/5?translations=18,85,84,21,20,19,101,22,17,95> pristupljeno: 12. 7. 2023. (slobodan prijevod autora diplomskog rada)

⁴⁰ Kur'an. *Sura Al-Baqarah*, 2:190 <https://quran.com/2?startingVerse=2> pristupljeno: 12. 7. 2023. (slobodan prijevod autora diplomskog rada)

⁴¹ Ibid.

strah u srca onih koji ne vjeruju zbog onoga što su Allahu pridružili, a o čemu On nije objavio dokaz."⁴² Važno je napomenuti da se ovaj ajet odnosi na određeni povijesni događaj i ne propisuje otvoreno nasilje nad svim nevjernicima.

Neke točke ideologije u koje vjeruje ISIS su uspostava kalifata, tekfirizam,⁴³ džihad i nasilje, podržavanje sektaštva, te apokaliptična uvjerenja. ISIS ima kao cilj uspostaviti samoprolašeni kalifat odnosno islamsku državu kojom vlada jedan vođa odnosno kalif. Također, ISIS prakticira tekfirizam koji uključuje proglašavanje drugih muslimana, kao i nemuslimana, otpadnicima jer se ne pridržavaju njihove specifične interpretacije islama. Ova im ideologija omogućuje da opravdaju nasilje nad onima koje smatraju "nevjernicima". Najvažnija postavka ISIS-ove ideologije zasigurno je koncept džihada, koriste se brutalnim taktikama, uključujući terorističke napade, odrubljanja glava, smaknuća i masovna ubojstva, kako bi utjerali strah i uspostavili kontrolu. Ciljaju se pojedinci i skupine koje se smatraju heretičkim, uključujući šijitske muslimane i druge manjinske sekte unutar islama. Oni nastoje zaoštriti sektaške napetosti kako bi promovirali vlastiti plan i učvrstili moć. Uz sve navedeno, pridržavaju se apokaliptičnog svjetonazora, vjerujući u skori dolazak kraja svijeta. Svoje postupke vide kao dio velike borbe protiv navodnih neprijatelja, igrajući ulogu u njihovoj priči o kozmičkoj borbi između dobra i zla.

Govoreći o ogromnoj količini nasilja koju prakticira ISIS, nemoguće je ne usporediti je sa revolucijom čiji je jedan od ključnih obilježja bilo nasilje. Francuska revolucija najbolji je primjer revolucije koju karakterizira značajna količina nasilja. Nasilje je doista bilo središnje i sveprisutno obilježje Francuske revolucije, osobito tijekom njezine najradikalnije faze, poznate kao Vladavina terora. Ključne značajke nasilja tijekom Francuske revolucije uključuju masovna pogubljenja, represiju nad kontrarevolucionarima, te dekristijanizaciju i narodne ustanke. Nasilje u Francuskoj revoluciji često se pamti kao priča sa poukom o opasnostima radikalnih političkih promjena koje prerastu u ekstremne mjere. Težnja revolucionarne vlade za ideološkom čistoćom i suzbijanjem neslaganja dovela je do široko rasprostranjenog straha i nestabilnosti, koje uvelike vidimo i kod ISIS-a.

3. 5. Zamjena postojećih sustava

Islamska država se proglasila samoprolašnim kalifatom s namjerom uspostavljanja striktno interpretacije sunitskog islama. Arapska riječ sunna znači "tradicija" ili "običaj". Sunit je

---

⁴² Kur'an. *Sura Al-Imran*, 3:151. <https://quran.com/3?startingVerse=151> pristupljeno: 12. 7. 2023. (slobodan prijevod autora diplomskog rada)

⁴³ proglašavanje neistomišljenika vlastite vjere neprijateljima

osoba koja nastoji živjeti i djelovati u skladu s običajima i tradicijom. Suštinu običaja čine izreke i učenja koja su prenijeta od proroka Muhammeda.⁴⁴

Islam je vjera zakona.⁴⁵ Prema učenjima islama Allah je objavio svoju volju posljednjem, ujedno i najvećem proroku Muhammedu, ta riječ zapisana je u svetoj knjizi, Kur'anu, u obliku zakona koji se moraju primjenjivati u svijetu. Islam nikada nije bio stvar privatnog odnosa pojedinca i vjere, islam je stvar društva, države i javnosti.⁴⁶ Perspektive prema kojima je društvo strukturirano i prema kojima se donose odluke o tome tko bi trebao obnašati autoritativne funkcije u njemu stoga moraju biti od presudne važnosti za muslimana. Ovo je osobito slučaj kod utvrđivanja kako se osoba treba ponašati ako se vođa države ne pridržava božanskog zakona, budući da primjena tih zakona određuje dobrobit muslimana.

Ono što ISIS želi jest kalifat u kojem vlada strogi sunitiski islam na svim teritorijima pod vlašću samoproglašene države. Cilj je stvoriti državu u kojoj upravlja ekstremistička interpretacija islamskog zakona, poznata kao šerijat. Nastoji se uspostaviti kalifat koji bi obuhvaćao regije u Iraku, Siriji i potencijalno šire.

U lipnju 2014. kružila je snimka maskiranog pripadnika Islamske države koji je držao govor mnoštvu: "Tako mi Allaha, krenuli smo na naš Džihad za podršku Allahovoj vjeri...Ako Allah da, mi ćemo uspostaviti državu kojom će vladati Kur'an i Sunnet...Svi vi muslimani ste vojnici Islamske države." On obećava da će Islamska država uspostaviti "Allahov šerijat, Kuran i sunnet", dok je svjetina opetovano odgovarala povcima "Allahu akbar"⁴⁷.

Što se tiče politike, ISIS je odbacio postojeći sustav nacionalne države i imao je za cilj demontirati postojeće granice kako bi stvorio jedinstvenu islamsku državu. Smatrali su postojeće vlade u regiji nelegitimnima i nastojali su ih svrgnuti kako bi uspostavili vlastitu vlast. ISIS je također nametnuo stroge društvene i moralne kodekse zajednicama pod svojom kontrolom. Proveli su oštre kazne, uključujući javna pogubljenja i amputacije, za one koji su prekršili njihovo tumačenje islamskog zakona. Prava žena bila su ozbiljno ograničena, a vjerske i etničke manjine suočene su s progonima i nasiljem. Međutim, kada se govori o strogom tumačenju sunitiskog islama, ono obično uključuje naglasak na sljedeće konzervativizam, šerijatski zakon, doslovnost tumačenja, protivljenje inovacijama, te autoritet. Pristaše striktnog tumačenja sunitiskog islama često zagovaraju provedbu šerijata, koji je islamski zakon izveden iz Kur'ana, oni vjeruju da šerijat treba biti osnova za vladavinu i

---

⁴⁴ Ende, W., Steinbach, U. (Eds.). (2010). *Islam in the World Today: A Handbook of Politics, Religion, Culture, and Society* (1st ed.). Cornell University Press. str. 36. <http://www.jstor.org/stable/10.7591/j.ctt7v84x> pristupljeno: 13. 7. 2023.

⁴⁵ Ibid. str. 38

⁴⁶ Ibid. str. 40

⁴⁷ Spencer R. (2015). *The complete Infidel's guide to ISIS*. Regnery Publishing. Washington DC. str. 298

pravni sustav. Strogo tumačenje sunitskog islama često promiče konzervativne društvene vrijednosti i prakse. To može uključivati zagovaranje skromnosti u odijevanju, segregaciju spolova u određenim okruženjima i stroge moralne kodekse. Također, naglašava se doslovno razumijevanja vjerskih tekstova, uključujući Kur'ana što smo vidjeli u prošlom poglavlju. Oni mogu odbiti ili obeshrabriti tumačenje ili ponovno tumačenje ovih tekstova, držeći se doslovnog razumijevanja riječi. Uz navedeno, često pridaju visok stupanj važnosti autoritetu vjerskih učenjaka i njihovim tumačenjima. Oni mogu slijediti određene učenjake ili škole mišljenja i vjerovati da bi vjersko vodstvo trebalo doći od tih učenih pojedinaca. Jedno od temeljnih postava ISIS-a je i mišljenje da određene inovacije ili prakse koje nisu izravno ukorijenjene u ranom islamskom razdoblju su neprihvatljive ili čak zabranjene. To može uključivati protivljenje određenim oblicima glazbe, umjetnosti ili kulturnih praksi za koje se smatra da odstupaju od onoga što se smatra čistom islamskom praksom.

Posebno bih naglasila položaj žena u svijetu Islamske države. Naime, u svijetu koji je nama poznat ideja je da se ljude vrednuje isključivo kao pojedince, ne kao muškarca ili ženu, u svijetu islama to nažalost nije tako. Naime, pod vladavinom ISIS-a žene su podvrgnute strogim i represivnim pravilima i ograničenjima. Žene se moraju pridržavati strogih pravila odijevanja poznatih kao "hidžab" ili "nikab", što uključuje pokrivanje tijela, uključujući kosu, a često i lica. Nepoštivanje ovih propisa moglo bi rezultirati teškim kaznama. Suočene su s ograničenjima svoje mobilnosti i često moraju biti u pratnji muškog skrbnika kada napuštaju svoje domove. ISIS je nametnuo ograničenja oko osnovnog obrazovanja žena. Djevojčicama je često bio uskraćen pristup formalnom obrazovanju nakon određene dobi, a nastavni plan i program bio je pod jakim utjecajem ideologije ISIS-a. Uz spomenuto, ISIS odvrća žene od rada u većini zanimanja izvan specifičnih uloga u obrazovanju ili zdravstvu. Žene su često prisiljene pridržavati se tradicionalnih rodnih uloga i kućanskih obaveza. Posljednje, kršenje ISIS-ovih nametnutih zakona može rezultirati teškim kaznama, uključujući javno bičevanje, zatvor, pa čak i pogubljenje. Te su kazne primjenjivane ne samo na žene nego i na muškarce. Ukoliko razmatramo prava žena pod ISIS-om, bitno je spomenuti i paralelu koju možemo povući sa Iranskom revolucijom. Iranska revolucija iz 1979. savršen je primjer revolucije u kojoj su prava žena značajno povrijeđena kao posljedica promjena koje je donijela revolucija i uspostava islamske teokracije. Obavezno nošenje hidžaba, ograničenja kretanja, pravne diskriminacije, ograničenja zapošljavanja, te suzbijanje aktivizma glavna su obilježja života žena koje je donijela revolucija 1979. godine.

Ipak, genealoški i ideološki ISIS pripada džihadističkoj obitelji. Vođa ISIS-a Abu Bakr al-Baghdadi ne samo da je naslijedio krvavo nasljeđe svog prethodnika, al-Zarqawija,

utemeljitelja Al-Qaide u Iraku, nego se također ugledao na Osamu bin Ladenu, kojeg džihadisti smatraju "mučenikom", te on ostaje neprikosnoveni vođa globalnog džihadističkog pokreta.⁴⁸

ISIS je uspio prigrliti stare koncepte i predstaviti ih kao nove ili revolucionarne. Njegova retorika koristi religijske ideologije za artikulaciju politike identiteta. Baš poput ISIS-a, Iranska revolucija prihvatila je stare religijske ideologije i predstavila ih kao novi revolucionarni okvir.⁴⁹ Iranska revolucija oslanjala se na šiitska islamska učenja kako bi mobilizirala stanovništvo protiv šahovog režima. Ajatolah Homeini koristio je vjerske narative, simbole i retoriku da ujedini ljude pod zajedničkim ciljem. Religijski su koncepti reinterpetirani kako bi poslužili kao osnova za političku i društvenu transformaciju, baš poput ISIS-a.

Uistinu, religija je neko vrijeme bila ljepilo koje održava koherentnost, ako ne i jedinstvo, različitih frakcija i podjela, te razlog za okrutno i vatreno nasilje. Opetovano, džihadisti citiraju stihove iz Kur'ana kako bi prikazali svoj ofenzivni džihad kao blagoslovljen od strane Allaha.⁵⁰ Svijet je prema ISIS-u zamrznut je u vremenu i prostoru, inkorporirajući pravila i zakone Arabije iz sedmog stoljeća u dvadeset i prvo stoljeće. Al-Baghdadi i njegovi suradnici prikazuju se kao oni koji se bore protiv "antikrista" i utiru put za konačni trijumf "Mahdija"⁵¹ i islama.⁵² Ovo razmišljanje je u srcu ISIS-ove ideologije kalifata i globalnog džihadističkog pokreta. Problem nije pitanje je li ISIS islamski, naravno da jest, već je problem razumjeti kako ova organizacija uvelike, no vrlo selektivno, posuđuje ono što joj odgovara iz Kur'ana i nameće vrlo daleku povijest i vrlo davne zakone ponovno u 21. stoljeću.⁵³ Pratitelji ISIS-a zanemaruju stoljeća islamskih učenja i tumačenja, već se samo oslanjaju na zastarjele i vrlo stroge doktrine. No, iako su toliko ekstremni, koriste se starim doktrinama i zakonima, nastavljaju nadopunjavati pokrete sa voljnim borcima.

ISIS posjeduje totalitarni, milenaristički svjetonazor koji izbjegava politički pluralizam, natjecanje i različitost mišljenja.⁵⁴ Al-Baghdadi i njegovi suradnici kriminaliziraju i ekskomuniciraju slobodnu misao, a ideja o "drugom" strana je njihovoj mesijanskoj ideologiji. Svaki musliman ili džihadist koji ne prihvaća ISIS-ovo tumačenje islamske doktrine je otpadnik koji zaslužuje smrt. U istom smislu, svaki musliman ili džihadist koji se

---

⁴⁸ Gerges F. A. (2016). *ISIS: A history*. Princeton University Press. str. 26

⁴⁹ Abrahamian E. (2008). *A History of Modern Iran*. Cambridge University Press.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ arap. vođeni, onaj koji je predodređen da uspostavi vladavinu pravедnosti u cijelom svijetu

⁵² Gerges F. A. (2016). str. 26

⁵³ Ibid. str. 27

⁵⁴ Ibid. str. 27

odbije pokoriti volji novom kalifatu prijeti ili protjerivanje iz zemlje ili smrt. Ovdje se treba prisjetiti riječi koje je izgovorio ISIS-ov glavni propagandist i službeni glasnogovornik, Abu Mohammed al-Adnani, nakon uspostave Islamske države. U priopćenju, al-Adnani, čije je pravo ime Taha Sobhi Falaha, zahtijevao je da se sve džihadističke frakcije posvuda zakunu na vjernost novom kalifu, al-Baghdadiju, budući da je legalnost svih emirata, grupa, država i organizacija sada ništavna i nevažeća.⁵⁵ Rekao je: "Zemlja se sada pokorava njegovom redu i vlasti od Alepa do Diyale".⁵⁶ Al-Adnani je jasno stavio do znanja da postoji samo jedna islamska država i jedan kalifat, bez mjesta za neslaganje: "Zaista, to je država. Zaista, to je kalifat. Vrijeme je za vas prekinuti ovo gnusno stranačenje, raspršenost i podjele, jer ovaj uvjet uopće nije iz Allahove vjere. A ako napustite državu ili povedete rat protiv nje, nećete joj nauditi. Naštetićete sami sebi."⁵⁷ Također je upozorio da se svi muslimani moraju pokoravati zapovjedniku vjernika, uključujući bivše i sadašnje aspirante na titulu, i naredio svojim borcima da "razdvoje glave" i "udare po vratu" svakoga tko krši redove i čini ne pokoriti se volji novog kalifata. U svjetonazoru ISIS-a, dakle, kalifat nije samo politički entitet, već i kolektivna vjerska obaveza.⁵⁸

ISIS-ova poruka muslimanima je da se moraju zakleti na vjernost valjanom kalifu, al-Baghdadiju, živjeti potpuno islamskim životom, no iza ideje kalifata, leži politika identiteta, budući da je srž ideološkog okvira ISIS-a afirmacija njegovog "sunitskog islamskog" identiteta i njegovo redefiniranje pravog islama.⁵⁹ Al-Adnanijeve naredbe mogle su stvarati iluziju da uspostava Islamske države podrazumijeva pravi raskid sa sadašnjim državnim sustavom, ali, baš kao pod Saddamom Husseinom, pod ISIS-om, Islamsku državu u Iraku vodi apsolutni vođa koji ne tolerira neslaganje. Zapravo, ISIS-ova koncepcija suvereniteta ne odvajava se od autokratskog načina upravljanja koji je desetljećima mučio arapske zemlje. Primjerice, i Hussein u Iraku i al-Assadovi u Siriji koristili su politiku identiteta kao stup svoje politike, iako više etničke nego religijske verzije.⁶⁰

---

⁵⁵ Ibid. str. 28

⁵⁶ Aaron Y. Zelin. (29. 6. 2014.) *Al-Furqan media presents a new audio message from the Islamic States Shaykh-Abu Muhammad al Adnani al Shami, This is the Promise of God.*

<https://jihadology.net/2014/06/29/al-furqan-media-presents-a-new-audio-message-from-the-islamic-states-shaykh-abu-muhammad-al-adnani-al-shami-this-is-the-promise-of-god/?ammad-al-adnani-al-shami-this-is-the-promise-of-god%2F> pristupljeno: 14. 7. 2023.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Gerges F. A. (2016). str. 28

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

4. Formiranje i rane godine

Korijeni ISIS-a sežu u 1999. godinu kada je Abu Musab al-Zarqawi pušten iz jordanskog zatvora al-Sawwaqa, gdje je služio petnaestogodišnju kaznu zbog poveznice sa terorističkom organizacijom Bayat al-Imam.⁶¹ Ova teroristička grupa osnovana je od strane Abu Mohammeda al-Maqdisija koji je tijekom boravka u zatvoru djelovao kao al-Zarqawijev mentor. Međutim, nakon puštanja iz zatvora, al-Zarqawi se rastaje od al-Maqdisija te odlazi u Afganistan gdje se povezuje sa vodstvom Al-Qaide.⁶² Nedaleko od granice Afganistana i Irana, al-Zarqawi uspostavlja prvi kamp s ciljem treniranja mladih boraca Al-Qaide.

No, za shvaćanje stvaranja Al-Qaide u Iraku, te posljedično nastanak ISIS-a moramo se vratiti na početak, moramo objasniti nastanak Al-Qaide i dolazak Musab al-Zarqawija pod svijetlo reflektora.

4. 1. Al-Qaida

Al-Qaida je transnacionalna ekstremistička organizacija koju su 1988. godine osnovali Osama bin Laden i drugi arapski borci, te njen naziv "Al-Qaida" na arapskom znači "baza". Skupina ima za cilj uspostaviti globalni džihadistički pokret za borbu protiv onoga što oni smatraju prijetnjom islamu, te uspostavljanje islamske vladavine na temelju njihove interpretacije šerijatskog zakona. Al-Qaida se smatra odgovornom za brojne napade diljem svijeta, uključujući bombaške napade na američka veleposlanstva u Keniji i Tanzaniji 1998., bombaški napad na brod USS Cole 2000., a posebno napade 11. rujna 2001. u New Yorku.⁶³ Napadi 11. rujna, u kojima su oteți zrakoplovi korišteni za napad na Svjetski trgovački centar i Pentagon, rezultirali su smrću gotovo 3000 ljudi.⁶⁴

Al-Qaida djeluje kroz decentraliziranu mrežu povezanih skupina i ćelija, dopuštajući određenu razinu autonomije dok dijele zajedničku ideologiju i ciljeve. Nastojala je nadahnuti i podržati džihadističke pokrete i pojedince diljem svijeta, pružajući obuku, resurse i ideološko vodstvo. Grupa je također bila angažirana u gerilskom ratovanju, pobunama i terorističkim napadima na različite ciljeve, uključujući vojne objekte, vladine zgrade i civilno stanovništvo.

---

⁶¹ Lister, C. R. (2015). *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency*. Oxford University Press. str. 261

⁶² Ibid.

⁶³ Gunaratna R. (2002) *Inside Al-Qaeda: Global Network of Terror*. Columbia University Press. New York.

⁶⁴ Britannica. (21. 6. 2019.). *How many people were killed in the September 11 attacks?*. <https://www.britannica.com/question/How-many-people-were-killed-in-the-September-11-attacks> pristupljeno: 15. 7. 2023.

Al-Qaida je započela kao logistička mreža za potporu muslimanima koji su se borili protiv Sovjetskog Saveza tijekom Afganistanskog rata; članovi su regrutirani diljem islamskog svijeta.⁶⁵ Kada su se Sovjeti povukli iz Afganistana 1989., organizacija se raspršila, ali se nastavila protiviti onome što su njezini čelnici smatrali korumpiranim islamskim režimima i stranoj (tj. američkoj) prisutnosti u islamskim zemljama. Bazirana u Sudanu jedno razdoblje ranih 1990-ih, skupina je na kraju ponovno uspostavila svoje sjedište u Afganistanu pod patronatom talibanske milicije.⁶⁶

Godine 1984. Osama bin Laden osnovao je Bayt al-Ansar⁶⁷, njegova je glavna misija bila je osigurati stanicu gdje bi oni koji podržavaju džihad mogli odsjesti prije odlaska na obuku.⁶⁸ S obzirom na činjenicu da bin Laden nije imao vlastite kampove za obuku novaka, poslao je nove regrute u jednu od afganistanskih mudžahedinskih⁶⁹ skupina predvođeni vojskovođama poput Sayyafa, Rabbanija ili Gulbuddina Hekmatyara, vođe afganistanske stranke Hezb-e Islami.⁷⁰ Već je godine 1986. bin Laden imao vlastite kampove za obuku u raznim dijelovima Afganistana, te je uspostavio ured za bilježenje imena mudžahedina i informiranje obitelji ubijenih. Naziv ove baze bio je al-Qaida, tako je skupina dobila ime, te većina islamističkih izvora kaže da je embrion al-Qaide uspostavljen upravo u ovom trenutku.⁷¹

No, Al-Qaida koju mi "poznamo" još nije tada postala teroristička organizacija. Bin Laden je bio pod velikim utjecajem svog mentora Abdullaha Azzama, vođe afganistanskih mudžahedina koji nije htio globalni džihad, već vojsku za brzo djelovanje kako bi pomogli muslimanima u svijetu.⁷² Ono što je Afganistan predstavljao je samo model za djelovanje budućeg džihada u Palestini, nastojao je probuditi svijest muslimana unutar muslimanske zajednice i potaknuti njihov otpor protiv napadača, a ne agresiju i ekspanziju.⁷³ Trebala mu je vojska, Al-Qaida je poslužila svrsi, no samo za borbu u ime Islama, ne kao teroristička organizacija.

Rat u Afganistanu imao je veće posljedice na Al-Qaidu nego što se moglo na početku zamisliti. Naime, tokom rata Al-Qaida se transformira u terorističku organizaciju i okreće se globalnom džihadu. Možemo se pitati zašto je tomu tako, no odgovor je poprilično jasan,

---

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ džihadistička grupa sa Sinajskog poluotoka

⁶⁸ Atwan A. B. (2006). *The Secret History of Al-Qaeda*. University of California Press. str. 44

⁶⁹ U političkoj terminologiji, naziv za pripadnika borbenih islamističkih skupina. Hrvatska enciklopedija (2021). <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42287> Pristupljeno 15. 7. 2023.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ibid.

⁷² Bilandžić M. (2008). *Al-Qa'ida: nastanak, struktura i strategija*. str. 4

⁷³ Ibid.

nikada u povijesti, kao u ratu u Afganistanu, nije bilo toliko muslimana različitih nacionalnosti na jednom mjestu. Makar su bili manji dio borbenih snaga, oni su bitno okarakterizirali rat kao borbu između svjetske muslimanske zajednice i bezbožnog komunizma.⁷⁴ Ono što je dodatno pridonijelo stvaranju terorističke organizacije je rušenje mita o vječnim supersilama koje su nedodirljive.⁷⁵ Finalni stadij preokreta iz lokalne vojske u globalnu džihadističku skupinu je iračka okupacija Kuvajta 1990. godine. Bin Laden tražio je od Saudijske vlade da on i njegovi ratnici oslobode Kuvajt, što Saudijska Arabija nije podržala i prihvatila je pomoć Sjedinjenih Država. Nakon nekoliko optužbi za terorističke napade diljem svijeta, bin Laden uzima ulogu nasilnog vođe islamističkog pokreta i objavljuje džihad prvenstveno protiv Sjedinjenih Država.⁷⁶

"Proglasili smo džihad protiv američke vlade, jer je američka vlada nepravedna, zločinačka i tiranska. Počinila je djela koja su krajnje nepravedna, gnusna i zločinačka, bilo izravno ili kroz potporu izraelskoj okupaciji."⁷⁷

Kako navodi Mirko Bilandžić u radu "Al-Qa'ida: nastanak, struktura i strategija", još uvijek nije sigurno je li Al-Qaida čvrsto strukturirana jedinstvena centralizirana organizacija; krovna organizacija (decentralizirana) za niz drugih islamističkih terorističkih organizacija; „čvrst temelj“ i „baza“ koji povezuju islamističke militante diljem svijeta ili pak „bezdržavna mreža“ terorista.⁷⁸

No, kako je vrijeme prolazilo, Al-Qaida se počela suočavati sa konkurentnim ekstremističkim skupinama poput ISIS-a. Također, nakon smrti bin Ladena 2011. godine, Al-Qaida ostaje aktivna organizacija, no sa poprilično manjim utjecajem zbog razvoja sličnih džihadističkih organizacija, nedostatka karizmatičnog vođe, te velikog utjecaja i truda Sjedinjenih Država u borbi protiv same organizacije. Bin Ladenova smrt smatra se jednim od najvećih uspjeha američke vojske pod vodstvom predsjednika Baraka Obame, njegova se smrt smatrala velikim udarcem za organizaciju, i simbolički i operativno. Bin Laden je odigrao ključnu ulogu u oblikovanju ideologije i strateškog smjera Al-Qaide. Bez njegova vodstva, skupina se suočila s izazovima u održavanju svoje kohezije i centralizirane zapovjedne strukture.

---

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ PBS. (2011). *Who is Bin Laden?*. <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/binladen/who/edicts.html> pristupljeno: 15. 7. 2023. (slobodan prijevod autora diplomskog rada)

⁷⁸ Bilandžić M. (2008). str. 5

4. 1. 1. Al-Qaida u Iraku

Al-Qaida u Iraku bila je grupa pridružena Al-Qaidi koja je djelovala u Iraku od 2004. do 2013. Pojavila se tijekom invazije Iraka pod vodstvom SAD-a 2003. te je u svoju korist iskoristila nestabilnost i sektaške napetosti koje su uslijedile nakon svrgavanja režima Saddama Husseina.

Godine 2004. utemeljena je organizacija poznata pod nazivom Al-Qaida u Iraku, njenim osnivačem smatramo jordanskog državljanina Ahmada Fadhil Nazzal al-Khalayaha, poznatijeg kao Abu Mus'ab al-Zarqawi.⁷⁹ Ubrzo, popularnost al-Zarqawija strmovito raste, dobiva status legende iračke islamističke pobune, te se i danas još uvijek slavi kao heroj.⁸⁰ Al-Zarqawi bio je pod snažnim utjecajem svoga mentora Abu Muhammada al-Maqdisija kojeg upoznaje u Afganistanu pri pridruživanju terorističkoj ćeliji, al-Maqdisijevi tekstovi bili su vrlo utjecajni i čak su dominirali popisom najčitanijih džihadističkih tekstova. al-Zarqawija i al-Maqdisija uhitila je jordanska obavještajna služba u ožujku 1994. godine. Weaver tvrdi da je zatvor bio al-Zarqawijeva prekratnica, gdje je postao usredotočeniji, brutalniji i odlučniji.⁸¹ Nakon što je pušten 1999., otputovao je natrag u Afganistan i našao se zadužen za mali kamp za obuku u Heratu. financiran od strane Al-Qaide.⁸² Njegova skupina poznata kao "at-Tawhid wa al-Jihad" (TWJ) koja se sastoji od oko 300 militanata povukla se u Iran u prosincu 2001. usred invazije na Afganistan, kasnije premještena u Bagdad, a zatim u sjeverni Irak u kurdskoj pokrajini Sulaymaniyah.⁸³

Ubrzo, invazijom SAD-a u ožujku 2003., al-Zarqawi i njegova skupina organiziraju nekoliko terorističkih napada širom glavnog grada Iraka, Bagdada. Dana 7. kolovoza, autobomba je detonirana u jordanskom veleposlanstvu u Bagdadu usmrтивši 17 ljudi.⁸⁴ Dana 19. kolovoza, sjedište UN-ove misije pomoći napadnuto je samoubilačkom autobombom što je rezultiralo s 22 smrti, a konačno, 29. kolovoza, pod vodstvom al-Zarqawija bombardirana je simbolična

---

⁷⁹ Kaválek T. (2015). *From al-Qaeda in Iraq to Islamic State: The Story of Insurgency in Iraq and Syria in 2003-2015*. Alternatives turkish journal of international relations. str. 8

⁸⁰ al-Shishani M. B. (2005). "Al-Zarqawi's Rise to Power: Analyzing Tactics and Targets," Terrorism Monitor. http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=610&no_cache=1#.VWciP8_hDIU pristupljeno: 16. 7. 2023.

⁸¹Weaver M. A. (2006) "The Short, Violent Life of Abu Musab a-Zarqawi," The Atlantic. <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2006/07/the-short-violent-life-of-abu-musab-al-zarqawi/304983/> pristupljeno: 16. 7. 2023.

⁸² Ibid.

⁸³ Brisard J. C. (2005). *Zarqawi: The New Face of Al-Qaeda*. New York: Cambridge University Press.

⁸⁴ BBC. (8. 8. 2003.) "Jordanian Embassy Blast Inquiry". http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3134145.stm pristupljeno: 16. 7. 2023.

Shi'ite džamija Imama Alija u Najafu koja je ostavila 95 mrtvih.⁸⁵ Još jedna "nova strategija" koju je uvela al-Zarqawijeva skupina bila je odrubljivanje glava zapadnjacima i potom objavljivanje videa s pogubljenja (element propagandne strategije koju ISIS još uvijek koristi).⁸⁶ Prvi Zapadnjak kojem je odrubljena glava bio je, 7. svibnja 2004., 26-godišnji Nick Berg, civilni mehaničar koji je radio kao poduzetnik u Iraku.⁸⁷

Al-Zarqawi se želio boriti protiv okupacijskih vlasti, no što je najvažnije, smatrao je šijite smrtnim neprijateljima sunitima. U veljači 2004. presretnuto je al-Zarqawijevo pismo bin Ladenu i u njemu su šijiti opisani kao "nepremostiva prepreka, zmija koja vreba, lukavi i zlonamjerni škorpion, špijunski neprijatelj i prodorni otrov."⁸⁸

Lister tvrdi da je "al-Zarqawi vjerovao da bi njegova organizacija mogla iskoristiti nastali kaos kako bi se predstavila kao branitelj sunitске zajednice i pokrenula uspostavu islamske države."⁸⁹

Napadi visokog profila privukli su više sljedbenika i TWJ je počeo rasti. TWJ je nastavio pojačavati svoju prisutnost daljnjim širenjem svojih područja djelovanja, primjerice na Falluju u al-Anbaru, te je također ojačao svoj položaj u predgrađu Bagdada gdje je nastavio gađati koalicijske snage i šijitske civile.⁹⁰

Prijelomna točka koja je najavila transformaciju u pobunu velikih razmjera bio je rujana 2004., kada je al-Zarqawi službeno obećao vjernost al-Qaidi i organizacija je postala poznata kao Al-Qaida u Iraku.⁹¹ Al-Qaida u Iraku je doživjela stabilan rast u nastajanju kaosa u Iraku uz izvođenje velikih terorističkih napada, al-Shishani procjenjuje da se u prve dvije godine američke okupacije, samo 14 % napada pobunjenika može pripisati al-Zarqawijevoj skupini.⁹² Al-Zarqawi, Jordanac koji je želio stvoriti islamsku državu, mislio je da može iskoristiti Al-Qaidu u Iraku da izazove sektaški građanski rat između iračkih manjinskih sunita i većinskih šijita, što bi prisililo sunite da se okrenu njegovoj skupini za zaštitu. Jednom kada Al-Qaida u Iraku izađe kao pobjednik iz krvoprolića koje je uslijedilo, kao što je i očekivao, neće biti

---

⁸⁵ MacFarquhar N., Oppel R. A. (2003). "After the war: attack at Shrine; Car Bomb in Iraq Kills 95 at Shiite Mosque," New York Times, <http://www.nytimes.com/2003/08/30/world/after-the-war-attack-at-shrine-car-bomb-in-iraq-kills-95-at-shiite-mosque.html> pristupljeno: 16. 7. 2023.

⁸⁶ Kaválek T. (2015). str. 9

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ U. S. Department of State Archive. "Zarqawi Letter". <http://2001-2009.state.gov/p/nea/rls/31694.htm> pristupljeno: 16. 7. 2023.

⁸⁹ Lister C. (2014) "Profiling the Islamic State". Brookings Doha Center. http://www.brookings.edu/~media/Research/Files/Reports/2014/11/profiling-islamic-state-lister/en_web_lister.pdf?la=en pristupljeno: 16. 7. 2023.

⁹⁰ Loretta Napoleoni (2005). *Insurgent Iraq: Al-Zarqawi and the New Generation*. New York: Seven Stories.

⁹¹ Kaválek T. (2015). str. 5

⁹² al-Shishani M. B. (2005). "Al-Zarqawi's Rise to Power: Analyzing Tactics and Targets," Terrorism Monitor. http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=610&no_cache=1#.VWciP8_hDIU pristupljeno: 16. 7. 2023.

ozbiljnih prepreka za uspostavu islamske države o kojoj je sanjao. Čelnici Al-Qaide nevoljko su pristali na al-Zarqawijev brutalni program jer su željeli sudjelovati u novoj pobuni protiv Amerikanaca.⁹³ No, brzo su zažalili što su ih podržali kada je šokantno nasilje al-Zarqawijeve skupine, koje je objavio na internetu, otuđilo muslimanske mase čiju je potporu Al-Qaida gajila kako bi pokrenula svoj globalni rat protiv Amerike i njezinih saveznika. Skupina je u Iraku do 2006. godine uspjela pod svojom kontrolom držati nekoliko četvrti glavnoga grada, no iste godine vođa im umire. Al-Zarqawi umire u lipnju 2006. godine, njegova je smrt bila rezultat ciljanog američkog zračnog napada. Zračni napad je izveden nakon što su obavještajni izvještaji identificirali al-Zarqawijevu lokaciju, te su američke snage lansirale dvije navođene bombe koje su gađale sigurnu kuću.⁹⁴ Napad je rezultirao smrću al-Zarqawija, zajedno s nekoliko drugih osoba koje su bile u blizini.

Al-Zarqawijeva smrt se u to vrijeme smatrala značajnim udarcem za Al-Qaidu u Iraku. Bio je poznat po svojoj brutalnoj taktici i postao je simbol pobune u Iraku. Nakon njegove smrti, skupina se suočila s izazovima u pronalaženju karizmatičnog i sposobnog nasljednika koji bi preuzeo njegovu ulogu. Nakon al-Zarqawijeve smrti, dolazi do većeg raskola između Al-Qaide i al-Zarqawijeve skupine, naime, nekoliko mjeseci nakon smrti al-Zarqawija osnovana je Islamska država u Iraku (ISI) pod vodstvom Abu Omara al-Baghdadija koji nije obećao vjernost Al-Qaidi.⁹⁵

Al-Zawahiri, vođa Al-Qaide, po svojim ulogama, ideologijama i strategijama može se usporediti s raznim revolucionarnim vođama. Može se povući jedna značajna usporedba s Vladimirom Lenjinom, vođom boljševičke partije i ključnom figurom ruske revolucije 1917. Al-Zawahiri i Vladimir Lenjin, iako iz uvelike različitih povijesnih i ideoloških konteksta, dijele neke sličnosti u svojim ulogama revolucionarnih vođa i u svojim strateškim pristupima. Al-Zawahiri i Lenjin preuzeli su vodeće uloge u revolucionarnim pokretima s namjerom dramatične promjene postojećeg poretka. Bili su utjecajne osobe koje su odigrale ključnu ulogu u oblikovanju ideologija i strategija svojih pokreta. Al-Zawahiri se zalaže za uspostavu transnacionalnog islamskog kalifata na temelju striktnog tumačenja šerijatskog prava. Njegova vizija uključuje transformaciju društva i vlada u skladu s njegovim ekstremističkim tumačenjem islama. Lenjin je promovirao ideju socijalističke države koja se temelji na marksističkim načelima, s ciljem uspostave besklasnog društva.⁹⁶ Namjeravao je zamijeniti

---

⁹³ McCants W. (2015). *The Believer: How an introvert with a passion for religion and soccer became Abu Bakr al-Baghdadi leader of Islamic State*. The brookings essay. str. 10

⁹⁴ Naylor D. H. (2009). *Al Qaeda in Iraq*. Nova Science Publishers, Inc. New York. str. 11

⁹⁵ Kaválek T. (2015). str. 11

⁹⁶ Brinton C. (1965). *The Anatomy of a Revolution*. Vintage Books. New York.

kapitalizam sustavom koji daje prednost kolektivnom vlasništvu i dobrobiti radničke klase. Obojica su vođa vjerovala u važnost centraliziranog vodstva i potrebu za discipliniranom i organiziranom revolucionarnom avangardom. Sebe su vidjeli kao vodeće figure koje bi mogle voditi svoje pokrete prema svojim ciljevima. Također, al-Zawahiri podržava korištenje nasilnog džihada kao sredstva za postizanje svoje vizije, a Al-Qaida je pod njegovim vodstvom odgovorna za brojne terorističke akte i pobune. Dok je Lenjin vjerovao u potrebu za nasilnim rušenjem postojećeg poretka, on je također razumio važnost političke strategije i taktike za preuzimanje vlasti. Iako postoje te sličnosti, važno je naglasiti da su razlike između al-Zawahirija i Lenjina značajne zbog njihovih izrazito različitih konteksta, ideologija i metoda.

4. 2. Islamska Država u Iraku

Nakon što su Sjedinjene Države u očima islamista učinile nezamislivo u lipnju 2006. godine, Al-Qaida u Iraku izvršila je posljednju želju svoga vođe. Umjesto čekanja da se uspostavi Islamska država do povlačenja Amerikanaca, Islamska država bila je proglašena 15. listopada 2006. godine.⁹⁷ Novoproglašena Islamska država u Iraku, odnosno ISI, svoga vođu naziva "zapovjednikom vjere" s ciljem širenja ideje o kalifu, no bez da to zapravo ekspliciraju.

Ako se povijesno osvrnemo na ideju kalifa koju ću u narednim poglavljima detaljnije objasniti, muslimani su tu titulu rezervirali za rane islamske kalife, odnosno svjetovne i duhovne poglavare bivših carstava.

Naziv Islamska država bio je dvosmislen, naime grupa je sebe nazvala državom, a ne emiratom, što je češće riječ kojom džihadisti opisuju mali teritorij kojim vlada emir. Riječ "država" na arapskom, dawla, može značiti modernu nacionalnu državu ili evocirati sjećanje na srednjovjekovne kalifate poput abasidskog, koji se protezao preko Mezopotamije, Perzijskog zaljeva i Sjeverne Afrike.⁹⁸ Islamska država je iskoristila ovu dvosmislenost kako bi potaknula svoje sljedbenike da je vide kao proto-kalifat, ponekad sebe nazivajući "Islamska država u Iraku" umjesto službenog naziva "Islamska država Irak".

Već u prosincu 2006., manje od 2 mjeseca nakon osamostaljenja, u prosjeku su ubijena 53 civila svaka 24 sata.⁹⁹ Kao odgovor na rastuću razinu nasilja, američki general David Petraeus poveo je američke trupe u Irak s ciljem osiguranja iračkog stanovništva od napada koje izvodi

---

⁹⁷ McCants W. (2015). *The ISIS Apocalypse*. St. Martin's Press. New York. str. 17

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Petraeus D. *ISIS's Rise in Iraq Isn't a Surprise*. Intervju David Petraeusa za Frontline, 29. 7. 2014.

ISI.¹⁰⁰ Umjesto da se američke trupe konsolidiraju u velikim bazama i posao što je prije moguće prepuste iračkim snagama, general Petraeus poslao je trupe u četvrti koje su najviše pogođene džihadističkim nasiljem. Nakon što su Iraci shvatili da su trupe tu da ih zaštite, počeli su komunicirati sa američkim snagama, po generalovom iskazu, "Evo, da vam kažemo gdje su negativci, jer ih želimo maknuti iz našeg susjedstva".¹⁰¹

Ključ za regrutiranje sunitskih Arapa da se pridruže borbi protiv Al-Qaide bio je uvjeriti ih da će biti sigurni, prema Petraeusu.¹⁰² Također je morao uvjeriti vlastite zapovjednike da rade s bivšim pobunjenicima koji su ranije gađali američke snage. S vremenom su se deseci tisuća bivših pobunjenika pridružili borbi da osiguraju svoje zajednice od nasilja, kao dio takozvanog Sunitskog buđenja ili Sinova Iraka.¹⁰³ Pokret "buđenja" bio je ključni dio napora da se porazi Al-Qaida u Iraku, kao i ISI. Osim vlastitog gnušanja prema krvavoj taktici i neselektivnom pokolju podružnice Al-Qaide, pripadnici policije bili su namamljeni obećanjem da će neki biti stalno integrirani u iračku vojsku i lokalne policijske snage. No, mnogi su bili skeptični prema tim obećanjima. Do 2008. Al-Qaida i druge nasilne skupine više nisu toliko maltretirali zemlju i situacija se stabilizirala, a odnosi između različitih vjerskih i etničkih zajednica uvelike su se poboljšali, kao i gospodarstvo.¹⁰⁴

Islamska Država u Iraku osim lokalnih neprijatelja, kao velikog neprijatelja vidjela je Sjedinjene Države koje su se sve više miješale u lokalne sukobe. Na odluku da se Sjedinjene Države uključe u sukob protiv ISIS-a utjecala je kombinacija čimbenika koji su uključivali zabrinutost za sigurnost, regionalnu stabilnost, humanitarna pitanja i šire geopolitičke interese, no najviše ih zapravo zanima činjenica da je Irak jedan od najvećih svjetskih proizvođača nafte i ima neke od najvećih dokazanih rezervi nafte na svijetu.

Situaciju miješanja Amerikanaca u lokalne sukobe, koji ih se tiču zbog "humanitarnih pitanja" vidimo i u sukobu koji se dogodio u Vijetnamu. Vijetnamski rat istaknuti je primjer sukoba u koji su bile uključene Sjedinjene Države, a koji je doveo do značajne eskalacije i imao dalekosežne posljedice. Uključivanje SAD-a u Vijetnamski rat počelo je s ciljem obuzdavanja širenja komunizma, baš kao i uključivanje u Iraku s ciljem zaustavljanja širenja džihadista, na je kraju eskaliralo u sukob velikih razmjera s dubokim političkim, društvenim i globalnim implikacijama.

---

¹⁰⁰ Stern J., Berger J. M. (2015). *ISIS: The state of terror*. HarperCollins Publishers Inc. str. 50

¹⁰¹ Petraeus D. *ISIS's Rise in Iraq Isn't a Surprise*. Intervju David Petraeusa za Frontline, 29. 7. 2014.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Stern J., Berger J. M. (2015). str. 51

4. 3. Abu Bakr al-Baghdadi

Nakon al-Zarqawijeve smrti, Islamska država u Iraku doživljavala je neuspjeh za neuspjehom. Kad je Abu Omar al-Baghdadi, jedan od vođa ISI-a, ubijen 2010., to je označilo prekretnicu.¹⁰⁵ Novi vođa ISI-ja rođen je kao Ibrahim Awwad Ibrahim Ali al-Badri al-Samarrai, ali je djelovao pod vojnim imenom kao Abu Bakr al-Baghdadi.

Njegova je životna priča dvosmisljena, oskudna detaljima, a malo ih je neospornih. Navodno je rođen 1971. u sunitskoj arapskoj obitelji u iračkom gradu Samarra, gradu sjeverno od Bagdada, te je rečeno kako njegova obitelj potječe izravno od proroka Muhammeda.¹⁰⁶ Navodno podrijetlo al-Baghdadija nagovještava njegov preduvjet za kalifa, a s time i njegovo pravo na taj položaj. Al-Baghdadi je čak tvrdio da potječe od jednog od prorokovih unuka, Husayna, u pokušaju da privuče one koji bi vodstvo muslimanskog svijeta ograničili na potomke iz Muhammedove obitelji, baš kao što su to činili srednjovjekovni kalifi.¹⁰⁷

Iako postoje neki sporovi oko njegovog obrazovanja, al-Baghdadi je navodno stekao dodiplomski studij i zatim doktorat iz islamske jurisprudencije na Sveučilištu Saddam za Islamske znanosti.¹⁰⁸

Al-Baghdadi je spletom okolnosti završio 2004. godine u kampu Bucca, američkom vojnom objektu u Iraku, nakon što su ga zarobile američke snage. U to vrijeme bio je povezan sa skupinom Al-Qaida u Iraku, tada još pod vodstvom al-Zarqawia. Točne okolnosti al-Baghdadijeva hvatanja nisu poznate, no vjeruje se da je uhićen tijekom zajedničke operacije američkih i iračkih snaga u Falluji ili Ramadiju, oba poznata kao žarišta pobune tijekom rata u Iraku. Pojedinosti njegova hvatanja nisu opširno objavljene. Nakon što je bio u pritvoru, al-Baghdadi je identificiran kao značajna osoba unutar organizacije Al-Qaide u Iraku, te je nakon toga zadržan u kampu Bucca, zajedno s drugim zatočenicima povezanim s ekstremističkim i militantnim aktivnostima u Iraku. Tijekom boravka u kampu Bucca, al-Baghdadi je imao priliku komunicirati s drugim zatočenicima, uključujući starije članove militantnih skupina. Ovo okruženje vjerojatno je pridonijelo njegovom umrežavanju, ideološkom razvoju i stvaranju veza koje će kasnije biti ključne u usponu ISIS-a. Al-Baghdadijevo vrijeme u kampu Bucca ključno je razdoblje u njegovom procesu radikalizacije. Vjeruje se da je svoje vrijeme u pritvoru koristio kako bi produbio svoje

---

¹⁰⁵ Ibid. str. 57

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ McCants W. (2015). *The ISIS Apocalypse*. St. Martin's Press. New York. str. 17

¹⁰⁸ Gerges F. A. (2016). str. 131.

razumijevanje islamističke ideologije i uspostavio odnose s drugim zatočenicima koji će postati ključni članovi ISIS-a.

Procjenjuje se broj od oko 100 000 zatvorenika koji su prošli kroz kamp Bucca, te je on ključna točka u povijesti i nastanku Islamske Države, naime, mnogi od njenih vođa uključujući samoprozvanog kalifa al-Bahgdadija hodali su ulicama kampa.¹⁰⁹ Prema bivšim zatvorskim zapovjednicima, analitičarima i vojnicima, kamp Bucca pružio je jedinstveno okruženje i za radikalizaciju zatvorenika i za suradnju zatvorenika, bio je formativan u razvoju današnje najmoćnije džihadističke snage.¹¹⁰ Mnogi od bivših Ba'athista u Bucci, od kojih neki su se neki prijateljnili sa al-Bahgdadijem, kasnije će stajati s njim u redovima Islamske države. "Da nije bilo američkog zatvora u Iraku, sada je ne bi bilo (Islamske države)", prisjetio se zatvorenik koji je dao intervju za *"The Guardian"*.¹¹¹ "Bucca je bila tvornica. To nas je sve učinilo. To je izgradilo našu ideologiju.", zatvorenici su logor prozvali "Akademija", a tijekom deset mjeseci boravka al-Bahgdadi je bio jedan od njegovih najistaknutijih članova.

Samo dva mjeseca prije al-Bahgdadijeva oslobađanja, Al-Qaida je uspostavila ogranak svoje terorističke mreže u Iraku apsorbirajući džihadističku miliciju koju je vodio al-Zarqawi i stavila ga na čelo nje. Al-Zarqawi, je želio stvoriti islamsku državu, te kako je već navedeno u prijašnjem poglavlju, mislio je da može iskoristiti Al-Qaidu u Iraku da izazove sektaški građanski rat između iračkih manjina, što bi prisililo sunita da se okrenu njegovoj skupini za zaštitu. Al-Bahgdadi se gotovo sigurno susreo s džihadistima iz al-Zarqawijevog kruga tijekom svog boravka u Bucci, i nedvojbeno ga privukla džihadistička skupina čak ekstremnija od njegove. Nakon što je pušten iz Bucca, al-Bahgdadi je nazvao rođaka u Al-Qaidi, koji ga je povezo s glasnogovornikom skupine u Iraku.¹¹² Glasnogovornik je uvjerio al-Bahgdadija da ode u Damask kako bi obavio zadatke za Al-Qaidu, uvjeravajući ga da također može završiti svoju disertaciju dok radi za njih., akademski obrazovani vjerski učenjaci rijetki su u džihadističkim organizacijama, pa je imalo smisla poslati znanstvenika u Siriju gdje ga se Amerikanci neće moći dočepati.¹¹³ Al-Bahgdadijeve plemenske veze u Iraku i njegove veze s drugim tamošnjim džihadističkim skupinama također su morale dobro doći, jer je u nekoliko navrata uspio pomoći stranim džihadistima da prijeđu sirijsku granicu. U to

---

¹⁰⁹ Britannica. (2023). *Abu Bakr al-Bahgdadi*. <https://www.britannica.com/biography/Abu-Bakr-al-Bahgdadi> pristupljeno: 18. 7. 2023.

¹¹⁰ McCants W. (2015). *The Believer: How an introvert with a passion for religion and soccer became Abu Bakr al-Bahgdadi leader of Islamic State*. The brookings essay. str. 12

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

vrijeme, sirijski predsjednik, Bashar al-Assad, zatvarao je oči pred navalom stranih boraca u Irak s ciljem "kažnjavanja" Sjedinjenih Država za invaziju na zemlju, no priča će se ubrzo okrenuti kada se al-Assadovi građani počnu dizati protiv njega 2011. godine.

Ulogu stranih dobrovoljaca u ISIS-u može se analizirati u odnosu na revolucionarne, ali i nerevolucionarne aspekte, razlog tome je što njihove motivacije i akcije pokazuju elemente oba. Kada govorimo o sličnostima sa revolucionarnim pokretima esencijalno je spomenuti da baš poput revolucionarnih boraca, mnogi strani dragovoljci bili su motivirani snažnom ideološkom predanošću ciljevima i vrijednostima koje promiče ISIS. Sebe su vidjeli kao dio većeg pokreta čiji je cilj stvaranje novog poretka temeljenog na njihovoj ekstremističkoj interpretaciji islama. Također, kao što revolucionari žele donijeti značajne društvene promjene, strani dobrovoljci su privučeni ISIS-om s uvjerenjem da pridonose uspostavi islamskog kalifata kojim upravlja njihova vizija šerijatskog zakona. Na svoje sudjelovanje gledali su kao na sredstvo za izazivanje postojećih struktura moći u regiji. Slično međunarodnom angažmanu koji se često viđa u revolucionarnim pokretima, strani dobrovoljci dolazili su iz raznih zemalja diljem svijeta kako bi se pridružili ISIS-u. Ovaj transnacionalni aspekt istaknuo je globalni doseg ideologije i spremnost pojedinaca da sudjeluju u onome što su doživljavali kao revolucionarnu borbu. No, moram spomenuti i ono što ih čini drugačijima od revolucionarnih pokreta. Prvenstveno to je teritorijalna kontrola i izgradnja države. Jedno značajno odstupanje od tradicionalnih revolucionarnih pokreta je fokus ISIS-a na teritorijalnu kontrolu i izgradnju države, dok revolucionari imaju za cilj svrgnuti postojeće režime, ISIS je nastojao uspostaviti vlastitu državu, zajedno sa strukturama upravljanja, administrativnim sustavima i definiranim geografskim teritorijem. Sekundarno, ogromna količina nasilja, brutalnost, ekstremne taktike, masovna pogubljenja, odrubljivanja glava i namjerno ciljanje civila pokazali su spremnost za sudjelovanje u ekstremnom nasilju koje se često razlikuje od strategija konvencionalnih revolucionarnih pokreta. Također, ideološki okvir ISIS-a uključivao je globalnu džihadističku perspektivu, zagovarajući uspostavu svjetskog kalifata. Ovaj naglasak na globalnom džihadu i nasilnom rušenju vlada diljem svijeta nadilazi ciljeve većine tradicionalnih revolucionarnih pokreta, koji su često usredotočeni na specifične nacionalne ili regionalne ciljeve. Mnogi revolucionarni pokreti imaju za cilj pridobiti široku potporu lokalnog stanovništva. Suprotno tome, ISIS je često vladao kroz strah i prisilu, kako lokalnog tako i stranog stanovništva. Iako je neke privlačila njihova ideologija, nisu nužno uživali u potpori stanovništva koje su kontrolirali.

Godine 2006. Al-Qaida u Iraku formirala je organizaciju džihadističkih skupina koje se opiru američkoj okupaciji, al-Baghdadijeva skupina bila je jedna od prvih koja se pridružila. Ubrzo nakon toga, al-Zarqawi objavio je svoju namjeru da uspostavi islamsku državu, izravno suprotstavljajući se uputama Al-Qaide da se pričeka dok se Amerikanci ne povuku i Al-Qaida u Iraku osigura podršku javnosti za uspostavu države. Kada je al-Zarqawi ubijen u američkom zračnom napadu u lipnju, njegov nasljednik, Abu Ayyub al-Masri, egipatski džihadist, nastavio je s planom.¹¹⁴ U listopadu je proglasio osnivanje Islamske države i raspustio ogranak Al-Qaide u Iraku, objavivši da su njeni vojnici sada dio Islamske države. Novi čelnici Islamske države privatno su se zakleli na vjernost Osami bin Ladenu, ali su u javnosti održavali fikciju da je država neovisna od Al-Qaide.¹¹⁵ Dvosmislenost oko njihovog odnosa kasnije će dovesti do sukoba između dviju organizacija. Zbog svojih znanstvenih akreditacija, al-Baghdadi je postavljen na čelo vjerskih pitanja Islamske države u nekim od njezinih iračkih pokrajina. Budući da grupa još uvijek zapravo nije kontrolirala nijedan teritorij, to je uvelike značilo da je al-Baghdadi odgovoran za osiguravanje da propaganda Islamske države odražava njezino vjerovanje, te da se njezini pješaci pridržavaju njezinih ograničenja i provode oštre kazne propisane islamskim svetim spisima gdje god i kad god je mogao. Optužene preljubnike koje su uspjeli uhvatiti kamenovali su, alkoholičare bičevali, lopovima amputirali ruke, "otpadnici", odnosno svi koji su prkosili programu Islamske države, bili su pogubljeni.¹¹⁶

Ipak, postoji konsenzus među ljudima koji su znali al-Baghdadija, da je invazija Iraka predvođena SAD-om 2003. bila prekretnica u njegovoj radikalizaciji.¹¹⁷ Ovo je također bila prekretnica za tisuće sunita koji su sumnjali da su Sjedinjene Države ponudile Irak na srebrnom pladnju šijitima i njihovom regionalnom sektaškom pokrovitelju Iranu, posljedično razbaštivši sunitске Arape.¹¹⁸ Mnogi pojedinci koji su ovog uvjerenja, posebno oni iz al-Baghdadijevog društvenog sloja, digli su oružje protiv okupacije predvođene SAD-om i sve više protiv šijita, koji su smatrani kolaboracionistima i izdajicama.

Uzimajući pauzu od svojih pastoralnih dužnosti, al-Baghdadi se pojavio u Bagdadu 13. ožujka 2007. kako bi obranio svoju disertaciju, koja je bila još jedno kritičko izdanje srednjovjekovne knjige o recitiranju Kur'ana, no ovaj put komentar na pjesmu o tome kako recitirati Kur'an.¹¹⁹

---

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Gerges F. A. (2016). str. 131

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ McCants W. (2015). *The Believer: How an introvert with a passion for religion and soccer became Abu Bakr al-Baghdadi leader of Islamic State*. str. 16

Al-Baghdadijeve novopečene znanstvene akreditacije, kao i posao koji je obavljao upravljajući vjerskim poslovima Islamske države, skrenule su na njega pozornost al-Masrija, koji ga je imenovao nadzornikom Šerijatskog odbora, dakle provoditelja svih vjerskih ograničenja Islamske države.¹²⁰ Al-Masri ga je također imenovao dijelom Savjetodavnog vijeća, vijeće je navodno savjetovalo emira Abu Omara, ali ga je zapravo kontrolirao al-Masri, čija je podrška dolazila od njegovih kolega stranih džihadista. Kad se al-Baghdadi pridružio vijeću, irački članovi su postajali nemirni i okupili su se oko svog zemljaka Abu Omara, nadajući se većem utjecaju na donošenje odluka. Kao što je učinio u kampu Bucca, al-Baghdadi je brzo pronašao ulogu pomiritelja između dviju strana, no unatoč tome što je al-Masrijev štićenik, al-Baghdadi stekao je dovoljno Abu Omarova povjerenja da bude imenovan dijelom Koordinacijskog odbora Islamske države, ova moćna tročlana komisija koja je mogla birati, nadzirati i otpuštati zapovjednike Islamske države u iračkim pokrajinama.¹²¹ Al-Baghdadi je u ime Abu Omara sastavljao poruke vođi Al-Qaide, Osami bin Ladenu, također je koordinirao komunikaciju između najviših čelnika Islamske države i njihovih pokrajinskih predstavnika, od čega su većinu vodili kuriri.

Američko-iračke snage uspjele su zarobiti jednog od glavnih kurira koji je nakon niza ispitivanja dao ključne informacije snagama koje su se borile protiv džihadista. Informacije su kasnije omogućile američko-iračkim snagama u travnju 2010. da opkole kuću od blata izvan Tikrita gdje su se skrivali Abu Omar i al-Masri.¹²² Dvojica su se radije raznijela nego predala, a s njihovom smrću, Islamska država se suočila s prvim nasljedem vodstva. Konzultativno vijeće se nije moglo sastati u konklavi da izabere novog vođu budući da je to moglo završiti još jednim američkim napadom i još jednim višestrukim samoubojstvom. Bin Laden, koji je još bio naklonjen Islamskoj državi, izdao je upute Konzultativnom vijeću da imenuje privremenog vođu i da mu pošalje popis kandidata za emira i njihove kvalifikacije.

Jedan od glavnih ljudi Islamske države, Samir Abd Muhammad al-Khlifawi, poznatiji kao Abu Bakr al-Iraqi, zalagao se za al-Baghdadija na način veličanja samog lika al-Baghdadija, te onoga što on predstavlja. Naime, veličala se al-Baghdadijeva loza koja ide čak do proroka Muhammeda, njegovo vladanje Kur'anom i njegovo menadžersko iskustvo u organizaciji. Vijeće je nejednoglasno izabralo novog vođu Islamske države, tada, al-Baghdadi u dobi od 39 godina, preuzeo je svoje sada poznato ratno ime. Objasnjeno ime Abu Bakr al-Baghdadi dolazi iz raznih aspekata iz kojih je vukao legitimnost moći, Abu Bakr je bio Muhammedov

---

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid. str.17

punac i, nakon Poslanikove smrti, prvi kalif; Bagdad je bio glavni grad najvećeg kalifata u ranom islamu, dinastije Abasida, tako je rođeno ime koje je postalo jedno od najvećih u 21. stoljeću, Abu Bakr al-Baghdadi.

Nakon što je Abu Bakr al-Baghdadi 2013. godine proglašen vođom Islamske države, ova teroristička organizacija je doživjela značajne pomake i izvela različite akcije koje ću detaljnije komentirati u nastavku rada. Pod al-Baghdadijevim vodstvom, IS je počeo sa proširivanjem svoje teritorijalne kontrole u Iraku i Siriji.

Al-Baghdadija možemo analizirati u okvirima revolucionarnih teorija, posebice u kontekstu političkog nasilja, terorizma i pokušaja uspostave novog poretka. Al-Baghdadijevo vodstvo ISIS-a bilo je vođeno radikalnim tumačenjem islama i željom za uspostavom transnacionalnog islamskog kalifata kojim bi upravljala njegova ekstremistička verzija šerijatskog zakona. Ovo se može smatrati revolucionarnim pokušajem preoblikovanja političkog i društvenog pejzaža regije i šire. Često revolucionarne teorije uključuju avangardnu skupinu ili organizaciju koja vodi borbu za promjenu. Al-Baghdadi i njegovi sljedbenici predstavljali su avangardu u smislu da su vjerovali da su odabrana nekolicina koja razumije "pravi" put islama i nastoji ga nametnuti drugima. Također, Al-Baghdadijev pristup uključivao je korištenje nasilja, terorizma i asimetrične taktike za izazivanje postojećih političkih struktura. Njegova je strategija imala za cilj oslabiti i svrgnuti vlade, institucije i društva koja se nisu slagala s njegovom ekstremističkom ideologijom. Revolucionarni pokreti često nastoje mobilizirati i regrutirati pristaše za svoju stvar. ISIS je koristio moderne komunikacijske alate, uključujući društvene medije, kako bi privukao pojedince iz cijelog svijeta, s ciljem izgradnje globalne mreže sljedbenika. Al-Baghdadijeva vizija kalifata i njegova uspostava teritorija pod kontrolom ISIS-a mogu se promatrati kao pokušaji stvaranja novog političkog i društvenog poretka temeljenog na njegovim ideološkim načelima. To je u skladu s revolucionarnim ciljem zamjene postojećeg sustava novim.

4. 4. Širenje i zauzimanje teritorija

Vladino izopćenje sunitskih zajednica i sigurnosni propusti ubrzali su širenje i jačanje ISIS-a, već u prosincu 2012. suniti u sjevernom Iraku počeli su prosvjedovati protiv al-Malikijeve grube i sektaške vladavine u pokrajini Anbar. Kad su iračke sigurnosne snage izvršile invaziju na protestne kampove, sunitski napadi na šijitske mete su se povećali. Ubojstva su se

povećavala, a broj civilnih žrtava u 2013. porastao je i udvostručio se u odnosu na 2012.¹²³ Tijekom pokušaja iračkih sigurnosnih snaga u čišćenju prosvjednog kampa u Ramadiju krajem 2013., lokalna pobuna protjerala je sigurnosne snage iz većeg dijela pokrajine Anbar, otvarajući put kasnijem širenju ISIS-a. U međuvremenu, ISIS je koristio tekući sirijski građanski rat, koji je započeo 2011., kao poligon i alat za širenje.

U travnju 2013. godine al-Baghdadi snimio je glasovnu poruku u kojoj objavljuje novi entitet nazvan Islamska država u Iraku i al-Shamu.¹²⁴ U ovoj poruci al-Baghdadi objašnjava kako su al-Nusra front¹²⁵ i sirijska militantna skupina Tahrir al-Sham također postale dio Islamske države, te da će se u buduće koristiti naziv odnosno skraćenica, ISIS. No, vođa Tahirir al-Shama, Jawlani, idući je dan opovrgnuo navodne glasine i proglasio samostalnost od ISIS-a, te svoju odanost obećao bin Ladenovom nasljedniku al-Zawahiriju.¹²⁶ Ovaj raskol između militantnih snaga Sirije i ISIS-a potaknuli su al-Baghdadija da pošalje još vojnika u Siriju, ovoga puta da pomognu u borbi protiv al-Assadove vlade kao i protiv bivših saveznika. Svi al-Baghdadijevi protivnici u Siriji ubrzo su se udružili kako bi mu poslali poruku da ostane u Iraku, no al-Baghdadi za to nije htio ni čuti, primarni cilj postala je uprava nad Sirijom.

4. 4. 1. Sirija

Sirija je tada, 2013. godine, suočena sa novom stvarnošću, dvije velike džihadističke skupine nametnule su se kao glavni akteri unutar već aktualnog građanskog rata. Nakon pokušaja ISIS-ovog preuzimanja vlasti početkom 2013., al-Zawahiri je naredio da ostanu u Iraku i prepuste Siriju al-Nusri. ISIS je ignorirao njegove zapovijedi te su ubrzo izbile borbe između ISIS-a i al-Nusre, koje su se kasnije proširile na brojne druge skupine sa sjedištem u Siriji. ISIS je izvodio pobunjeničke operacije protiv režimskih i prorežimskih snaga u nekoliko pokrajina, a činilo se da je posebno jak već u Alepu. Primjerice, ISIS je preuzeo odgovornost za veliki samoubilački napad automobilom bombom u gradu 17. lipnja i bio je uključen, u koordinaciji s frakcijama iz FSA-e¹²⁷, SILF-a¹²⁸ i al-Nusre, u napade na režimske položaje

---

¹²³ Hashim, A. (2014). *"The Islamic State: From Al-Qaeda Affiliate to Caliphate."* Middle East Policy, Al-Qaeda in Iraq Resurgent: The Breaking the Walls Campaign, Part I" Institute for the Study of War. Instituted for the Study of War.

¹²⁴ arapski naziv za Siriju

¹²⁵ džihadistička militantna organizacija koja se bori protiv sirijskih vladinih snaga

¹²⁶ Johnsen G. D. (2016). *The rise of ISIS.* Foreign Policy Association. str. 18

¹²⁷ "Slobodna sirijska vojska", naziv za paravojne postrojbe u građanskom ratu

¹²⁸ "Sirijski islamski oslobodilački front", naziv za koaliciju islamističkih pobunjeničkih brigada koje su se borile protiv sirijskog režima

diljem grada i ruralnog područja.¹²⁹ ISIS je također postao i rastuće tijelo u Raqqi¹³⁰, gdje je već izvršio nekoliko javnih smaknuća i žestoko se sukobio sa suparnikom Kataibom al-Farouqom¹³¹ u Tel Abyadu. Dodatna prisutnost ISIS-a potvrđena je u Idlibu, Hami, pustinji Homs i također u Deir ez Zouru, gdje je već bilo postavljeno nekoliko kampova za obuku, uključujući i jedan za djecu u al-Bukamalu.¹³²

U pokušaju da odvrate pažnju od neposredne prijetnje, sjeverne pobunjeničke skupine brzo su izvele brojne ofenzive diljem Alepa i Idliba, u međuvremenu, al-Nusra i nekoliko islamističkih saveznika i sami su bili ometeni intenziviranim borbama s suparničkim kurdskim borcima YPG-a¹³³ u pograničnom gradu Ras al-Ayn, to je bio razvoj događaja koji je označio početak dugotrajnog neprijateljskog odnosa između dviju strana.

Svrgavanje predsjednika Mohammeda Morsija u Egiptu početkom srpnja pokazalo se vrijednim alatom za regrutiranje džihadista, dok je kredibilitet prodemokratske oporbe u egzilu nastavio padati unutar Sirije. To se poklopilo s primjetnim ubrzanjem priljeva stranih boraca u Siriju i uspostavom nekoliko novih džihadističkih skupina u Latakiji i Alepu.¹³⁴ Nakon ubojstva više od 1400 ljudi u napadu plinom izvan Damaska krajem kolovoza 2013., protok stranih boraca se još više ubrzao.¹³⁵

Posljedično popuštanju prijetnje američkih zračnih napada na Siriju u znak odmazde za napad plinom, ISIS je postao sve samouvjereniji i agresivniji u svom ponašanju, pucajući na prosvjednike i ubijajući suparničke pobunjenike u Idlibu, Alepu, Latakiji i Raqqi, te je uspio proširiti svoju kontrolu u sjevernoj i istočnoj Siriji tijekom posljednjih mjeseci 2013. godine.¹³⁶

Sirija je 2013. bila svjedokom godine užasnog nasilja, uz kontinuiranu eskalaciju režimske represije, koja je završila katastrofalnim smrtonosnim napadom kemijskim oružjem izvan glavnog grada. Do sredine prosinca režim je pokrenuo ono što će biti jednomjesečna kampanja neprekidnog bombardiranja grada Alepa, osmišljena s ciljem da raseli stanovništvo i uništi okoliš u kojem je pobuna djelovala.¹³⁷ Situacija sa civilima bila je najteža, 2.3 milijuna

---

¹²⁹ Lister C. R. (2015). *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency*. Oxford University Press. New York. str. 148

¹³⁰ grad u sjevernom dijelu središnje Sirije

¹³¹ pobunjenička organizacija koju su formirali brojni pripadnici Slobodne sirijske vojske sa sjedištem u Homsu početkom Sirijskog građanskog rata

¹³² Lister C. R. (2015). str. 148

¹³³ "Jedinice narodne zaštite", naziv za kurdske militantne skupine u Siriji, primarna komponenta Sirijskih demokratskih snaga

¹³⁴ Lister C. R. (2015). str. 151

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Ibid. str. 181

Sirijaca pobjegli su iz zemlje kako bi postali izbjeglice u Libanonu, Turskoj, Jordanu i drugdje, a još 6,5 milijuna živjelo je kao interno raseljene osobe unutar zemlje.¹³⁸ Sve u svemu, najmanje 40 posto ljudi u zemlji raseljeno je na ovaj ili onaj način, a više od 125.000 ubijeno, svaki dan u prosjeku 3000 Sirijaca napuštalo je svoju zemlju.¹³⁹ Također, 2013. godina označila je uporište džihadista unutar sukoba na sirijskom teritoriju, bezbroj drugih džihadističkih frakcija kojima dominiraju strani borci osnovane su diljem sjeverne Sirije tijekom godine. Zatim je došao ISIS, koji se kako je godina odmicala pokazao kao vrlo sposoban militantni akter, nakon niza značajnih pobjeda u koordinaciji sa širom ustaničkom opozicijom početkom ljeta, ubrzo je počeo samostalno djelovati tražeći svoje ciljeve. Režim je djelovao u skladu s tim, naizgled osiguravajući ISIS-u potreban prostor da podijeli i oslabi opoziciju, posijavši sjeme razdora koji će se otkriti 2014. Međutim, kako se 2013. bližila kraju i dok se ISIS nastavljao sukobljavati s oporbenim frakcijama u gradovima Kafranabel, Sarmada i Bab al-Hawa između 28. i 31. prosinca, bio je angažiran u mnogo važnijoj ofenzivi u Iraku.¹⁴⁰ Tamo, u zapadnoj pustinjskoj pokrajini Anbar, ISIS je iskorištavao sigurnosni slom koji je izazvao napad koji je naredila vlada na sunitske protestne kampove u gradu Ramadiju i drugdje. ISIS je nastavio djelovati u Siriji, često se sukobljavajući s drugim islamističkim skupinama i ignorirajući pozive na posredovanje. Pokušaji pomirenja s vodstvom Al Qaide nisu uspjeli, stoga je Al-Qaida službeno odustala od bilo kakve veze s ISIS-om u veljači 2014.¹⁴¹ Također u veljači 2014. al-Zawahiri je stjeran u kut. Nije imao utjecaj na ISIS, koji je, kao i mnoge podružnice, bio uglavnom samodostatan u pogledu novčanog toka, naoružanja i terorističke ekspertize, a očito mu je nedostajalo ni volje ni operativne sposobnosti da izvrši atentat na neposlušnog vođu ISIS-a, al-Baghdadija. Njegovi izaslanici, uključujući veterana mudžahida Abu Khaleda al-Surija, pokušali su posredovati u nagodbi kako bi se zaustavio protok zle krvi, ali bezuspješno. Al-Zawahiri je konačno odigrao svoju jedinu preostalu kartu, dajući izjavu u veljači 2014. u kojoj je javno prozvao ISIS, zapravo ga otpuštajući iz mreže pridružene Al-Qaide¹⁴². ISIS je brzo odgovorio, ubivši al-Surija prije isteka mjeseca. Nije to bio samo razvod, ISIS je namjeravao voditi rat i ubrzo se počeo boriti protiv al-Nusre i nekoliko drugih islamskih pobunjeničkih frakcija u Siriji.

---

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Syrian Observatory for Human Rights (2015). "More than 330,000 people die while about 13,000,000 wounded and displaced since the beginning of Syrian revolution". <https://www.syriahr.com/en/28089/> pristupljno: 22. 7. 2023.

¹⁴⁰ Lister C. R. (2015). str. 182

¹⁴¹ Thomas, J. (2014). "Al Qaeda's general command disowns the Islamic State of Iraq and the Sham." The Long War Journal. Foundation for the Defense of Democracies,

¹⁴² Ibid.

Teritorijalno širenje ISIS-a može se promatrati kroz prizmu teorije revolucije, te se njezino teritorijalno širenje slaže s određenim aspektima teorije revolucije. Teorija revolucije često naglašava potrebu za značajnom bazom narodne podrške. Iako ISIS nije imao široku društvenu podršku, uspio je privući i manipulirati ranjivim stanovništvom kombinacijom prisile, propagande i obećanja sigurnosti i pravde. Njegovo brzo teritorijalno širenje bilo je olakšano iskorištavanjem lokalnih pritužbi, osobito u područjima marginaliziranim od strane postojećih režima. Jedan od jedinstvenih aspekata ISIS-ovog teritorijalnog širenja bila je njegova sposobnost da uspostavi privid upravljanja u područjima koja je zauzeo. ISIS je pružao neke osnovne usluge, održavao je red, te je pokušao provoditi svoja ideološka načela. No, ova državotvorna dimenzija izdvaja je od tradicionalnih revolucionarnih pokreta usmjerenih prvenstveno na rušenje postojećih režima. Također, teorija revolucije često naglašava uključenost lokalnog stanovništva, ali teritorijalnu ekspanziju ISIS-a znatno su potaknuli strani borci koje je privukla njihova ekstremistička ideologija. Ovaj globalni priljev boraca dodao je međunarodnu dimenziju njegovim aktivnostima, dodatno zakompliciravši sukob i pridonoseći većoj složenosti mreže događaja. Uz navedeno, teorija revolucije priznaje ulogu nasilja u izazivanju postojećih struktura moći. Teritorijalno širenje ISIS-a uvelike se oslanjalo na brutalne taktike, uključujući masovna ubojstva, odrubljivanja glava i javna pogubljenja, s ciljem utvrđivanja dominacije i zastrašivanja opozicije. Ova taktika imala je za cilj oslabiti odlučnost protivnika i uspostaviti svoj autoritet. Poput mnogih revolucionarnih pokreta, ISIS se suočio s izazovima povezanim s fragmentacijom i unutarnjim podjelama. Njegova ekstremistička ideologija i brutalne metode otuđile su dio lokalnog stanovništva, pa čak i druge džihadističke skupine. Ova unutarnja fragmentacija ograničila je opseg njezine teritorijalne kontrole i istaknula poteškoće u održavanju kohezije unutar organizacije vođene radikalnom vizijom. Tradicionalne revolucije često se suočavaju s kontrarevolucionarnim odgovorima postojećih struktura moći. U slučaju ISIS-a, njegovo teritorijalno širenje potaknulo je regionalne i međunarodne aktere da formiraju koalicije kako bi se suprotstavili njegovom napredovanju. Taj je odgovor uključivao vojnu intervenciju, ekonomske sankcije i diplomatske napore da se zaustavi njegov rast. Stoga, možemo tvrditi kako se teritorijalno širenje ISIS-a zaista može analizirati u okviru teorije revolucije, no važno je naglasiti da ono uključuje elemente izgradnje države i pobune zbog svojih specifičnih taktika.

4. 4. 2. Irak

Kad su se sunitska plemena u zapadnom Iraku krajem 2013. počela boriti protiv vlade, al-Baghdadi je naredio svojim vojnicima da se pridruže borbi. Vjerski fanatici, pripadnici plemena i ba'athistički sekularisti borili su se rame uz rame u zajedničkom cilju da odbace šijitsku vlast. Već od samog početka 2014. godine, samoproglašena Islamska država je ostvarila stalan napredak u zapadnom Iraku. Suniti koji su tamo živjeli bili su ljuti na šijitsku dominaciju u vladi u Bagdadu jer ih se isključivalo iz vojske nakon što su Amerikanci otišli.

Na zimu i proljeće 2014. Islamska država je prodrla u Falluju i Ramadi, državni borci pohvatali su policajce i vojnike koji su pružali otpor i snimili njihova jeziva smaknuća. Videozapisi su se brzo proširili među iračkim vojnim i sigurnosnim službama.

U lipnju 2014. Islamska država i njeni saveznici izveli su munjeviti napad na Mosul, drugi po veličini grad u Iraku. Borci ISIS-a su 6. lipnja 2014. započeli napad na Mosul, četiri dana kasnije, grad je pao. Bilo je to zapanjujuća pobjeda snaga koje su brojale oko 1300 ljudi protiv nominalnih snaga od 60 000 vojnika uključujući iračku vojsku te saveznu i lokalnu policiju.¹⁴³ Međutim, kao i u mnogočemu drugome u Iraku, razlika u brojevima nije bila onakva kako je izgledala. Korupcija u iračkim sigurnosnim snagama bila je tolika da je zapravo samo jedan od tri vojnika bio prisutan u Mosulu, a ostali plaćaju svojim časnicima kako bi ostali na trajnom dopustu.¹⁴⁴ Mosul je dugo bio vrlo nesiguran, Al-Qaida u Iraku uvijek je održavala snažnu prisutnost u ovom većinski sunitskom gradom, no pretjerani prikazi uspjeha američkih trupa sljedeće godine, koji je navodno slomio al-Qaidu, ignorirao je stisak militanata u Mosulu. ISIS je imao još jednu prednost, koja mu je do sada davala prednost nad brojnim neprijateljima. Naime, doline rijeka Eufrat i Tigris, sumorne stepe i pustinje u kojima djeluju u sjevernom i zapadnom Iraku i istočnoj Siriji, izgledaju gotovo isto s koje god strane granice bili, ali politički i vojni uvjeti potpuno su različiti u dvije zemlje, što omogućuje ISIS-ovim zapovjednicima da premještaju svoje snage naprijed-nazad između njih, da iskoriste prilike i iznenade svoje neprijatelje.¹⁴⁵ Tako je ISIS u lipnju zauzeo Mosul i Tikrit, ali nije napao Bagdad; u srpnju su nanijeli niz poraza sirijskoj vojsci; u kolovozu su upali u irački Kurdistan; a u rujnu su napadali sirijske Kurde u Kobaniju na granici s Turskom.¹⁴⁶ ISIS je tako znatno ojačao djelovanjem u dvije različite zemlje. Također, od

---

¹⁴³ Cockburn P. (2015). *The Rise of Islamic State: ISIS and the New Sunni Revolution*. Verso. New York. str. 19

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Ibid. str 20.

¹⁴⁶ Ibid.

rujna 2014. stručnjaci su procijenili da su ISIS-ovi prihodi od nafte donosili između 1 i 2 milijuna dolara dnevno.¹⁴⁷

Dana 29. lipnja 2014. skupina je ponovno promijenila ime, ovaj put u "Islamska država" (IS), proglašivši kalifat i imenujući svog vođu Abu Bakra al-Baghdadija kalifom. Samoprozvani kalif pozvao je sve muslimane da proglase odanost novom kalifatu.¹⁴⁸

U rujnu 2014. SAD je najavio zračne napade, konkretnije, SAD je objavio zračne napade i slanje humanitarne pomoći Jezidima, vjerskoj sekti koja je bila opkoljena na planini i pod prijetnjom masakra od strane ISIS-a. U studenom 2014., kurdske jedinice još su se borile da zadrže ISIS u osvajanju Kobanija u sjevernoj Siriji. Kao odgovor na uspjehe ISIS-a u bitci oko Kobanija, Turska je otvorila svoje granice za iračke Kurde da se pridruže frontu u Siriji. SAD je izveo zračne napade na ISIS u Kobaniju i naoružao tamošnje kurdske skupine zračnim bacanjem.¹⁴⁹

Do studenog 2014., teritorijalni dobiti skupine su se usporili jer je počela nailaziti na nesunitske gradove, čije će se stanovništvo vjerojatnije oduprijeti okupaciji ISIS-a od gradova sa sunitskom većinom. U Siriji se ISIS nastavio suočavati s neprijateljskim militantnim skupinama, u Iraku su i vladine snage i šijitske milicije nastavile svoju kampanju protiv ISIS-a, a na sjeveru se ISIS suočio s kurdskim jedinicama. Pripadnici plemena, i suniti i šijiti, također su ostvarili uspjehe protiv grupe u Iraku. Konačno, koalicija zračnih napada predvođena SAD-om ograničila je mobilnost grupe i uništila naftne bušotine i rafinerije kojima je upravljala grupa, smanjujući njihov dotok prihoda.¹⁵⁰ Međutim, skupina je zadržala kontrolu nad većim dijelom svog teritorija i čak se proširila, zauzevši Ramadi, glavni grad pokrajine Anbar, u svibnju 2015. U međuvremenu, islamističke militantne skupine diljem svijeta počele su proglašavati vjernost ISIS-u, a neke su čak izvodile napade u njegovo ime, uključujući Boko Haram iz Nigerije.

Kada razmatramo čimbenike koji doprinose stvaranju revolucionarnog pokreta, možemo analizirati pojavu i akcije ISIS-a u Iraku od 2011. do 2014. godine. Revolucionarni pokreti često se pojavljuju kao odgovor na pritužbe povezane s društvenim, ekonomskim ili političkim nejednakostima. U slučaju ISIS-a u Iraku, njegov uspon je bio olakšan sunitskim

---

¹⁴⁷The New York Times. (16. 9. 2014.) "How ISIS works".

<https://www.nytimes.com/interactive/2014/09/16/world/middleeast/how-isis-works.html> pristupljeno: 22. 7. 2023.

¹⁴⁸ Pizzi, M. (30. 6. 2014.) "In declaring a caliphate, Islamic State draws a line in the sand." Al Jazeera. <http://america.aljazeera.com/articles/2014/6/30/islamic-state-caliphate.html> pristupljeno: 22. 7. 2023.

¹⁴⁹ Kakol K., Kareem F.. (28. 10. 2014.) "Iraqi Kurds Are Joining Fight to Drive Islamic State From Kobani." The New York Times. pristupljeno: 22. 7. 2023.

¹⁵⁰ Kavalek T. "From al-Qaeda in Iraq to Islamic State: The Story of Insurgency in Iraq and Syria in 2003-2015." Alternatives Turkish Journal of International Relations.

pritužbama protiv vlade u kojoj su dominirali šiiti i koju je vodio premijer Nouri al-Maliki. Suniti su se osjećali marginaliziranima i isključenima iz političke moći, pridonoseći osjećaju nepravde. Tradicionalne revolucije uključuju mobilizaciju širokog spektra društva. U kontekstu ISIS-a, iako nije mobilizirana velika populacija kao što se vidi u tipičnim revolucijama, uspijevaju privući pristaše, lokalne i strane. Korištenje društvenih medija i propagande grupe pridonijelo je njezinoj sposobnosti da privuče pojedince iz cijelog svijeta da se pridruže njezinoj stvari. Također, revolucionarni pokreti često artikuliraju jasnu viziju za novi društveni ili politički poredak, dok je ideologija ISIS-a bila je usredotočena na uspostavu kalifata kojim upravlja njegova ekstremna interpretacija islamskog zakona. Uspješne revolucije često imaju učinkovito vodstvo i organizacijske strukture. ISIS je pokazao visoku razinu organizacije i discipline u svojim vojnim kampanjama, strategijama novačenja i administrativnoj kontroli nad teritorijima koje je zauzeo. Njegovo vodstvo odigralo je ključnu ulogu u oblikovanju djelovanja i ciljeva grupe. Kao i u tradicionalnom shvaćanju revolucija, revolucionari su često skloni nasilju kako bi izazvali jače reakcije. Vanjski akteri mogu igrati ulogu u revolucionarnim pokretima pružanjem potpore ili intervencije. ISIS-ov uspjeh u Iraku djelomično je bio posljedica kaosa koji je proizašao iz sirijskog građanskog rata, što je omogućilo skupini da stekne snagu i resurse. Strani borci i financiranje pridonijeli su njegovu širenju. Uz navedeno, u Iraku je izravno doveo u pitanje autoritet središnje vlade, upuštajući se u teritorijalne sukobe i pokušavajući zamijeniti utjecaj države vlastitom vladavinom. Finalno, revolucionarni pokreti često se suočavaju s otporom etabliranih sila, ISIS-ovi brzi teritorijalni dobiti potaknuli su regionalnu i međunarodnu reakciju, sa zemljama koje su formirale koalicije kako bi se suprotstavile njegovom napredovanju. Koalicija predvođena SAD-om i lokalni akteri poduzeli su vojnu akciju kako bi suzbili širenje ISIS-a.

5. Kalifat

Da bi mogli shvatiti važnost proglašenja kalifata od strane al-Baghdadija, važno je objasniti pojam kalifata, njegovu povijest i koncept koji predstavlja. Koncept kalifata imao je mnogo različitih tumačenja i realizacija kroz stoljeća, ali ono zajedničko različitim tumačenjima pojma je ideja vodstva koja govori o pravednom uređenju muslimanskog društva po volji Božjoj. Neki su tvrdili da je kalif sjena Allaha na zemlji, čovjek čiji je autoritet polu-božanski i čije je ponašanje besprijeorno; mnogi tvrde da je kalif glavni direktor umme, muslimanske zajednice, običan čovjek sa svjetovnim moćima.¹⁵¹ Ajet Kur'ana nam govori kako je Adam zapravo bio prvi kalif kojeg je Allah odabrao, Allah u obraćanju Adamu govori: "Postavljam kalifa na Zemlju"¹⁵². Naravno, postoje neslaganja oko interpretacije je li Adam bio prvi kalif ili nije, no to je irelevantno za ovaj rad, već je bitno objasniti nastanak i ideju samog kalifa. Kur'an spominje još jednog kalifa po imenu i tada Allah kaže biblijskom kralju Davidu: "Učinili smo te kalifom na zemlji..."¹⁵³ Uloga koja bi bila točnija, ima biblijski autoritet i svaki bi vladar mogao biti zadovoljan da naslijedi ovu dvojicu. No, što ta riječ zapravo znači? Arapski korijen "khalafa", od kojeg dolazi arapski Kalif ne može značiti nasljednik, jer Allah je vječan, stoga, mora značiti zamjenik ili predstavnik. Sve što možemo zaključiti iz Kur'anskih referenci je da je Allah imenovao kalife u najmanje dva navrata. Stoga je bilo logično da On može imenovati druge kako i kada se to čini prikladnim.

Kalifat možemo objasniti kao oblik države kojom upravlja kalif, on se smatra nasljednikom proroka Muhammeda i ima političku i vjersku vlast. Institucija kalifata prvobitno je uspostavljena nakon smrti proroka Muhammeda, kako bi vodila muslimansku zajednicu, Kalif se smatrao vrhovnim vođom i vjerskim poglavarom islamskog teritorija, odgovornim za poštivanje i tumačenje islamskog zakona, šerijata, i promicanje pravde, sigurnosti i jedinstva među muslimanima. Povijesno se pojavilo nekoliko značajnih kalifata, uključujući Rašidunski kalifat, Umajjidski kalifat, Abasidski kalifat i Osmanski kalifat. Ti su kalifati upravljali golemostrucnim teritorijima, šireći muslimanski utjecaj i civilizaciju po dijelovima Azije, Afrike i Europe. Titula kalifa i koncept kalifata imaju značajnu važnost u islamskoj povijesti i teologiji iz nekoliko važnih razloga. Najvažniji razlog je nasljedstvo proroka Muhammeda, naime kalif se smatra političkim i duhovnim nasljednikom proroka Muhammeda, koji je središnja figura u islamu i posljednji prorok prema islamskom vjerovanju. Kao prorokov

---

¹⁵¹ Kennedy H. (2016). *Caliphate: The history of an idea*. Basic Books. New York. str. 9

¹⁵² Kur'an. Sura *Al-Baqarah* 2:30. <https://quran.com/2?startingVerse=30> pristupljeno: 24. 7. 2023.

¹⁵³ Kur'an. Sura *Sad*. 38:26. <https://quran.com/38?startingVerse=28> pristupljeno: 24. 7. 2023.

nasljednik, smatra se da kalif nosi odgovornost usmjeravanja i vođenja muslimanske zajednice u pitanjima upravljanja i vjerskog tumačenja. Također, kalifat je povijesno služio kao ujedinjujuća institucija za muslimansku zajednicu, osigurao je središnju vlast koja je mogla pomoći u rješavanju sporova, održavanju stabilnosti i sprječavanju unutarnjih podjela. Snažan kalifat se smatrao bitnim za jedinstvo i snagu muslimanskog svijeta. Kalif je tradicionalno bio odgovoran za poštivanje i tumačenje islamskog zakona, ova je uloga bila ključna u osiguravanju da se pravni i moralni principi islama provedu unutar države i društva. Uz navedeno, kroz povijest kalifi su igrali su značajnu ulogu u širenju islama i širenju muslimanskih teritorija. Oni su omogućili kulturnu, znanstvenu i gospodarsku razmjenu između različitih regija, pridonoseći procvatu islamske civilizacije. Možda i najvažniji razlog važnosti ideje kalifata jest simbolika koja stoji iza nje. Naime, titula kalifa davala je legitimitet i autoritet vladaru koji ju je držao, bio je simbol vjerske i političke moći, a kalifa se često smatrao najvišim autoritetom u muslimanskom svijetu.

Nakon pada Osmanskog Carstva 1924. godine, titula kalifa više nema nikakav službeni politički ili vjerski autoritet u muslimanskom svijetu.

5. 1. Al-Baghdadijeva uspostava kalifata

Dana 29. lipnja 2014., al-Adnani kao glasnogovornik, objavljuje da je ISIS sada poznat kao "Islamska država", da je kalifat uspostavljen, te da je al-Baghdadi novi kalif. Istog dana, Islamska država objavila je snažno simboličan video al-Adnanija kako stoji s jednim od svojih najpoznatijih vojnih zapovjednika tog vremena, Umarom al-Shishanijem, na nedavno buldožerom srušenoj granici između Iraka i Sirije. Ovaj trijumf predstavljao je vrhunac više od desetljeća i pol borbe.¹⁵⁴ Od gotovo potpunog desetkovanja u Iraku, okretanja nekadašnjih saveznika protiv njih, Islamska država sada bi mogla uživati u svom najvećem podvigu do sada, postignutom mješavinom mudrih strategija, nemilosrdnog oportunitizma i proračunatog strpljenja.¹⁵⁵ U danima koji su uslijedili nakon al-Adnanijeve objave, al-Baghdadi je u razmaku od četiri dana održao dva govora koji prikazuju trijumf Islamske države i njen pritisak da se nedvosmisleno postavi kao središte gravitacije muslimanskog svijeta s kalifom kao jedinim autoritetom. Al-Baghdadi je izjavio da se kalifat od tada zove "Islamska država" i tvrdio je da on, kao njen poglavar, ima vlast nad svim muslimanima širom svijeta. Proglašenje kalifata bilo je značajno i kontroverzno, jer je dovelo u pitanje utvrđene političke granice i

---

¹⁵⁴ Ingram H. J., Whiteside C., Winter C. (2020.) *The ISIS Reader: Milestone Texts of the Islamic State Movement*. Oxford University Press. str. 264

¹⁵⁵ Ibid.

nastojalo preoblikovati geopolitički krajolik u regiji.¹⁵⁶ Dana 1. srpnja 2014. godine, izašla je snimka al-Baghdadijeva govora nazvanog "Poruka mudžahedinima i muslimanskom ummetu u mjesecu ramazana". Al-Baghdadi je iskoristio svoje prvo ikada zabilježeno video pojavljivanje kao vođe, kako bi se predstavio kao kalif. Video koji je producirala Islamska država bio je prožet snažnom simbolikom, uhvaćenom ne samo u mjestu govora, već i u riječima, slici i ponašanju novog kalifa. U procesu usvajanja ovog nove titule, njegova je izvedba obuzdala veće napore da se osigura kao najuspješniji vođa džihadističkog pokreta od njegova osnutka, pravi nasljednik bin Laden i islamskog svijeta koji se protezao sve do samog proroka.¹⁵⁷ Video je dug čak 46 minuta i postavljen je na internetsku stranicu Islamske države, citati koji slijede preuzeti su iz knjige "The ISIS Reader" u kojoj autori tvrde da skraćeni transkripti koji se pojavljuju bivaju izvučeni iz službenih prijevoda objave Islamske države na engleski jezik, uz iznimku izostavljenog teksta, nisu napravljena dodatna uređivanja transkripta od strane autora knjige.¹⁵⁸

"...Neka svijet zna da danas živimo u novoj eri. Tko god je bio nemaran, sada mora biti na oprezu. Tko god je spavao sada se mora probuditi. Tko je bio šokiran i zadivljen, mora shvatiti. Muslimani danas imaju glasnu, gromoglasnu izjavu i nose teške čizme. Imaju izjavu zbog koje će svijet čuti i razumjeti značenje terorizma, i čizme koje će zgaziti idola nacionalizma, uništiti idola demokracije i razotkriti njegovu devijantnu prirodu. Pa slušaj, o ummete islama. Slušajte i shvatite. Ustanite i porastite. Došlo je vrijeme da se oslobodite okova slabosti, i suprotstavite se tiraniji, protiv izdajničkih vladara, agenata križara i ateista, i stražara Židova. O ummete islama, današnji svijet zaista je podijeljen u dva tabora i dva rova, bez prisustva trećeg tabora: logor islama i vjere, i logor kufra (nevjerstva) i licemjerja, tabor muslimana i mudžahedina posvuda, i tabor židova, križara, njihovih saveznika, i s njima ostalih nacija i vjera kufra, svi su vođeni od strane Amerike i Rusije, a mobilizirani od strane Židova. Zaista su muslimani bili poraženi nakon pada njihovog kalifata. Tada je njihova država prestala postojati, pa su nevjernici mogli oslabiti i poniziti muslimane, dominirati njima u svakoj regiji, opljačkati njihova bogatstva i resurse i otimati im njihova prava. Oni su to postigli tako što su napali i zauzeli njihove zemlje, postavili svoje izdajničke agente na vlast da vladaju muslimanima željeznom šakom, i šireći blistave i varljive slogane kao što su: civilizacija, mir, suživot, sloboda, demokracija, sekularizam, ba'athizam, nacionalizam i patriotizam, među ostalim lažnim sloganima. Ti vladari i dalje nastoje porobiti muslimane,

---

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Ibid. str. 265

¹⁵⁸ Ingram H. J., Whiteside C., Winter C. (2020.)

odvlačeći ih od njihove vjere i riječi. Dakle, ili se musliman udalji od svoje vjere, ne vjeruje u Allaha i sramotno se pokori zakonima koji je napravio čovjek. Zakona istoka i zapada, živi podlo i sramotno kao sljedbenik, ponavljajući te slogane bez volje i časti, ili živi progonjen, ciljan i protjerivan, da bi na kraju bio ubijen, zatvoren ili strašno mučen, pod optužbom za terorizam. Jer terorizam je ne vjerovati u te parole, vjerovati u Allaha. Terorizam je pozivanje na Allahov zakon za presudu. Terorizam je obožavanje Allaha onako kako vam je On naredio. Terorizam je odbijanje poniženja, podčinjavanja i podređenosti nevjernicima. Terorizam je da musliman živi kao musliman, časno uz moć i slobodu. Terorizam je inzistirati na svojim pravima i ne odustajati od njih. Ali terorizam ne uključuje ubijanje muslimana u Burmi i paljenje njihovih domova. Terorizam ne uključuje komadanje i vađenje utrobe muslimana na Filipinima, Indoneziji i Kašmiru. Terorizam ne uključuje ubijanje muslimana na Kavkazu i njihovo protjerivanje iz njihovih zemalja. Terorizam ne uključuje izrađivanje masovnih grobnica za muslimane u Bosni i Hercegovini i klanje njihove djece. Terorizam ne uključuje uništavanje domova muslimana u Palestini, otkimanje njihove zemlje, kršenje i sknavljenje njihovih svetišta i obitelji. Terorizam ne uključuje spaljivanje džamija u Egiptu, uništavanje tamošnjih domova muslimana, silovanje njihovih čednih žena i ugnjetavanje mudžahedina na Sinajskom poluotoku i drugdje. Terorizam ne uključuje ekstremno mučenje i degradaciju muslimana u Istočnom Turkistanu i Iranu, kao i sprječavanje da dobiju svoja najosnovnija prava. Terorizam ne uključuje punjenje zatvora posvuda muslimanskim zarobljenicima. Terorizam ne uključuje vođenje rata protiv čednosti i hidžaba u Francuskoj i Tunisu. Ne uključuje propagiranje izdaje, prostitucija, i preljub. Terorizam ne uključuje vrijeđanje Gospodara Silnog, psovanje vjere i ismijavanje našeg Poslanika. Terorizam ne uključuje klanje muslimana u srednjoj Africi kao ovaca, a za njima nitko ne plaće i ne osuđuje njihovo klanje. Sve ovo nije terorizam. To je prije sloboda, demokracija, mir, sigurnost i tolerancija! Dovoljan nam je Allah, On je najbolji Pokrovitelj..."

"O muslimani posvuda, radosna vam je vijest i očekujte dobro. Podignite glavu visoko, jer danas, Allahovom milošću, imate državu i kalifat, koji će vam vratiti dostojanstvo, moć, prava i vodstvo. To je država u kojoj su Arapi i nearapi, bijelci i crnci istočnjak i zapadnjak svi braća. To je kalifat koji je okupio Kavkaske, Indijske, Kineske, Šamije, Iračane, Jemence, Egipćane, Magribije, Amerikance, Francuze, Nijemce i Australce. Allah je spojio njihova srca, i tako su postali braća Njegovom milošću, voleći jedni druge radi Allaha, stojeći u jednom rovu, braneći i čuvajući jedni druge, i žrtvujući se jedni za druge. Krv im se pomiješala i postala jedno, pod jednom zastavom i ciljem, u jednom paviljonu, uživajući ovu blagodat, blagodat vjernog bratstva. Kad bi kraljevi okusili ovaj blagoslov, napustili bi svoja

kraljevstva i borili se oko ove milosti. Tako da svaka hvala i hvala pripada Allahu. Zato, požurite o muslimani u svoju državu. Da, to je vaša država. Žurite, jer Sirija nije za Sirijce, a Irak nije za Iračane. Zemlja je Allahova. Zemlja je, doista, Allahova. On daje da ga naslijedi kome On hoće od Svojih robova. Država je država svih muslimana. Zemlja je za muslimane, sve muslimane. O muslimani posvuda, tko je u stanju učiniti hidžru u Islamsku državu, neka to učini, jer hidžra u zemlju islama je obavezna...Zato požurite, o muslimani, sa svojom vjerom Allaha...A tko Allahu i Njegovom Poslaniku ode iz kuće svoje, pa ga smrt stigne, nagrada mu je već pripadala Allahu. A Allah prašta i samilostan je..."

Ovdje također možemo povući paralelu sa Ruskom revolucijom iz 1917. godine. Naime, kada govorimo o ideološkim sličnostima navedenih pokreta i ISIS i zagovornici komunizma tijekom ruske revolucije imali su za cilj proširiti svoje ideologije izvan svojih matičnih regija. ISIS nastoji uspostaviti globalni kalifat kojim će upravljati njegova interpretacija islamskog zakona, dok su rani komunisti, posebno pod Lenjinom, predviđali svjetsku radničku revoluciju koja će dovesti do uspostave besklasnog društva. Još jedna sličnost je činjenica da su oba pokreta nastojala privući marginalizirane skupine. ISIS je iskoristio pritužbe sunitskih muslimana koji su se osjećali marginaliziranima i potlačenima, predstavljajući se kao branitelj njihovih prava. Slično tome, komunizam se sviđao radnicima i seljacima koji su bili potlačeni kapitalističkim sustavima, obećavajući pravedniju raspodjelu resursa. No, postoje i razlike između ova dva pokreta koje se tiču metodologije, taktike, prirode ciljeva, ideologije te utjecaja u svijetu.

Al-Baghdadi se prvi puta ikada pojavio u javnosti kao kalif Islamske države, to je bio ogroman rizik, ne samo poruka koju šalje svijetu već i otkrivanje sebe i barem privremene lokacije. Dok su sve oči svijeta uperene u al-Baghdadija on govori muslimanima svuda da imaju državu, imaju kalifat, da im se pridruže u borbi protiv otrovanog uma Zapada.

Proglašavajući se kalifatom, ISIS se nastojao prikazati kao legitimni vladar svih muslimana širom svijeta. Predstavili su svog vođu kao kalifa, tvrdeći da je on zakoniti nasljednik proroka Muhammeda. Ovaj potez je imao za cilj ojačati njihov autoritet i legitimitet u očima svojih sljedbenika i privući podršku muslimana širom svijeta. ISIS je odbacio moderni sustav nacionalnih država i nastojao ga zamijeniti jedinstvenom islamskom državom kojom upravljaju stroga tumačenja islamskog zakona, uspostavom kalifata nastojali su izbrisati granice koje su iscrtale kolonijalne sile i stvoriti jedinstveni, panislamski politički entitet. Proglašenje kalifata poslužilo je kao moćno oruđe za propagandu i novačenje. To je omogućilo ISIS-u da privuče strane borce i simpatizere iz raznih zemalja koji su vjerovali u ideju oživljavanja kalifata i pridruživanja "svetom ratu" za njegovu uspostavu. Također,

važno za napomenuti je kako je ISIS-ovo proglašenje kalifata vrlo kontroverzno i nije ga priznala velika većina muslimana jer nije imalo vjerski i povijesni legitimitet. Predstavljao je izazov postojećim vladama s muslimanskom većinom i tradicionalnim vjerskim vlastima koje su odbacivale ekstremističku ideologiju ISIS-a.

5. 2. Struktura kalifata

"Struktura kalifata", video koji je objavila stranica al-Furqan, službena stranica za komunikaciju ISIS-a, pokušava objasniti strukturu ISIS-a.¹⁵⁹ Narator u videu ulazi u mnogo detalja o odnosu između kalifa i Delegiranog odbora, biroa i provincija koje potpadaju pod onu rukovodeću strukturu, te govori o ministarstvima, odborima i uredima koji obavljaju svakodnevni posao upravljanja njezinim opsežnim teritorijalnim imanjima u Iraku i Siriji.

Naime, upravljačka struktura sastoji se od kalifa, Vijeća Shura, Delegiranog odbora, dawawina¹⁶⁰, wilayata¹⁶¹, te odbora i ureda.¹⁶² Saznajemo kako se dawawin sastoji od biroa za presude i žalbe, biroa za vjersku policiju, ureda za milostinju, ureda za vojnike, ureda za javnu sigurnost, ureda za riznicu, ureda za medije, ureda za obrazovanje, ureda za zdravstvo, ureda poljoprivrede, zavoda za resurse, zavoda za plijen i pljačku, zavoda za usluge.¹⁶³ Što se tiče odbora postoji odbor za iseljništvo, odbor za pitanja zatvorenika i mučenika, ured za istraživanje i studije, uprava vilajeta, ured za javne i plemenske odnose. Navodi se uloga vođe odnosno kalifa kao središnja, al-Bahgdadi je zapovjednik vjere, podržava i štiti vjeru, brani domovinu, utvrđuje frontove, priprema vojsku, prisiljava ljude da se pridržavaju šerijatskih pravila i upravlja njihovim svjetovnim poslovima. U svemu tome pomažu mu poštenu, kvalificirani ljudi. Oni su ahl al-hal wa al-'aqd (oni koji su kvalificirani da biraju ili smjenjuju kalifa u ime umma] i njegovo vijeće šure. Zadatak priopćavanja naredbi nakon što su izdane, i osiguravanje njihovog izvršenja, delegiran je odabranoj grupi obrazovanih, poštenih pojedinaca s percepcijom i vještinama vodstva, budući da kalif ne može sam osobno izvršiti sav posao države. Dakle, potrebno je da postoji tijelo pojedinaca koje ga podržava, a to tijelo je Delegirani odbor. Delegirani odbor nadzire sljedeće grane države: wilayat; dawawin; uredi i povjerenstva.¹⁶⁴ Tomu je tako iz razloga što je sa širenjem Islamske države, postalo neophodno stvoriti učinkovite načine za upravljanje i nadziranje teritorija. To je dovelo do

---

¹⁵⁹ Ingram H. J., Whiteside C., Winter C. (2020.) The Structure of the Caliphate. Oxford University Press.

¹⁶⁰ visoko državno tijelo

¹⁶¹ administrativno upravna jedinicu

¹⁶² Ingram H. J., Whiteside C., Winter C. (2020.) str. 395.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Ibid.

formiranja vilajeta (wilayat). To su regionalni odjeli uspostavljeni kako bi se olakšali poslovi upravljanja u Islamskoj državi. Na čelu svake regije je wali, njega imenuje kalif. Wali upućuje sva ozbiljna pitanja Delegiranom odboru i upravlja podanicima vilajeta. Time je pravda osigurana i potrebe ljudi zadovoljene.

Podrijetlo ove strukture prethodilo je uspostavi Islamske države u listopadu 2006. godine. Unatoč sigurnosnim rizicima izgradnje visoko strukturirane organizacije podložne neprijateljskom ciljanju, rukovodstvo je iskoristilo prijelaz iz Al-Qaide u Iraku u Islamsku državu Irak za izgradnju strukture na nacionalnoj razini koja će obavljati tri važne zadaće: kontrolirati upotrebu nasilja od strane svojih članova, povećati vrijednost resursa grupe, i proširiti teritorijalni nadzor na nova područja.¹⁶⁵ Prema učenjaku Jacobu Shapiru koji ovo naziva "Teroristička dilema", sredstvo koje je čelništvo odabralo bila je organizacijska struktura "M-Form", koja ima centralizirani skup odjela koji se repliciraju na više lokacija.¹⁶⁶ Smatra se da su to veterani džihadista većina s iskustvom stečenim u Al-Qaidinim kampovi u Afganistanu prije 2001., koji su sastavili nacrt za buduću Islamsku državu.¹⁶⁷

5. 3. Pravila života u Islamskoj državi

Pravila života u ISIS-u su sveobuhvatna, reguliraju sve aspekte života te se baziraju na šerijatskom zakonu. Poput Al-Qaide i drugih džihadističkih organizacija, Islamska država odbacuje valjanost pozitivnog prava, izraza koji pravni znanstvenici koriste za označavanje zakona koje su stvorila zakonodavna tijela, sudovi ili druge ljudske institucije. Standardnu džihadističku kritiku pozitivnog zakona vrlo je detaljno objasnio učenjak povezan s Al-Qaidom, al-Maqdisi, koji je tvrdio da su zakoni koje je stvorio čovjek analogni politeističkim idolima i stoga krše tawhīd¹⁶⁸. Problematika toga leži u činjenici da ukoliko imamo mnoštvo izvora zakonodavstva kojima se "pokoravamo", ne služimo jednome bogu već se taj koncept identificira sa politeizmom.¹⁶⁹ Iako se Islamska država ne slaže s Al-Qaidom u nekoliko ideoloških točaka, ponajviše oko odluke Islamske države da se proglasi kalifatom, koju je Al-Qaida osudila kao preuranjenu i kao nepoštovanje zahtjeva za savjetovanjem s drugim

---

¹⁶⁵ Johnston, P. B., Shapiro J. N., Shatz H. J., Bahney B., Jung D. F., Ryan P., Wallace J. (2016). *"Foundations of the Islamic State: Management, Money, and Terror in Iraq, 2005–2010"*. RAND Corporation. str. 53

¹⁶⁶ Shapiro, J. N. (2013). *The Terrorist's Dilemma: Managing Violent Covert Organizations*. Princeton University Press. New York. str. 94

¹⁶⁷ Ingram H. J., Whiteside C., Winter C. (2020.). str. 397.

¹⁶⁸ koncept monoteizma u islamu

¹⁶⁹ al-Maqdisi A. M. (1999). *Kashf Shubhāt al-Mujādilīn 'an 'Asākir al-Shirk wa-Ansār al-Qawānīn*. <https://archive.org/details/S6d2w> pristupljeno: 1. 8. 2023.

džihadističkim skupinama, dvije se skupine još uvijek slažu oko temeljne nevaljanosti pozitivnog prava.¹⁷⁰

Službene publikacije navode da podanici Islamske države imaju obvezu presuđivati u svojim sporovima samo u skladu s Božjim zakonom pribjegavajući islamskim sudovima u Islamskoj državi.¹⁷¹ Kada je Islamska država zauzela Raqqu i Mosul, izdala je dokumente pozivajući na "oslobođanje naroda od trulih okova pozitivnog prava", te je brojne suce i odvjetnike pogubila Islamska država pod optužbom za otpadništvo.¹⁷² Iako je Islamska država objavila pisane smjernice za kažnjavanje hudūd¹⁷³ zločina, grupa općenito zauzima stav da nema potrebe zapisivati pravila šerijata jer su ona već izražena u primarnim tekstovima objave. Iz tog razloga kalif se shvaća kao čuvar božanskog zakona, a ne kao sam zakonodavac.

Unatoč ograničenjima svoje ideologije, čelnici Islamske države prepoznaju da je kalifat 21. stoljeća suočen s izazovima upravljanja koji se nisu mogli predvidjeti u vrijeme proroka.

Kako bi se pozabavila suvremenim problemima kao što su prometna sigurnost i automobilske emisije, Islamska država je morala razviti islamsku pravnu osnovu za politike i propise koji se ne mogu pronaći u Kuranu ili drugim prihvaćenim izvorima božanskog zakona.¹⁷⁴ U tu svrhu, Islamska država je prihvatila doktrinu *siyāsa shar'iyya*, koja se slobodno prevodi kao "vjerski legitimna vlast."¹⁷⁵

Islamska država izdala je brojne dokumente koji objašnjavaju prava i dužnosti podanika, kao i pripadnika džihadističkih postrojbi. Često se spominje čin *bay'ata* odnosno zavjet vjernosti kalifu kao i ugovor *'aqd* temeljen na uzajamnim dužnostima između naroda i kalifa.¹⁷⁶ Uvjeti ovog ugovora izričito su navedeni u takozvanim "dokumentima grada", za koje se čini da su inspirirani tekstom sličnim ustavu koji je navodno sastavio sam prorok za upravljanje gradom Medinom 622. godine.¹⁷⁷ Dokumente s ovim naslovom izdala je Islamska država u sirijskom gradu Raqqi, iračkim gradovima Mosulu, Tikritu, i Hiti, te libijsom gradu Sirtu.¹⁷⁸ U rasponu od 13 do 16 članaka, ovi tekstovi nabrajaju obveze Islamske države prema svojim podanicima

---

¹⁷⁰ Joscelyn, T. (2014). "AQIM rejects Islamic State's caliphate, reaffirms allegiance to Zawahiri". The Long War Journal. http://www.longwarjournal.org/archives/2014/07/aqim_rejects_islamic.php pristupljeno: 1. 8. 2023.

¹⁷¹ Revkin M. (2016). *The legal foundations of the Islamic State*. The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World. Analysis Paper. str. 12

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ zločini za koje Kur'an izričito definira kaznu

¹⁷⁴ Ibid. str 13

¹⁷⁵ March A., Revkin M. (2015). "Caliphate of Law". Foreign Affairs.

<https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2015-04-15/caliphate-law> pristupljeno: 1. 8. 2023.

¹⁷⁶ Revkin M. (2016). str. 14

¹⁷⁷ Emon A. (2001). "Reflections on the Constitution of Medina" UCLA Journal, of Islamic and Near Eastern Law 1. str. 103–133

¹⁷⁸ Revkin M. (2016). str. 14

i obratno. U siječnju 2016. Islamska država izdala je digitalni "dokument grada" upućen svim stanovnicima kalifata, opisuje se kao dokument tj. ugovor koji definira šerijatske principe i islamske propise prema kojima su pastir i stado vezani.¹⁷⁹ Članak broji 13 dokumenta, izdvojenih ispod u tablici 1, definiraju nekoliko vrlo osnovnih prava na koja imaju svi podanici kalifata: (1) Mi (Islamska država) nosimo odgovornost za obnovu kalifata i dobivanje odmazde za ugnjetavanje i patnju naše braće muslimana; (2) Ne donosimo osude bez dokaza; (3) Ljudi u sjeni naše vladavine su sigurni i Islamska vladavina jamči njihova prava. Oštećeni će dobiti pravdu protiv prekršitelja njegovih prava; (4) Naređujemo da se sredstva koja su bila pod kontrolom otpadničke vlade moraju vratiti u javnu riznicu pod autoritetom kalifa muslimana koji snosi odgovornost za trošenje ovih sredstava. Nitko ne smije ispružiti ruku da pljačka ili krađe...ili biti izveden pred šerijatsko pravosuđe...Tko krađe privatnu imovinu u obliku novca, namještaja i robe s privatnog mjesta bez sumnje biti će mu odsječena ruka, a svatko tko surađuje s naoružanim bandama koje se bave pljačkom bit će podlegnuti kaznama; (5) Zabranjena je trgovina i dilanje alkohola ili droga, pušenje ili drugi tabui; (6) Džamije su Božje kuće...Pozivamo sve muslimane da ih grade i mole se; (7) Čuvajte se zaposlenja kod otpadničke vlade i tawaghita...Onaj tko se pokaje za grijeh nije kriv za grijeh. Otpadnicima vojske i policije i ostalom nevjerničkom aparatu kažemo da su vrata pokajanja otvorena svakome tko to želi, a odredili smo i određena mjesta za primanje onih koji se žele pokajati pod određenim uvjetima... Za one koji inzistiraju ako ostanete otpadnik, nema alternative osim smrti; (8) Vijeća i udruženja i transparenti (koji nose nazive drugih grupa) su neprihvatljivi; (9) Bog zapovijeda da se pridružite društvu (Islamskoj državi) i odreknete se frakcija i sukoba...Podjela je jedna od zamki vruga; (10) Naše mišljenje o politeističkim i poganskim svetištima je mišljenje Poslanika (koji ih je zabranio); (11) Čestitim i dostojanstvenim ženama:...Oblačite se pristojno i u široke tunike i haljine ... Ne napuštajte kuću osim iz nužde; (12) Bog zapovijeda da uspostavimo islamsko upravljanje i ... oslobodimo ljude okova pokvarenih pozitivnih zakona; (13) Slušamo vijeće malih i velikih, slobodnih i robova, i među nama nema razlike između crvenih i crnih, i sami sebi sudimo prije drugih.

Također, al-Baghdadi je sam naveo u svom prvom službenom govoru, ukoliko kao kalif ne bude ispunjavao svoje obaveze u skladu sa šerijatom, to je legitiman razlog za opoziv.¹⁸⁰

---

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Al-Baghdadi A. B. (2014). "*This is the Promise of Allah*".
https://ia902505.us.archive.org/28/items/poa_25984/EN.pdf pristupljeno: 1. 8. 2023.

“Document of the City” (Wathīqat al-Madīnah)

Art. 1	“We [the Islamic State] bear responsibility for restoring the glories of the caliphate and obtaining retribution for the oppression and injustice suffered by ... our Muslim brothers.”	Art. 7	“Beware of employment with the apostate government and the tawaghit ⁶⁰ ... He who repents of sin is not guilty of sin. To the apostates of the army and police and the rest of the unbelieving apparatus we say that the door of repentance is open to anyone who wants it, and we have designated specific places to receive those wishing to repent subject to conditions ... For those who insist on remaining apostate, there is no alternative but death ...”
Art. 2	“... We do not make accusations without evidence and proof ... We show mercy to a Muslim, unless he has apostasized or given aid to criminals.”	Art. 8	“Councils and associations and banners [bearing the names of other groups] are unacceptable.”
Art. 3	“The people in the shadow of our rule are secure and safe ... Islamic governance guarantees to the ri’aya their rights. The wronged will be given justice against a violator of his right ...”	Art. 9	“God commands that you join the society [the Islamic State] and renounce factions and strife ...Division is one of the traps of the devil ...”
Art. 4	“We order that the funds that were under the control of the apostate government (public funds) must be returned to the public treasury under the authority of the caliph of the Muslims who bears responsibility for spending these funds in the maslaha [interest] of the Muslims. No one is permitted to reach out his hand to loot or steal ... or else be brought before the sharia judiciary ... Whoever steals private property in the form of money, furniture and [other] goods from a private place without doubt will have his hand cut off, and anyone who collaborates with armed gangs who engage in brigandage will be subject to ... deterrent punishments.”	Art. 10	“Our opinion regarding ... polytheistic and pagan shrines is that of the Prophet [who prohibited them].”
Art. 5	“Trafficking and dealing alcohol or drugs, or smoking, or other taboos, are prohibited.”	Art. 11	“To the virtuous and dignified women: ... Dress decently and in loose tunics and robes ...Do not leave the house except out of necessity ...”
Art. 6	“Mosques are the houses of God ... We urge all Muslims to build them and pray ...”	Art. 12	“[God commands that we] establish Islamic governance and ... release the people from the shackles of rotten positive laws ...”
		Art. 13	“We listen to the council of the small and the great and the free and the slave, and there is no difference among us between red and black, and we judge ourselves before others.”

181

Žene koje žive pod kontrolom Islamske države u Iraku i Siriji suočavaju se sa sve strožim ograničenjima kretanja i odijevanja, koja rigorozno provodi vjerska policija i dovode do ogorčenosti i očaja među umjerenim muslimanima. Stanovnici Mosula, Raqqa i Deir el-Zoura rekli su Guardianu u intervjuima vođenim telefonom i Skypeom da su žene prisiljene cijelo vrijeme biti u pratnji muškog skrbnika, poznatog kao mahram, te da su prisiljene nositi dvoslojno odijelo velovi, široke abaje¹⁸² i rukavice.¹⁸³ Također, strašna istina leži i u činjenici da se djevojčice mogu udati od devete godine, a da žene smiju izlaziti iz kuće samo u iznimnim okolnostima i trebaju ostati "skrivena i pokrivena velom".

¹⁸¹ tablica 1: preuzeto iz Revkin M. (2016). *The legal foundations of the Islamic State*. The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World. Analysis Paper. str. 15

¹⁸² vrsta ogrtača, odnosno pokrivala

¹⁸³ Mahmood M. (2015). *Double-layered veils and despair...women describe life under ISIS*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/17/isis-orders-women-iraq-syria-veils-gloves> pristupljeno: 1. 8. 2023.

Muški skrbnici podliježu kazni ako se žene ne pridržavaju propisanog pravila odijevanja. U Mosulu je ISIS objavio povelju nekoliko tjedana nakon što je preuzeo kontrolu nad gradom, ograničavajući kretanje žena i namećući zahtjeve za odijevanje. Ženama je naloženo da nose dvoslojni crni veo u saudijskom stilu kako bi sakrile oči i široki ogrtač koji je dizajnirao ISIS nakon što je rečeno da neke abaje otkrivaju obrise tijela.¹⁸⁴

Stanovnik Mosula, Sabah Nadiem, rekao je: "Jednom sam otišao sa suprugom na jedan od starih tržnica u kupovinu i nakon kratkog vremena izgubio sam je među gomilom. Problem je bio u tome što su sve žene nosile velove i bilo je teško znati tko je moja žena. Bio sam krajnje uplašen da ne pogriješim i ne odem za krivom ženom. Bila bi katastrofa pasti u Hisbahove ruke. Nisam mogao čak ni koristiti svoj mobitel jer je mreža bila u prekidu."¹⁸⁵ Nadiem je rekao da je glasno zazivao ime svoje žene na tržnici sve dok ga nije čula i dok se nisu ponovno našli. Djeca nisu izuzeta od strogih pravila odijevanja, no žene starije od 45 godina izuzete su od naredbe nošenja vela. Autobusi se također zaustavljaju radi kontrole putnika. Ako se žena pronađe bez potrebne odjeće ili mahrema, svi putnici su prisiljeni iskrcati se, a autobusu se odbija dopuštenje da nastavi. "Ako Hisbah uoči ženu bez mahrema u autobusu, cijeli autobus se evakuira i vraća nazad jer ju je vozač prihvatio".¹⁸⁶

---

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ Ibid.

6. Godine nakon uspostave kalifata

Jedan od najznačajnijih događaja nakon proglašenja kalifata bio je gubitak njegovih teritorijalnih posjeda. Tijekom nekoliko godina, koalicija međunarodnih snaga, predvođena Sjedinjenim Državama, provodila je vojne operacije protiv ISIS-a. Ovaj napor, u kombinaciji s naporima lokalnih snaga na terenu, doveo je do postupnog oslobađanja teritorija koje je prethodno držao ISIS.

Kao što je već rečeno, ISIS je zauzeo Mosul, drugi po veličini grad u Iraku, u lipnju 2014. godine. Služio je kao jedno od glavnih uporišta skupine i ključni izvor prihoda. Ponovno zauzimanje grada uključivalo je značajne vojne napore, prvenstveno predvođene iračkim snagama sigurnosti, kurdskim borcima Pešmerge i međunarodnim koalicijskim snagama. Operaciju oslobađanja Mosula od strane koalicijskih snaga možemo podijeliti u nekoliko ključnih faza¹⁸⁷: (1) Faza izolacije: To je uključivalo presijecanje opskrbnih ruta i izolaciju grada kako bi se spriječilo da ISIS dobije pojačanje ili zalihe; (2) Faza napada: Napad na Mosul započeo je u listopadu 2016., zajedničkim naporima iračkih snaga sigurnosti, uključujući iračku vojsku i saveznu policiju, te kurdske snage Pešmerge. Podržavala ih je koalicija predvođena SAD-om, koja je pružala zračnu potporu, topništvo i savjetodavnu pomoć; (3) Urbano ratovanje: Bitka za Mosul bila je obilježena intenzivnim urbanim ratovanjem, jer je ISIS koristio obrambenu taktiku uključujući tunele, zamke i ljudske štitove. Iračke snage suočile su se sa značajnim izazovima u snalaženju u gusto naseljenom gradu dok su civilne žrtve minimalizirane; (4) Oslobođenje: Nakon mjeseci intenzivnih borbi, iračke su snage uspješno oslobodile Mosul u srpnju 2017. Međutim, operacija je rezultirala značajnim razaranjem i gubitkom života.

Drugi ISIS-u važan grad bila je Raqqa, samoprogllašena prijestolnica kalifata. Kada su Sirijske demokratske snage (SDF) objavile oslobađanje Raqqae 17. listopada, to je označilo pad globalnog živčanog centra Islamske države.¹⁸⁸ Ovdje je ISIS prvi put konsolidirao kontrolu nad urbanim stanovništvom, prije nego što je prešao granicu s Irakom, zauzeo grad Mosul i došao na 57 milja od Bagdada.

Padom Raqqae, ideji širenja kalifata je došao kraj. ISIS tada više ne kontrolira niti jedan veći grad u Iraku ili Siriji, na rubu je poraza kao konvencionalna vojna sila. Borbe nisu u potpunosti završene, te ono što preostaje je zemlja podijeljena na dijelove. Na istoku zemlje,

---

¹⁸⁷ Verini J. (2019). *They will have to die now: Mosul and the fall of the Caliphate*. W. W. Norton and Company.

¹⁸⁸ J. Malsin. (6. 11. 2017). *Raqqa Is in Ruins, and ISIS in Retreat*. <https://time.com/raqqa-ruins-isis-retreat/> pristupljeno: 2. 8. 2023.

SDF, koalicija milicija kojom dominiraju kurdske naoružane skupine, preuzela je znatan dio zemlje, potpomognuta od 2014. američkim zračnim snagama i specijalnim snagama. Na zapadu Sirije, režim predsjednika Bashara al-Assada je učvrstio svoju kontrolu nad glavnim naseljenim središtima zemlje, uključujući Damask i Aleppo. Potpomognut ruskim zračnim snagama i iranskom vojnom pomoći, Assad je gotovo porazio pobunjeničke skupine kojima dominira ISIS nastale u kaosu revolucije u Siriji 2011. godine. Kao i kod Mosula, bitka za Raqqa uključivala je izazovne urbane uvjete ratovanja, a ISIS je koristio zamke i druge obrambene taktike. Raqqa je službeno proglašena oslobođenom od ISIS-a u listopadu 2017., što je označilo značajan udarac teritorijalnoj kontroli te skupine.

Operacije u Mosulu i Raqqi bile su složene i zahtijevale su blisku koordinaciju između lokalnih snaga i međunarodnih partnera. Oslobođanje ovih gradova značajno je oslabilo teritorijalnu kontrolu ISIS-a i označilo važne prekretnice u širim naporima da se suprotstavi utjecaju i aktivnostima skupine.

Kako je gubio teritorij, ISIS je promijenio svoju taktiku s kontrole i upravljanja teritorijem na provođenje pobunjeničkih i gerilskih napada. Grupa se usredotočila na izvođenje terorističkih napada, bombaša samoubojica i operacija napada i bijega u urbanim područjima. Ovaj prijelaz omogućio je ISIS-u da nastavi svoje aktivnosti unatoč gubitku svoje teritorijalne baze.

Čak i nakon što je izgubio svoje temeljne teritorije, ISIS je nastavio inspirirati i koordinirati napade diljem svijeta. Ideologija grupe i internetska propaganda motivirali su pojedince i male ćelije da izvode napade u raznim zemljama. Osim toga, ISIS je uspostavio i održavao podružnice u nekoliko regija, uključujući dijelove Afrike i Azije. Spomenute su podružnice djelovale pod zastavom ISIS-a i provodile vlastite kampanje nasilja.

U ožujku 2019. ISIS je protjeran s posljednjeg dijela teritorija koji su zauzele diljem Sirije i Iraka. Na svom vrhuncu krajem 2014., ISIS je kontrolirao velike dijelove obiju zemalja, obuhvaćajući vladine resurse i birokraciju, zajedno s industrijom, trgovinom i poljoprivredom. Milijuni Sirijaca i Iračana bili su prisiljeni živjeti i raditi pod brutalnom vladavinom ISIS-a i njegovim iznuđivačkim poreznim režimom, putem kojeg je generirao najveći dio svog prihoda. Bilo je potrebno blizu pet godina borbi i preko 34.000 zračnih i topničkih napada, koji su uništili gradove i raselili milijune ljudi, da protjera ISIS s teritorija koje je držao u Iraku i Siriji. Ipak, početkom 2019., kada je već bilo jasno da će ISIS izgubiti svoju posljednju enklavu u Baghuzu u Siriji, američka obavještajna zajednica upozorila je da i dalje predstavlja prijetnju.

6. 1. Smrt Abu Bakra al-Baghdadija

Godine 2019., u travnju, al-Baghdadi se prvi puta pojavio u videu nakon čak 5 godina.¹⁸⁹ U videu se navodi kako nije jasno gdje i kada je točno sniman video, no vidimo promjene na samoproglašenom vođi. Kada usporedimo sa videom iz 2014. jasno je vidljivo kako je al-Baghdadiju brada posjedila što nam može ukazati na činjenicu kako je podosta vremena prošlo između snimanja dva videa.

Američka vojska objavila je video kojem je prikazana racija u sjevernoj Siriji koja je rezultirala smrću al-Baghdadija.¹⁹⁰ Video prikazuje trupe kako pucaju na militante na tlu dok su letjeli prema kompleksu gdje se skrivao kalif prije nego što su krenuli na tlo. Pri dolasku u kompleks nisu ušli na prednja vrata već su radili rupu u zidu, al-Baghdadi je tada krenuo u tunel detonirajući samoubilački prsluk. Šef Središnjeg zapovjedništva SAD-a, general Kenneth McKenzie, rekao je da uništene zgrade izgledaju kao "parkiralište s velikim rupama".¹⁹¹ Također, McKenzie navodi kako je al-Baghdadi identificiran putem DNK testa koji je uspoređen s onim provedenim u Iračkom zatvoru tijekom boravka 2004. godine.¹⁹² Navodi se i kako se očekuje vrsta protu napada te kako su spremni na to.

Smrt al-Baghdadija smatra se značajnim udarcem za ISIS, skupina je tokom kratkom vremenskog perioda izgubila značajan dio fizičkog teritorija i vođu. Međutim, sredinom 2020. godine broj napada koji je izveo ISIS u Siriji opet je porastao, što je izazvalo strahove da skupina nije uništena već da je ušla u novu fazu oporavka.

6. 2. ISIS nakon smrti Abu Bakr al-Baghdadija

Nakon smrti al-Baghdadija ISIS nije dugo čekao sa imenovanjem novog vođe. Već u studenom 2019. samo nekoliko dana nakon što su kalif Islamske države al-Baghdadi i navodni nasljednik ubijeni u sjevernoj Siriji, skupina je u prekinula šutnju s ciljem potvrđivanja njihove smrti i objavljivanja imena novog vođe i upozorenja Amerike: "Nemojte biti sretni." U audiosnimci postavljenoj na aplikaciju Telegram, Islamska država oplakuje gubitak al-Baghdadija, velikog kalifa i vođe svih muslimana, i njenog glasnogovornika, al-Muhajira, koji je ubijen dan nakon al-Baghdadija i koji se smatrao mogućim nasljednikom.

---

¹⁸⁹ CBS Evening News. (30. 4. 2019). https://www.youtube.com/watch?v=ILCoJ9bw-98&feature=emb_title pristupljeno: 3. 8. 2023.

¹⁹⁰ BBC. (31. 10. 2019.). *Abu Bakr al-Baghdadi: US releases first images of raid on compound.* <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50243895> pristupljeno: 3. 8. 2023.

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² Ibid.

ISIS je proglasio Abu Ibrahim al-Hashimi al-Qurashija svojim novim vođom.

U priopćenju ISIS-a stoji identifikacija novog vođe kao "emira vjernika" i "kalifa"., no javno se ne zna gotovo ništa o al-Qurashiju, uključujući njegovo pravo ime, a protuteroristički analitičari u su pokušavali otkriti tko je on. "Nitko, nitko izvan vjerojatno vrlo malog kruga unutar ISIS-a nema pojma tko je njihov novi vođa al-Qurayshi," Paul Cruickshank, urednik CTC Sentinela, izjavljuje: "Skupina još nije objavila nikakve značajne biografske detalje koji bi mogli omogućiti analitičarima da točno utvrde njegov identitet."¹⁹³

Vrlo malo informacija imamo o drugom samoproglašenom kalifu ISIS-a, no ono što znamo jest da se pridružio al-Qaidi nakon invazije na Irak 2003. godine.¹⁹⁴ Godine 2004. uhvaćen je od strane američkih snaga zbog njegovih veza s al-Qaidom, te dok je bio zatočen u kampu Bucca susreo se i uspostavio blisku vezu s al-Baghdadijem. Nemamo informacije o njegovom postojanju i radu između puštanja iz Bucca i 2014. godine, no tada je navodno napustio al-Qaidu i pridružio se al-Baghdadiju u ISIS-u. Ubrzo se etablirao među višim činovima pobunjenika i dobio je nadimak "Profesor" i "Razarač" služeći al-Baghdadiju kao njegov poručnik. Dana 24. ožujka 2020. Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a proglasilo je al-Qurashija posebno označenim globalnim teroristom prema Izvršnoj naredbi 13224.¹⁹⁵ Al-Qurashi je ostao u sjeni nakon imenovanja, ali 3. veljače 2022. američke specijalne snage pokrenule su raciju u Atmehu, na sjeveru Sirije, ciljajući na njegovu kuću. U napadu je sudjelovalo dvadesetak američkih komandosa, potpomognuti borbenim helikopterima i naoružani dronovima Reaper i jurišnim zrakoplovima.¹⁹⁶ Na početku operacije, al-Qurashi je detonirao bombu koja je ubila i njega i članove njegove obitelji. Operacija je trajala oko tri sata, a dovela je do smrti najmanje trinaest osoba, uključujući četiri žene i šestoro djece.¹⁹⁷

Dana 10. ožujka 2022., ISIS je objavio audio snimku u kojoj je glasnogovornik skupine potvrdio al-Qurashijevu smrt i najavio imenovanje novog vođe ISIS-a, Abu Hasana al-Hashemija al-Qurashija. Daniele Raineri, analitičar čija glavna okupacija jest struktura vodstva Islamske države, tvrdi kako čelnici ISIS-a često dobivaju novi vojni naziv imenovanjem na novi položaj, što znači da je al-Qurayshi možda imao potpuno drugačije ime

---

¹⁹³New York Times. (31. 10. 2019). *ISIS Names New Leader and Confirms al-Baghdadi's Death*. <https://www.nytimes.com/2019/10/31/world/middleeast/isis-al-baghdadi-dead.html> pristupljeno: 4. 8. 2023.

¹⁹⁴The Counter Extremism Project (2023). *Amir Muhammad Sa'id Abdal-Rahman al-Mawla a.k.a. Abu Ibrahim al-Hashimi al-Quraishi*. <https://www.counterextremism.com/extremists/amir-muhammad-sa'id-abdal-rahman-al-mawla-aka-abu-ibrahim-al-hashimi-al-quraishi> pristupljeno: 4. 8. 2023.

¹⁹⁵U.S. Department of State. (17. 3. 2020.). *Terrorist Designation of ISIS Leader Amir Muhammad Sa'id Abdal-Rahman al-Mawla*. www.state.gov/terrorist-designation-of-isis-leader-amir-muhammad-said-abdal-rahman-al-mawla/ pristupljeno: 4. 8. 2023.

¹⁹⁶The Counter Extremism Project. (2023). <https://www.counterextremism.com/extremists/amir-muhammad-sa'id-abdal-rahman-al-mawla-aka-abu-ibrahim-al-hashimi-al-quraishi> pristupljeno: 4. 8. 2023.

¹⁹⁷Ibid.

prošli tjedan.¹⁹⁸Oznaka al-Qurayshi na kraju njegovog imena ukazuje na to da je on prikazan kao potomak plemena Kurejšija proroka Muhameda, loze koju ISIS smatra preduvjetom da se postane kalif ili vladar muslimana.¹⁹⁹

Do 2020. ISIS je izgubio većinu svoje teritorijalne kontrole u Iraku i Siriji zbog vojnih operacija raznih snaga, iako skupina više nije kontrolirala značajan teritorij, i dalje je bila prisutna u udaljenim područjima i nastavila provoditi napade i pobunu u gerilskom stilu.

Dok se fizički kalifat srušio, ISIS je nastavio širiti svoju ideologiju i propagandu online putem kanala društvenih medija, šifriranih aplikacija za slanje poruka i drugih platformi. Grupa je koristila propagandu kako bi nadahnula i radikalizirala pojedince diljem svijeta, ohrabrujući ih da izvode napade u svojim matičnim zemljama.

6. 3. Teroristički napadi u Europi

Kada govorimo o napadima ISIS-a izvan matičnih zemalja moramo se osvrnuti na napade nakon 2015. godine u Europi. U studenom 2015. godine organizirani su koordinirani napadi diljem Pariza, ciljano je više lokacija uključujući koncertnu dvoranu, restorane i nogometni stadion. U napadima je poginulo 130 ljudi, a stotine su ozlijeđene, te je ISIS preuzeo punu odgovornost.²⁰⁰ U ožujku 2016. godine bombaši samoubojice u zračnoj luci Bruxelles i na postaji metroa u Belgiji ubile su 32 osobe i ozlijedile više od 300. Odgovornost za napade također je preuzeo ISIS.²⁰¹ U srpnju 2016. godine kamion je uletio u gomilu koja je slavila Dan Bastille u Nici u Francuskoj, ubivši 86 ljudi i ranivši stotine. Napadač je navodno bio inspiriran ISIS-om.²⁰² Godine 2017. bombaš samoubojica ciljao je koncert Ariane Grande u Manchesteru, ubivši 22 osobe, uključujući djecu, i ranivši mnoge druge, te se odgovornost za napad pripisuje ISIS-u.²⁰³ U lipnju 2017. tri napadača kombijem su se zaletjela među pješake na Londonskom mostu, a zatim izveli napad nožem na području Borough Marketa, ubivši

---

¹⁹⁸ The New York Times. (31. 10. 2019.) <https://www.nytimes.com/2019/10/31/world/middleeast/isis-al-baghdadi-dead.html> pristupljeno: 4. 8. 2023

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ BBC. (9. 12. 2015.). *Paris attacks: What happened on the night.* <https://www.bbc.com/news/world-europe-34818994> pristupljeno: 2. 8. 2023.

²⁰¹ BBC. (5. 12. 2022.). *Brussels attacks: Trial begins over 2016 attacks that killed 32.* <https://www.bbc.com/news/world-europe-63834777> pristupljeno: 2. 8. 2023.

²⁰² BBC. (13. 12. 2022.). *Nice: Eight guilty over the deadly Bastille Day lorry attack.* <https://www.bbc.com/news/world-europe-63954860> pristupljeno: 2. 8. 2023. <https://www.bbc.com/news/world-europe-63954860>

²⁰³ BBC. (8. 6. 2023.). *Manchester Arena bomb: Inquiry recommendation delays "heartbreaking".* <https://www.bbc.com/news/uk-england-manchester-65834786> pristupljeno: 2. 8. 2023.

sedam ljudi i ranivši desetke.²⁰⁴ Vozilo je udarilo u pješake na La Rambla u Barceloni, u kolovozu 2017. pri čemu je poginulo 16 ljudi, a oko 130 ljudi je ozlijeđeno.²⁰⁵ U povezanom napadu u Cambrilsu, petorica napadača su se automobilom zaletjela u pješake i izveli napad nožem, što je rezultiralo jednom smrću. ISIS je potvrdio svoju umiješanost. Naoružani muškarac otvorio je vatru u blizini božićnog sajma u Strasbourgu u prosincu 2018. godine u Francuskoj, ubivši pet osoba i ranivši nekoliko, nakon toga napadač se zakleo na vjernost ISIS-u. Godine 2019. osuđeni terorist prijevremeno pušten iz zatvora izveo je napad nožem na London Bridgeu, ubivši dvoje ljudi i ranivši nekoliko, srećom civili su ga savladali prije nego što ga je ustrijelila policija.²⁰⁶ U studenom 2022. naoružani napadač otvorio je vatru u središtu Beča u Austriji, ubivši četiri osobe i ranivši mnoge.²⁰⁷ Napadač je prije toga pokušao oputovati u Siriju kako bi se pridružio ISIS-u.

6. 4. Trenutno stanje

Nakon smrti drugog samoproglāšenog kalifa, al-Qurashija, novi vođa ISIS-a postaje Abu al-Hasan al-Qurashi čija vladavina se procjenjuje na otprilike 220 dana. Nakon njega slijede Abu al-Hussein al-Hussein al-Qurashi koji vodi skupinu otprilike 150 dana, te Abu Hafs al-Hashimi al-Qurashi koji postaje vođa 3. 8. 2023. godine.²⁰⁸ O aktualnom vođi ne znamo mnogo, znamo da je imenovan kalifom 3. kolovoza 2023., u audio poruci glasnogovornika ISIS-a, al-Ansarija, čija je objava došla četiri mjeseca nakon smrti njegovog prethodnika Abu al-Husseina al-Husseinija al-Qurashija.²⁰⁹

Godine 2022. Ministarstvo obrane SAD-a procijenilo je da bi ISIS mogao pokušati povratiti svoj izgubljeni teritorij iskorištavanjem sigurnosnih rupa i pokušajem obnove svojih borbenih sposobnosti.²¹⁰

---

²⁰⁴ABC News: B. Ross, J. Margolin, A. Hossenball, S. Tienabeso. (5. 6. 2017.). *ISIS claims responsibility for London Bridge attack.* <https://abcnews.go.com/International/isis-claims-responsibility-london-bridge-attack/story?id=47826125> pristupljeno: 2. 8. 2023.

²⁰⁵ BBC. (8. 8. 2018.). *Barcelona attack: The jihadists and the hunt for a second gang.* <https://www.bbc.com/news/world-europe-44890504> pristupljeno: 2. 8. 2023.

²⁰⁶ BBC. (3. 12. 2019.). *London Bridge: What we know about the attack.* <https://www.bbc.com/news/uk-50594810> pristupljeno: 2. 8. 2023.

²⁰⁷ BBC. (2. 2. 2023.). *Vienna murders: Four guilty of helping jihadist in terror attack.* <https://www.bbc.com/news/world-europe-64482080> pristupljeno: 2. 8. 2023

²⁰⁸ Al Jazeera. (3. 8. 2023.). *ISIL confirms death of leader Abu Hussein al-Qurashi, names successor.* <https://www.aljazeera.com/news/2023/8/3/isil-confirms-death-of-leader-abu-hussein-al-qurashi-names-successor> pristupljeno: 5. 8. 2023.

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Syrian Observatory for Human Rights. (2023). *Power rationing badly affects many aspects and deepens civilians suffering in Al-Hasakah.* <https://www.syriahr.com/en/286444/> pristupljeno: 5. 8. 2023.

Ova su upozorenja posebno relevantna nakon napada na al-Sina'a zatvor 2022. godine, u kojem su bile smještene tisuće zatvorenika ISIS-a. Kao što je procijenjeno u godišnjem pregledu Središnjeg zapovjedništva Sjedinjenih Država za 2022. danas postoji više od 10.000 vođa i boraca ISIS-a u pritvorskim objektima diljem Sirije i više od 20.000 vođa i boraca ISIS-a u pritvorskim objektima u Iraku.²¹¹

U prosincu 2022. borci ISIS-a izveli su napad na zatvorski kompleks u Raqqi, pokušavajući osloboditi stotine militantata koji su tamo bili zatočeni, prije nego što su odbijeni.²¹² Zatim, nakon potresa koji je razorio Siriju i južnu Tursku u veljači 2023., najmanje 20 boraca ISIS-a pobjeglo je iz zatvora u sjeverozapadnoj Siriji tijekom pobune.²¹³ Bijeg militantata iz zatvora i rekonstitucija ISIS-a predstavljaju jasnu prijetnju regionalnoj sigurnosti u 2023. godini.

---

²¹¹ Centcom. *Year in review 2022*. (29. 12. 2022.) The fight against ISIS. U.S. Central Command. <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/3255908/centcom-year-in-review-2022-the-fight-against-isis/> pristupljeno: 5. 8. 2023.

²¹²i24 News. (2. 2. 2023.) "ISIS continues attacks on Kurdish-held prisons in Syria." <https://www.i24news.tv/en/news/middle-east/levant-turkey/1675328814-isis-continues-attacks-on-kurdish-prisons> pristupljeno: 5. 8. 2023.

²¹³ The National News. (7. 2. 2023.) *At Least 20 Escape ISIS Prison Following Syria Earthquake*. <https://www.thenationalnews.com/mena/syria/2023/02/07/at-least-20-escape-isis-prison-following-syria-earthquake/> pristupljeno: 5. 8. 2023.

7. Zaključak

Zaključno, izraz revolucija tradicionalno se koristi za opisivanje značajne i često brze transformacije političkih, društvenih ili kulturnih struktura unutar društva. Za razliku od tradicionalnih revolucija koje se često javljaju unutar jedne nacije, ISIS je privukao strane borce iz cijelog svijeta, propaganda i prisutnost na internetu omogućili su mu regrutiranje pojedinaca iz raznih zemalja, stvarajući globaliziranu mrežu pristaša. ISIS-ova ideologija nije bila ograničena na određenu naciju ili regiju, već je propagirao globalnu džihadističku perspektivu koja je imala za cilj ujediniti muslimane diljem svijeta pod svojom zastavom, tražeći uspostavu globalnog kalifata, a ne fokusirajući se isključivo na lokalne ciljeve. Također, dok revolucionarni pokreti obično imaju za cilj svrgavanje postojećih vlada, ISIS je krenuo nekonvencionalnim putem osvajanja teritorija i pokušaja uspostavljanja vlastite države. Upravljaio je područjima kojeg su kontrolirali svojim vlastitim upravnim sustavima i pravnim strukturama. Ideologija ISIS-a utemeljena je na ekstremnoj interpretaciji islama, što ju je razlikovalo od mnogih tradicionalnih revolucionarnih pokreta koji mogu imati sekularne ili nacionalističke motive. Njihovo korištenje vjerskih doktrina za opravdavanje nasilja i uspostavljanje vlastitog autoriteta potpuno je novi pristup. Iako je nasilje jedno od glavnih aspekata revolucije, taktika ISIS-a prelazi granice koje su revolucije do sada postavile. Korištenje brutalnih metoda, uključujući masovna pogubljenja, odrubljivanja glava i druge oblike javnog nasilja, bilo je nešto sasvim novo u svijetu revolucija. Dok tradicionalne revolucije često imaju središnje vodstvo ili jasan zapovjedni lanac, ISIS je pokazao decentraliziraniju strukturu, dopuštajući lokalno donošenje odluka i prilagodljivost. Ta je struktura omogućila njezino širenje u različite regije. Iako nam je poznato kako mnogi revolucionarni pokreti ciljaju na politički vrh, ISIS je prešao i na ciljanje civila, javnih prostora, te kulturnih mjesta. Finalno, međunarodni odgovor na ISIS uključivao je formiranje koalicije zemalja s ciljem suprotstavljanja njegovom utjecaju i vojnim sposobnostima. Ova razina globalne suradnje protiv revolucionarnog pokreta bila je relativno bez presedana.

Dakle, kategorizacija ISIS-a kao revolucionarnog pokreta je vrlo kontroverzan i kompleksan čin. ISIS pokazuje i sličnosti i odstupanja od tradicionalnih revolucionarnih pokreta. Njegova jedinstvena mješavina izgradnje države, transnacionalne džihadističke ideologije, ekstremnog nasilja i autoritarne vladavine razlikuje ga od mnogih konvencionalnih revolucionarnih pokreta koji teže političkim promjenama, socijalnoj pravdi i poboljšanom upravljanju. No, sama pojava i djelovanje ISIS-a pokazali su se kao nova vrsta revolucionarnog pokreta,

pokreta bez presedana koji je ostavio značajan trag kako u svijetu revolucija, tako i u životima ljudi.

Islam je igrao središnju ulogu u povijesti i kulturi Bliskog istoka i često je bio izvor inspiracije i motivacije za društvene i političke promjene. Kroz povijest su se pojavljivali različiti islamski pokreti i vođe koji su zagovarali različita tumačenja islamskih načela kao temelja vladavine. U 21. stoljeću, čimbenici koji pokreću revolucije na Bliskom istoku evoluirali su pod utjecajem globalne povezanosti, tehnološkog napretka i promjenjive socio-ekonomske dinamike. Porast društvenih medija i digitalne komunikacije omogućio je brže širenje informacija, mobilizaciju velikog broja ljudi i koordinaciju prosvjeda. Mlada populacija na Bliskom istoku, koja se često suočava s visokim stopama nezaposlenosti i nedostatkom političke zastupljenosti, na čelu je zahtjeva za promjenama. Također, dugogodišnji autoritarni režimi i slučajevi korupcije dovode do nezadovoljstva javnosti i poziva na promjene. Revolucije često nastaju kada ljudi osjećaju da su njihova osnovna prava i dostojanstvo zanemarena. Visoke razine nezaposlenosti, ekonomske nejednakosti i nedostatak ekonomskih mogućnosti mogu biti snažni katalizatori narodnih pobuna. Ekonomske poteškoće mogu ujediniti različite segmente društva u zahtjevima za promjenama. Mnoge revolucije u 21. stoljeću vođene su željom za demokratskim upravljanjem, poštovanjem ljudskih prava i jačom vladavinom prava. Ljudi često nastoje zamijeniti autokratske režime participativnijim i inkluzivnijim sustavima. Religija može igrati ključnu ulogu u revolucijama, posebno u društvima u kojima vjera ima značajan kulturni i moralni utjecaj, poput zemalja Bliskog Istoka. Vjerski vođe i ideologije mogu nadahnuti i voditi pokrete za promjenu. Međutim, odnos između religije i revolucije može biti vrlo složen. Vjerski vođe mogu posjedovati moralni autoritet koji odjekuje kod stanovništva, što ih čini utjecajnim osobama u zagovaranju promjena, dok religija može djelovati kao ujedinjujući čimbenik, okupljajući različite grupe zajedno pod zajedničkim ciljem. Može pomoći u nadilaženju etničkih, plemenskih i sektaških podjela. S druge strane, vjerske razlike također mogu pridonijeti podjelama unutar revolucionarnih pokreta, jer različita tumačenja vjere mogu dovesti do neslaganja o budućem smjeru društva. Cijeli koncept revolucije na Bliskom Istoku 21. stoljeća uključuje složene procese između društveno-političkih čimbenika, ekonomske dinamike, tehnološkog napretka i vjerskih utjecaja. Iako religija može i nadahnuti i zakomplicirati revolucionarne pokrete, krajnji ishod ovisi o nizu okolnosti, uključujući razinu podrške javnosti, strategije vladajućih vlasti i sposobnost revolucionarnih vođa da artikuliraju jasnu viziju promjene.

8. Literatura

1. Abrahamian E. (2008). *A History of Modern Iran*. Cambridge University Press.
2. Al-Baghdadi A. B. (2014). *"This is the Promise of Allah"*.
3. Al-Maqdisi A. M. (1999). *Kashf Shubhāt al-Mujādilīn 'an 'Asākir al-Shirk wa-Ansār al-Qawānīn*.
4. Atwan A. B. (2006). *The Secret History of Al-Qaeda*. University of California Press.
5. Bilandžić M. (2008). *Al-Qa'ida: nastanak, struktura i strategija*.
6. Brinton C. (1965). *The Anatomy of a Revolution*. Vintage Books. New York.
7. Brisard J. C. (2005). *Zarqawi: The New Face of Al-Qaeda*. New York: Cambridge University Press.
8. Cockburn P. (2015). *The Rise of Islamic State: ISIS and the New Sunni Revolution*. Verso. New York.
9. DeFronzo J. (2006). *Revolutionary movements in world history: From 1750 to the present*. ABC-Clio.
10. Emon A. (2001). *"Reflections on the Constitution of Medina"* UCLA Journal, of Islamic and Near Eastern Law 1.
11. Ende, W., Steinbach, U. (Eds.). (2010). *Islam in the World Today: A Handbook of Politics, Religion, Culture, and Society* (1st ed.). Cornell University Press.
12. Erlich R. (2014). *Inside Syria: The Backstory of Their Civil War and What the World Can Expect*. Prometheus Books. New York.
13. Gerges F. A. (2016). *ISIS: A history*. Princeton University Press.
14. Gunaratna R. (2002) *Inside Al-Qaeda: Global Network of Terror*. Columbia University Press. New York.
15. Hashim, A. (2014). *"The Islamic State: From Al-Qaeda Affiliate to Caliphate."* Middle East Policy , Al-Qaeda in Iraq Resurgent: The Breaking the Walls Campaign, Part I" Institute for the Study of War. Instituted for the Study of War.
16. Hunt C. (2005). *The history of Iraq*. Greenwood Press. London.
17. Ingram H. J., Whiteside C., Winter C. (2020.) *The ISIS Reader: Milestone Texts of the Islamic State Movement*. Oxford University Press.
18. Ingram H. J., Whiteside C., Winter C. (2020.) *The Structure of the Caliphate*. Oxford University Press.
19. Johnsen G. D. (2016). *The rise of ISIS*. Foreign Policy Association.

20. Johnston, P. B., Shapiro J. N., Shatz H. J., Bahney B., Jung D. F., Ryan P., Wallace J. (2016). *Foundations of the Islamic State: Management, Money, and Terror in Iraq, 2005–2011*. RAND Corporation.
21. Kakol K., Kareem F.. (28. 10. 2014.) "Iraqi Kurds Are Joining Fight to Drive Islamic State From Kobani." The New York Times. pristupljeno: 22. 7. 2023.
22. Kavalek T. "From al-Qaeda in Iraq to Islamic State: The Story of Insurgency in Iraq and Syria in 2003-2015." Alternatives Turkish Journal of International Relations.
23. Kennedy H. (2016). *Caliphate: The history of an idea*. Basic Books. New York.
24. Lister C. R. (2015). *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency*. Oxford University Press. New York.
25. Loretta Napoleoni (2005). *Insurgent Iraq: Al-Zarqawi and the New Generation*. New York: Seven Stories.
26. March A., Revkin M. (2015). "Caliphate of Law". Foreign Affairs.
27. McCants W. (2015). *The Believer: How an introvert with a passion for religion and soccer became Abu Bakr al-Baghdadi leader of Islamic State*. The brookings essay.
28. McCants W. (2015). *The ISIS Apocalypse*. St. Martin's Press. New York.
29. Naylor D. H. (2009). *Al Qaeda in Iraq*. Nova Science Publishers, Inc. New York.
30. Revkin M. (2016). *The legal foundations of the Islamic State*. The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World. Analysis Paper.
31. Shama S. (1990). *Citizens: A Chronicle of the French Revolution*. Vintage.
32. Shapiro, J. N. (2013). *The Terrorist's Dilemma: Managing Violent Covert Organizations*. Princeton University Press. New York.
33. Spencer R. (2015). *The complete Infidel's guide to ISIS*. Regnery Publishing. Washington DC.
34. Stern J., Berger J. M. (2015). *ISIS: The state of terror*. HarperCollins Publishers Inc.
35. Thomas, J. (2014). "Al Qaeda's general command disowns the Islamic State of Iraq and the Sham." The Long War Journal. Foundation for the Defense of Democracies,
36. Tilly C. (1978). *From Mobilization to Revolution*. Random House. New York.
37. Tomaš, K. (2021). *Arapsko proljeće ili Arapska zima? Uspon i pad jedne ideologije: Slučaj Tunisa, Libije i Sirije*. (Diplomski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
38. Van Dam N. (2017). *Destroying a nation: The civil war in Syria*. I.B.Tauri. London.
39. Verini J. (2019). *They will have to die now: Mosul and the fall of the Caliphate*. W. W. Norton and Company.

8. 1. Mrežni izvori

1. Aaron Y. Zelin. (29. 6. 2014.) Al-Furqan media presents a new audio message from the Islamic States Shaykh-Abu Muḥammad al Adnani al Shami, This is the Promise of God. <https://jihadology.net/2013/08/30/al-furqan-media-presents-a-new-audio-message-from-the-islamic-state-of-iraq-and-al-shams-shaykh-abu-muhammad-al-adnani-al-shami-who-is-the-peaceful-religion/>
2. ABC News: B. Ross, J. Margolin, A. Hossenball, S. Tienabeso. (5. 6. 2017.). ISIS claims responsibility for London Bridge attack. <https://abcnews.go.com/International/isis-claims-responsibility-london-bridge-attack/story?id=47826125>
3. Al Jazeera. (3. 8. 2023.). ISIL confirms death of leader Abu Hussein al-Qurashi, names successor. <https://www.aljazeera.com/news/2023/8/3/isil-confirms-death-of-leader-abu-hussein-al-qurashi-names-successor>
4. Al-Shishani M. B. (2005). "Al-Zarqawi's Rise to Power: Analyzing Tactics and Targets," Terrorism Monitor. http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=610&no_cache=1#.VWciP8_hDIU
5. BBC. (13. 12. 2022.). Nice: Eight guilty over the deadly Bastille Day lorry attack. <https://www.bbc.com/news/world-europe-63954860>
6. BBC. (2. 2. 2023.). Vienna murders: Four guilty of helping jihadist in terror attack. <https://www.bbc.com/news/world-europe-64482080>
7. BBC. (3. 12. 2019.). London Bridge: What we know about the attack. <https://www.bbc.com/news/uk-50594810>
8. BBC. (31. 10. 2019.). Abu Bakr al-Baghdadi: US releases first images of raid on compound. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50243895>
9. BBC. (5. 12. 2022.). Brussels attacks: Trial begins over 2016 attacks that killed 32. <https://www.bbc.com/news/world-europe-63834777>
10. BBC. (8. 6. 2023.). Manchester Arena bomb: Inquiry recommendation delays "heartbreaking". <https://www.bbc.com/news/uk-england-manchester-65834786>
11. BBC. (8. 8. 2003.) "Jordanian Embassy Blast Inquiry". http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3134145.st
12. BBC. (8. 8. 2018.). Barcelona attack: The jihadists and the hunt for a second gang. <https://www.bbc.com/news/world-europe-44890504>
13. BBC. (9. 12. 2015.). Paris attacks: What happened on the night. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34818994>

14. Britannica. (2023). Abu Bakr al-Baghdadi. <https://www.britannica.com/biography/Abu-Bakr-al-Baghdadi>
15. Britannica. (21. 6. 2019.). How many people were killed in the September 11 attacks? <https://www.britannica.com/question/How-many-people-were-killed-in-the-September-11-attacks>
16. Britannica. (5. 1. 2023.). Syrian Civil War. <https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War/Civil-war>
17. Britannica. Arab Spring. (17. 5. 2023.). <https://www.britannica.com/event/Arab-Spring>
18. Britannica. Iraq War. (15. 5. 2023.) <https://www.britannica.com/event/Iraq-War/Occupation-and-continued-warfare>
19. CBS Evening News. (30. 4. 2019). https://www.youtube.com/watch?v=ILCoJ9bw-98&feature=emb_title
20. Centcom. Year in review 2022. (29. 12. 2022.) The fight against ISIS. U.S. Central Command. <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/3255908/centcom-year-in-review-2022-the-fight-against-isis/>
21. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. revolucija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52629>
22. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Islam. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27927> .
23. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Ideologija. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26914>
24. i24 News. (2. 2. 2023.) "ISIS continues attacks on Kurdish-held prisons in Syria." <https://www.i24news.tv/en/news/middle-east/levant-turkey/1675328814-isis-continues-attacks-on-kurdish-prisons>
25. J. Malsin. (6. 11. 2017). Raqqa Is in Ruins, and ISIS in Retreat. <https://time.com/raqqa-ruins-isis-retreat/>
26. Joscelyn, T. (2014). "AQIM rejects Islamic State's caliphate, reaffirms allegiance to Zawahiri". The Long War Journal. http://www.longwarjournal.org/archives/2014/07/aqim_rejects_islamic.php
27. Kur'an. Sura Al-Baqarah 2:30. <https://quran.com/2?startingVerse=30>
28. Kur'an. Sura Al-Baqarah, 2:190 <https://quran.com/2?startingVerse=2>
29. Kur'an. Sura Al-Imran, 3:151. <https://quran.com/3?startingVerse=151>
30. Kur'an. Sura At-Tawbah, 9:5 <https://quran.com/9/5?translations=18,85,84,21,20,19,101,22,17,95>

31. Kur'an. Sura Sad. 38:26. <https://quran.com/38?startingVerse=28>
32. Lister C. (2014) "Profiling the Islamic State". Brookings Doha Center. http://www.brookings.edu/~media/Research/Files/Reports/2014/11/profiling-islamic-state-lister/en_web_lister.pdf?la=en
33. MacFarquhar N., Oppel R. A. (2003). "After the war: attack at Shrine; Car Bomb in Iraq Kills 95 at Shiite Mosque," New York Times, <http://www.nytimes.com/2003/08/30/world/after-the-war-attack-at-shrine-car-bomb-in-iraq-kills-95-at-shiite-mosque.htm>
34. Mahmood M. (2015). Double-layered veils and despair...women describe life under ISIS. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/17/isis-orders-women-iraq-syria-veils-gloves>
35. New York Times. (31. 10. 2019). ISIS Names New Leader and Confirms al-Baghdadi's Death. <https://www.nytimes.com/2019/10/31/world/middleeast/isis-al-baghdadi-dead.html>
36. PBS. (2011). Who is Bin Laden?. <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/binladen/who/edicts.html>
37. Petraeus D. ISIS's Rise in Iraq Isn't a Surprise. Intervju David Petraeusa za Frontline, 29. 7. 2014.
38. Pew Research Center's Forum on Religion & Public Life. (7. 10. 2009.) Mapping the Global Muslim Population <https://www.pewresearch.org/religion/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population/>
39. Pizzi, M. (30. 6. 2014). "In declaring a caliphate, Islamic State draws a line in the sand." Al Jazeera. <http://america.aljazeera.com/articles/2014/6/30/islamic-state-caliphate.html>
40. Pruitt S. Islam's Sunni-Shia Divide. History. <https://www.history.com/news/sunni-shia-divide-islam-muslim>
41. Syrian Observatory for Human Rights (2015). "More than 330,000 people die while about 13,000,000 wounded and displaced since the beginning of Syrian revolution". <https://www.syriahr.com/en/28089/>
42. Syrian Observatory for Human Rights. (2023). Power rationing badly affects many aspects and deepens civilians suffering in Al-Hasakah. <https://www.syriahr.com/en/286444/>
43. The Counter Extremism Project (2023). Amir Muhammad Sa'id Abdal-Rahman al-Mawla a.k.a. Abu Ibrahim al-Hashimi al-Quraishi.

- <https://www.counterextremism.com/extremists/amir-muhammad-sa'id-abdal-rahman-al-mawla-aka-abu-ibrahim-al-hashimi-al-quraishi>
44. The Counter Extremism Project. (2023). <https://www.counterextremism.com/extremists/amir-muhammad-sa'id-abdal-rahman-al-mawla-aka-abu-ibrahim-al-hashimi-al-quraishi>
45. The National News. (7. 2. 2023.) At Least 20 Escape ISIS Prison Following Syria Earthquake. <https://www.thenationalnews.com/mena/syria/2023/02/07/at-least-20-escape-isis-prison-following-syria-earthquake/>
46. The New York Times. (16. 9. 2014.) "How ISIS works". <https://www.nytimes.com/interactive/2014/09/16/world/middleeast/how-isis-works.html>
47. The New York Times. (31. 10. 2019.) <https://www.nytimes.com/2019/10/31/world/middleeast/isis-al-baghdadi-dead.html>
48. U. S. Department of State Archive. "Zarqawi Letter". <http://2001-2009.state.gov/p/nea/rls/31694.htm>
49. U.S. Department of State. (17. 3. 2020.). Terrorist Designation of ISIS Leader Amir Muhammad Sa'id Abdal-Rahman al-Mawla. www.state.gov/terrorist-designation-of-isis-leader-amir-muhammad-said-abdal-rahman-al-mawla/
50. Uludag, M. (2015). Syrian Civil War: Important Players and Key Implications – A Factsheet. Counter Terrorist Trends and Analyses, 7(7), <http://www.jstor.org/stable/26351370>
51. Weaver M. A. (2006) "The Short, Violent Life of Abu Musab a-Zarqawi," The Atlantic. <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2006/07/the-short-violent-life-of-abu-musab-al-zarqawi/304983/>